

Blauwe Klauwier

juli 2026

Steenuil in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga)

Inhoudsopgave

Zeven nieuwe nestkasten voor Torenvalk geplaatst in Eindhoven	<u>3</u>
VWG-weekend in de Kalkeifel, 29 t/m 31 mei 2026	<u>7</u>
20 jaar Steenuilen en andere ervogels in Hoogeloon en Casteren	<u>13</u>
All-inclusive langs de Rode Zee	<u>24</u>
Impressie broedvogels westelijke Visvijvers Valkenswaard in 2026	<u>33</u>
Uit het vogelarchief van Pieter Bouwe Jansen, 1928-1947	<u>38</u>
Vogels kijken in Estland, 29 april t/m 8 mei 2026	<u>44</u>
De Oeverzwaluw als broedvogel in de Kempen in 2023-2025	<u>62</u>
De Kwartel en de PUC	<u>66</u>
Zwartkopmeeuwen bij Luyksgestel in april 2026	<u>70</u>
Impressie broedvogels van de Doortjeshoeve in 2026	<u>73</u>
Steeds meer Bijeneters in de Kempen	<u>76</u>
Nestkastonderzoek in Bladel in 2026	<u>83</u>

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: [Vogelwerkgroep de Kempen](#)

© **Copyright.** Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Juli 2026. In de late lente naar elders gaan. Wij deden het, afgelopen juni. Drie weken Engeland en Schotland. Een stuk koeler dan bij ons, net wat andere vogels. Prachtig, zeker aan Schotland heb ik mijn hart verpand. Nadeel is natuurlijk dat ik de prachtige juni-tijd hier grotendeels miste. En dan kom je terug en is het heet en veel vogels houden grotendeels hun mond. Die droogte doet er volgens mij ook geen goed aan. De zomerstille is begonnen. En als het boven de 28°C is dan gaat de vogeldrang er bij mij ook een beetje af. Gelukkig dat het Nachtzwaluwen tellen mij naar buiten duwt.

En onze kleinkinderen, die normaal in Noord-Spanje wonen, waren 10 dagen bij ons. Geweldig, onbetaalbaar. Maar qua vogelen haalt dat er de fut helemaal uit. Nog wel Vuurgoudhaan in de Efteling gehoord, Gierzwaluwen op weg naar het zwembad gezien, bij de kinderboerderij een roepende Parelhoen, rond het huis wat Pimpelmeesjes en in Zilverackers die prachtige, pruttelende Huiszwaluwen zien glijden en cirkelen.

De Blauwe Klauwier is ook wat dunner dan anders. Ons streefaantal bladzijden van vier halen we wederom niet, maar met nog geen 90 pagina's is het toch een, zeg maar, dunnetje geworden. Verhalen van uit de Kempen maar ook van verder weg uit Egypte en Estland. Prachtige foto's, uiteraard, van Aziatische Roodborsttapuit tot Zwartkopmeeuw. Mooi om iedereen zo bezig te zien met allerlei verschillende projectjes. Van de PUC??? weet ik nog niets dus dat artikel lees ik met extra belangstelling.

En als ik alles uit heb dan ga ik het gewoon weer proberen. Fietsen richting Leenderbos. Misschien op wat vreemdere tijden. Voor de zon opkomt is mooi maar te vroeg. Het wordt wat vaker laat op de middag en avond, denk ik. Naarmate juli naar augustus gaat wat meer kans op soorten die al wat aan het rondzwerven zijn. Misschien wel een hoog overvliegende Bijeneter die geluid maakt want die mis ik nog op mijn eigen Kempenlijstje. Volgens Tom heb ik meer kans dan ooit, dus daar hoop ik dan maar op. Veel leesplezier!

Namens de redactie, Robbert van Hiele

Man Torenvalk in de Millingerwaard, 28 december 2020 (Geurt Jan van Ek)

Zeven nieuwe nestkasten voor Torenvalk geplaatst in Eindhoven

Geurt Jan van Ek

Landelijk werd 2025 uitgeroepen tot het 'Jaar van de Torenvalk'. In dat kader richtte Vogelbescherming Nederland het speciale [Torenvalkfonds](#) op om lokale maatregelen voor deze vogel te steunen. Voor VWG De Kempen was dit destijds de perfecte aanleiding om een aanvraag in te dienen voor de aanschaf van nestkasten. In de Gemeente Eindhoven zijn er inmiddels zeven kasten succesvol geplaatst. In dit artikel lichten we de locaties toe en leggen we uit hoe het project tot stand is gekomen.

Torenvalken zijn een waardevolle verschijning in de Eindhovense buitengebieden. Als natuurlijke 'muizenbestrijders' vervullen ze een rol in ons lokale ecosysteem. In het huidige landschap vinden deze vogels echter steeds moeilijker geschikte, natuurlijke nestplekken zoals oude kraaiennesten of boomholtes. Omdat nestkasten een bewezen effectieve maatregel zijn om de Torenvalk te helpen, hebben we dankzij de steun van het Torenvalkfonds zeven nieuwe kunstnesten kunnen realiseren. Hiermee bieden de Gemeente Eindhoven, de Vogelbescherming en VWG De Kempen hen een veilige plek om te broeden.

Wethouder Rik Thijs van de Gemeente Eindhoven (links) krijgt een Torenvalkkast aangeboden door Fred de Blom (midden) en Geurt Jan van Ek.

Zoektocht naar geschikte locaties

De locaties voor de Torenvalkkasten zijn in eerste instantie grofweg bepaald achter het bureau, in gebieden die de Gemeente Eindhoven had aangegeven als 'mogelijk

geschikt'. Enkele staan in de buurt van, of op de ingezaaide vogelakkers die we al geruime tijd monitoren. Na een fietstocht rondom Eindhoven, waarbij Fred de Blom en ik deze gebieden ter plaatse hebben geïnspecteerd, zijn de definitieve locaties gekozen. Tijdens de plaatsing zijn in het veld de exacte plekken vastgesteld. De realisatie kwam tot stand in samenwerking met Frank Verhagen van de Gemeente Eindhoven.

In een gevarieerd landschap is voor Torenvalken genoeg voedsel te vinden (GJvE).

Omdat alle geselecteerde locaties op gemeentelijke kavels liggen, was de medewerking van de Gemeente Eindhoven noodzakelijk. Voor de fysieke uitvoering waren we bovendien afhankelijk van de

gemeente en de aannemer, aangezien zij beschikken over het benodigde materieel en de middelen om de zware palen te transporteren en te plaatsen. In eerste instantie dachten we zelf met oude lantaarnpalen aan de slag te gaan maar de Gemeente heeft nieuwe groene palen besteld.

Zeven nieuwe palen van zeven meter lang (links) en zeven nieuwe Torenvalkkasten (GJvE).

Tijdens onze fietstocht zochten we naar plekken die aan specifieke omgevingsvoorwaarden moesten voldoen. Naast de nestgelegenheid is voedsel namelijk de meest bepalende factor voor succes. We zochten daarom allereerst naar gebieden die muizenrijk zijn. Daarnaast was rust een belangrijke voorwaarde; locaties met veel wandelaars of honden vielen daarom af.

Om onderlinge concurrentie te voorkomen, mocht er op een geschikte locatie bovendien nog geen andere Torenvalkkast naburig zijn. Ook is er vanuit de gemeente scherp op gelet dat er niet geplaatst zou worden op gronden waar in de toekomst wellicht gebouwd gaat worden. Tot slot hebben we gekeken of er geen kwetsbare weidevogels in de buurt broeden, om verstoring van die populaties te voorkomen.

Rust is op deze locatie gewaarborgd (GJvE).

Richtlijnen voor de plaatsing

Naast de omgevingsfactoren hebben we met de gemeente eisen gesteld aan de installatie zelf. Aannemer Van Stipdonk heeft bij de plaatsing eveneens op alle zeven plekken rekening gehouden met deze voorwaarden:

- **Minimaal 1 tot 1,5 kilometer tussenruimte.** Vanwege het territoriumgedrag van Torenvalken in het broedseizoen moeten de kasten op ruime afstand van elkaar geplaatst worden.
- **Duurzame metalen palen.** Er is bewust gekozen voor palen van metaal vanwege de lange levensduur. Bovendien kunnen marters hier niet tegenop klimmen, wat het nest extra veiligheid biedt.
- **Minimaal 4 meter hoog.** De kasten moeten op voldoende hoogte hangen voor een veilige nestomgeving.
- **Nestopening op het noordoosten.** Dit beschermt de jonge vogels tegen de felle zon en de overheersende regen en wind.
- **Vrije aanvliegroute en wijds uitzicht.** Torenvalken moeten hun omgeving goed kunnen overzien en zonder obstakels kunnen landen.

- **Geen overhangende takken.** Dit voorkomt dat roofdieren via omliggende bomen alsnog gemakkelijk bij de kast kunnen komen.
- **Veilige bomen.** Er mogen geen bomen in de buurt staan die bij een storm op de kast kunnen vallen.
- **Praktische situering.** De kasten zijn zo geplaatst dat de gemeentelijke maaimachines er goed omheen kunnen werken.
- **Geen toekomstige bouwgrond.** De kasten staan uitsluitend op kavels waar op de korte en lange termijn geen bouwplannen voor zijn, zodat de nestplaatsen duurzaam behouden blijven en er geen discussies ontstaan binnen de gemeente.

Uitvoering

Van Stipdonk Landschapsinrichting uit Geldrop heeft de palen met kasten geplaatst in opdracht van de Gemeente Eindhoven. Bij de plaatsing zijn wij aanwezig geweest om te kijken of aan de voorwaarden voldaan werd. Die samenwerking verliep heel prettig.

Paal met nestkast wordt naar de juiste plek getransporteerd (GJvE).

De paal wordt rechtop gezet (GJvE).

De zeven locaties in beeld

Op basis van ons veldwerk en de richtlijnen van Vogelbescherming Nederland en de Gemeente Eindhoven zijn zeven locaties geselecteerd. Op de bijgaande plattegrond zijn deze globaal aangegeven.

Locaties van de zeven Torenvalkkasten.

Monitoring

Het komend seizoen gaan we de locaties vanaf een gepaste afstand in de gaten houden. We hopen dan de eerste Torenvalken te zien bidden boven de Eindhovense velden. Mocht je ook willen monitoren dan kun je de exacte locatie bij ons opvragen. Het is een mooi rondje fietsen als je alle kasten op één middag bezoekt.

We houden je via de Blauwe Klauwier op de hoogte van de ontwikkelingen en eventuele broedgevallen. ■

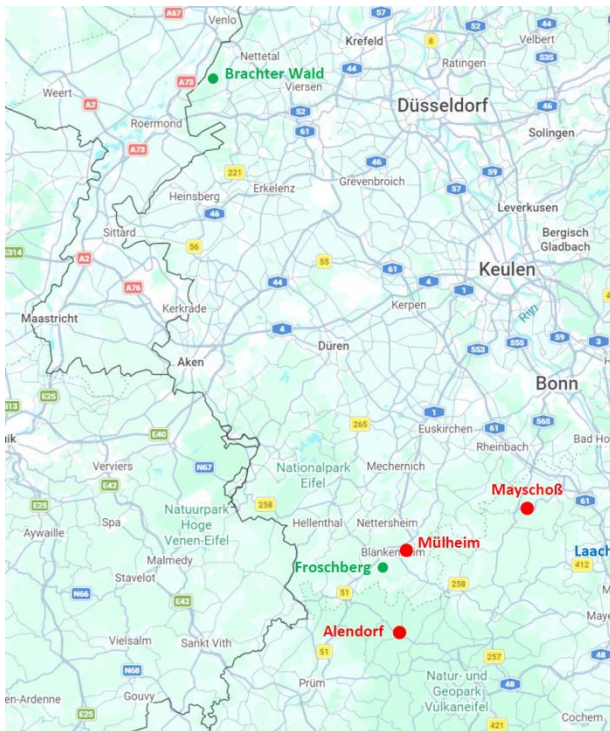

*Rode Wouw bij Mayschoß, Duitsland,
30 mei 2026 (Maarten-Jan van den Braak)*

VWG-weekend in de Kalkeifel, 29 t/m 31 mei 2026

Maarten-Jan van den Braak

Het vogelweekeinde in de Kalkeifel met behoorlijk wat vogels, een rijkdom aan orchideeën, insecten en mooie afwisselende landschappen overtrof zonder overdrijven onze verwachting behoorlijk.

Enkele plaatsen in de Kalkeifel (rood). Het Brachter Wald bezochten we op de heenweg.

Jammer dat het weekend voor veel leden niet haalbaar bleek. Edwin had de accommodatie geregeld, een in goede staat verkerend oud stationsgebouw: Alter Bahnhof Mülheim, vlak bij Blankenheim. Lekker ruim, netjes en alles wat er nodig was bleek aanwezig, vergezeld van huisregels zoals je die bij *Deutsche Gründlichkeit* verwacht.

Alter Bahnhof Mülheim (Harold Bierens).

Al voordat we vertrokken werden we door Kees lekker gemaakt met al het moois wat we aan zouden kunnen treffen. We besloten om elkaar vrijdag rond 10:00 uur te ontmoeten bij de eerste stop, een zandgroeve gelegen in een uitgestrekt naaldbos, het Brachter Wald in Brüggen, net over de grens bij Reuver.

Naast de Bijeneters die af en aan vlogen met vooral libellen, was er een behoorlijke kolonie Oeverzwaluwen in de groeve.

Bijeneters in het Brachter Wald (Connie Neutkens).

Kijken naar de Oehoe (Tom Heijnen).

Er zat een Oehoe te roesten op korte afstand van het zandpad. Door de voor-

Oehoe en Bijeneter in het Brachter Wald, 29 mei 2026 (Maarten-Jan van den Braak).

Vliegenorchis, Grote muggenorchis, Aangebrande orchis en Brede orchis op de Froschberg, 29 mei 2026 (Tom Heijnen).

informatie bleek de vogel niet moeilijk te vinden. De enige blijk van verstoring was dat de Oehoe af en toe de ogen open deed of knipoogde naar de naar hem (of haar) starende vogelaars. Een heerlijke start, de eerste *lifers* waren snel binnen.

Er bleken nog meer roofvogels aanwezig. Een Rode Wouw, meerdere Wespenvliegers, Buizerden, Boomvalk en een Sperwer vrouw kwamen over. Daarnaast hoorden we Veldleeuweriken heerlijk doorratelen.

We vervolgden onze tocht naar natuurgebied Froschberg ten zuidwesten van Blankenheim, vlak bij de accommodatie.

In natuurgebied Froschberg (Edwin van der Werf).

Hier is een van de kalkzones die als eilandjes verspreid liggen in de verder kalkarme leisteen regio. In dit gebied met bomen en graslanden gingen we vaak door de knieën voor de vele soorten bloemen als Wilde akelei, Bolrapunzel, Walstrobremraap en

Veldsalie. Buiten de bestaande geitenpaadjes moest je oppassen al het moois niet te vertrappen. Je raakte niet uitgekeken bij de prachtige orchideeën zoals de Aangebrande orchis, Vliegenorchis, Grote muggeorchis en Brede orchis en de bijbehorende bijzondere insecten.

Ook was er een immense monumentale boom, de Süntelbeuk, een treurbeuk die daar al zeker 200 jaar op een grafheuvel staat. Daaronder was het met het warme weer even goed toeven.

Süntelbeuk op de Froschberg (Maarten-Jan van den Braak).

De tijd ging snel met al deze bijzonderheden. We vertrokken naar de accommodatie waar ieder zijn plan trok wat betreft het avondeten. Na een korte verkenning van de omgeving en de waarneming van Zomertortel, hebben we gezellig samengezeten onder het genot van onze zelf meegebrachte drankjes.

In de avond/nacht was het slecht weer, maar wel prachtig om de bliksem goed te zien.

Bliksemschicht bij de acco (Tom Heijnen).

De zaterdagochtend besloten we op basis van de weersvoorspelling/buienradar het programma van zaterdag en zondag om te wisselen. Dat pakte prima uit, zaterdag beperkt en zondag geen regen.

Op basis van een verslag van Frank Neijts uit 2010 en een aantal recentere waarnemingen gingen we op zoek naar de Grijze Gors en de Cirlgors in een hoek van de steile wijnbergen bij Mayschoß. We vulden de korte tijd dat het regende bij aankomst met een bezoek aan Bäckerei Wido Ockenfels. Zeker geen slechte keuze.

We liepen al speurend de steile heuvel op. Robbert bracht intussen met een niet helemaal legaal ritje de in lopen wat beperkte leden omhoog.

Rivierdal van de Ahr bij Mayschoß (Tom Heijnen).

Aangekomen boven op de berg was er precies op het goede moment schuilgelegenheid voor een regenbui, waarvoor hulde aan de organisatie 😊.

Prima schuilplek (Edwin van der Werf).

Toen het kort daarna opklaarde slaagden er sommigen in, een glimp van een Grijsze Gors dan wel een Hop op te vangen. Verder zagen we een, achteraf als 3^e kj gedetermineerde, Geelpootmeeuw over de rivier de Ahr vliegen. En ook hier namen we Rode- en Zwarte Wouw en Torenvalk waar.

Uitzicht over het dal van de Ahr (Edwin van der Werf).

Later die dag bezochten we de Laacher See. Dit is een caldera, een grote krater van 2 km. in doorsnee met daarin een meer. Het is ontstaan na een enorme uitbarsting en het inzakken van de bovenkant van de krater, circa 13.000 jaar geleden. Het stof ervan werd destijds in de wijde omtrek verspreid.

Opborrelend koolzuurgas bij de Laacher See (Maarten-Jan van den Braak).

Al vogelend naar het meer vonden we Grauwe Klauwier, Roodborsttapuit, Kneu, Boomkruiper en Boomklever. Aangekomen bij het meer zagen we opborrelend koolzuurgas (CO₂) wat tussen de aardlagen in de bodem van het meer ontsnapt. Even later werd een Grijskopspecht gehoord, er vloog een Boomvalk en opnieuw een Wespendif over. Op en rondom het water van het meer was verder helaas niet veel meer dan een Meerkooit en een Fuutje te bekennen.

Boomvalk (Maarten-Jan van den Braak).

Moe maar voldaan gingen we naar een oud bruin café/restaurant, Jägerhof in Lommersdorf. Aan de voorkant waren de alom aanwezige Huiszwaluwen druk met het bouwen van nesten. Zelf hadden wij het daarna druk met het verorberen van (te) zoute en (te) grote schnitzels met pommes frites.

In Restaurant Jägerhof (Tom Heijnen).

Na een kort ritje terug was het weer erg gezellig in de “kantine” van het oude station. Natuurlijk werd het zout die avond lekker weggespoeld.

Luisteren naar Zomertortel (Tom Heijnen).

De volgende morgen was 10:00 uur afgesproken om alles klaar te hebben voor de overdracht aan de eigenaar. Dat werd snel en netjes in gezamenlijkheid gedaan, zodat er nog wat tijd was om opnieuw te proberen de Zomertortel waar te nemen.

Helaas bleef dat beperkt tot er een ver weg te horen koeren.

We begaven ons naar de begroeide kalkheuvels van Alendorf. Allereerst naar de Kalvarienberg ten westen van het dorp. De schrale kalkbodem van deze plek maken dat er een bijzonder landschap met Jeneverbesstruiken is ontstaan op een plek waar je ze niet verwacht: boven op een heuvel.

Op de Jeneverbesstruiken zagen we, zoals door Kees voorspeld was, verschillende

De Kalvarienberg bij Alendorf (Tom Heijnen).

vogels te weten Goudvink, Groenling, Grauwe Gors en Geelgors (wel heel toevallig allemaal met een G).

Vogels op de Kalvarienberg: Groenling, Grauwe Gors, Geelgors (Maarten-Jan van den Braak) en Goudvink (Simone Valkonet).

Rode Wouw op de Kalvarienberg, 31 mei 2026 (Maarten-Jan van den Braak).

Vanaf de hoogste heuvel (517 m.) in de streek kon je de omgeving rondom erg goed zien. Bijzonder was het om het vliegen van een Rode Wouw, Zwarte Wouw en Torenvalk rustig van bovenaf te kunnen observeren.

Na een koffiepauze in Café Stübchen aan de rand van Alendorf zijn we de Griesbeuel op gegaan. Deze heuvel ligt ten noorden van het kerkhof en leverde nog een aantal extra

orchideeënsoorten op zoals Mannetjes-orichis, Poppenorchis en Bergnachtorchis. De meesten gingen daarna terug naar huis. Simone, Gerben, Albert en Kees liepen nog wat verder waardoor ze nog meer orchideeën soorten konden bijschrijven, zoals Groene nachtorchis en een aantal Bosorchissen. Daarnaast viel er een kalkmoeras te bewonderen.

Op de Griesbeuel (Edwin van der Werf).

Op de terugweg probeerde auto Robbert nog even snel een Waterspreeuw te scoren, maar dat lukte alleen auto Gerben bij de Rur te Heimbach. Ze namen in het voorbijgaan ook nog een IJsvogel en een Grote Gele Kwikstaart mee.

Resumerend een erg fijn weekeinde met z'n dertienen. In een hele mooie omgeving met prima vogels, orchideeën en insecten.

Dank aan Edwin voor het regelwerk, aan Kees voor het gidswerk, aan de fotografen voor hun aandeel en aan allemaal Simone, Albert, Gerben, Hein, Connie, Ingrid, Edwin, Harold, Kees, Eric, Robbert en Tom voor alle hulp en gezelligheid! ■

Jonge Steenuilen in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga)

20 jaar Steenuilen en andere erfvogels in Hoogeloon en Casteren

Mark Sloendregt & Rien Kelders

Uilenwerkgroep (UWG) Hoogeloon liet in twintig jaar tijd, van 2006 tot en met 2025, 541 Steenuilen ringen. Daarnaast bevat het ringarchief gegevens over 212 Kerkuilen, 89 Torenvalken, 47 Bosuilen en enkele andere soorten.

De werkgroep is in 2025 opgegaan in UWG Bladel, onder coördinatie van Gerard Panken. Als zelfstandige werkgroep waren Rien Kelders (coördinator), Cees van Rooij, Jan Jacobs† en Jos Bonninga actief. Jan Wouters† ringde vrijwel alle vogels; de laatste jaren deden ringers Gerard Panken en Pieter Wouters dat.

Naast het plaatsen en controleren van nestkasten verzamelde de werkgroep jaarlijks gegevens over de lokale populaties. Het ringonderzoek had tot doel meer inzicht te krijgen in dispersie (verplaatsingen) vanuit het geboortegebied, doodsoorzaken en overleving. In dit artikel worden de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd en vergeleken met landelijke trends, onder meer van het Vogeltrekstation.

Steenuil

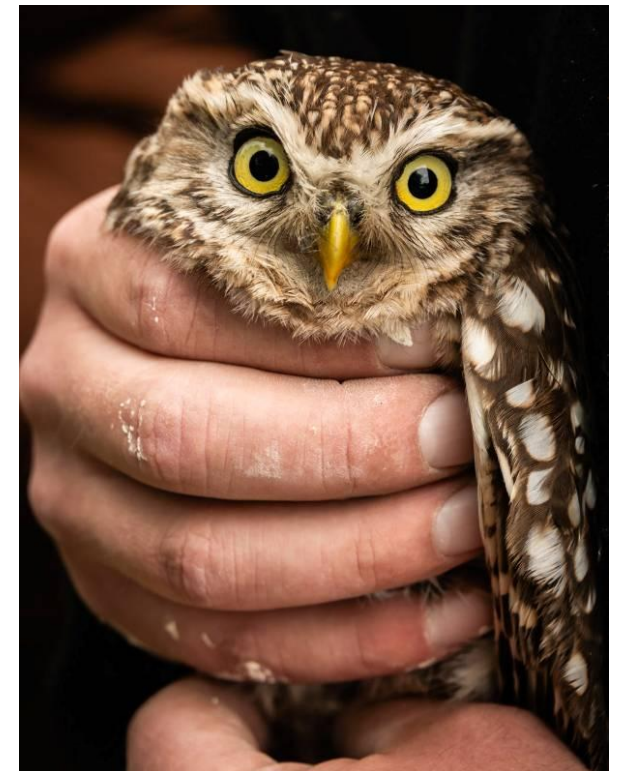
Groeiend kastenbestand en meer territoria

Het werkgebied van UWG Hoogeloon bestond tot 2025 uit de dorpen Hoogeloon en Casteren, binnen de huidige gemeente Bladel. Het gaat om een kleinschalig agrarisch landschap met dorpsranden, erven, paarden- en koeienweiden, stallen, boomgaarden, oude bomen, houtwallen, overhoekjes en enkele kerken.

Juist die afwisseling maakte het gebied geschikt voor Steenuilen en Kerkuilen, maar de aanwezigheid van goede nestgelegenheid was vaak bepalend. De werkgroep breidde het kastenbestand daarom stap voor stap uit: eerst op bekende erven en kerktorens, later ook op nieuwe kansrijke locaties waar uilen werden gezien, gehoord of waar vrije broedsels onder dakplaten, in schuren of onder pannen werden gemeld.

Uit de locatiebeschrijvingen blijkt dat het kastenbestand geleidelijk groeide van enkele oudere Kerkuilkasten in kerken en schuren naar een steeds dichter stelsel van vooral Steenuilenkasten op erven in Hoogeloon, Casteren en enkele aangrenzende locaties. Veel kasten werden geplaatst nadat een vrij

broedgeval bekend werd of wanneer bestaande broedplaatsen kwetsbaar werden, bijvoorbeeld door verbouwing, het verdwijnen van golfplaten of overlast van kauwen.

Steenuil in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga).

Vanaf ongeveer 2014/2015 kwamen er verschillende nieuwe 'Brabants Landschap-

kasten' bij, onder meer op erven met paardenweitjes, kippenrennen, boomgaarden en oude erfbeplanting. Daarmee ontstond een reeks vaste controlepunten waar de werkgroep jaarlijks broedsucces, bezetting, mislukte broedsels, concurrentie door kauwen of spreeuwen en ringgegevens kon vastleggen.

Steenuilenpaar in Hoogeloon (RK).

Voor al bij de Steenuil is in de gegevens een duidelijke ontwikkeling zichtbaar. In de beginjaren waren veel kasten nog onbezet of werden ze gebruikt door Spreeuwen, Kauwen, Holenduiven, mezen of Eekhoorns. Gaandeweg raakten steeds meer geschikte erven bezet en ontstonden vaste territoria.

De toename van het aantal geringde Steenuilen vanaf 2015 weerspiegelt niet alleen een groeiend kastenbestand, maar ook een beter bezette lokale populatie. In goede jaren werden op meerdere locaties vier, vijf of zelfs zes jongen geringd. Tegelijk laten de resultaten zien dat de populatie kwetsbaar bleef: broedsels mislukten door Kauwen, predatie (vermoedelijk Steenmarters), voedseltekort, verkeersslachtoffers, verdrinking en soms door verstoring of werkzaamheden aan gebouwen.

De achterliggende samenvatting maakt duidelijk dat langdurig werken in hetzelfde gebied veel meer opleverde dan alleen aantallen. Door het ringen en terugmelden werd zichtbaar dat jonge Steenuilen zich vaak dicht bij hun geboorteplek vestigen en dat nieuwe nestkasten vanuit bestaande territoria geleidelijk bezet kunnen raken. Sommige vogels bleken jarenlang plaatstrouw, terwijl enkele opvallende individuen van buiten het werkgebied kwamen, onder meer uit Limburg en België.

Ook bij de Kerkuilen kwamen vaste broedplaatsen naar voren, vooral in kerken en grotere schuren, maar daar waren de resultaten sterker afhankelijk van muizenjaren, veilige kasten en concurrentie met Kauwen.

Zo groeide het werkgebied uit tot een goed gedocumenteerd geheel van erven, kasten en territoria waarin de ontwikkeling van de uilenpopulaties over meerdere decennia gevolgd kon worden.

Ringonderzoek

Tussen 2006 en 2025 ringde de werkgroep 541 Steenuilen. Tijdens kastcontroles, doorgaans halverwege mei, bepaalde de geschatte leeftijd het ringmoment. Het merendeel van de geringde uilen bestond uit jonge vogels (516; 95%); daarnaast kregen 25 adulte vogels een ring.

Jonge Steenuil op de weegschaal in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga).

Wanneer een volwassen uil tijdens een kastcontrole of tijdens het ringen aanwezig was, werd de ring afgelezen of, indien nodig, alsnog aangebracht.

Voor Rien Kelders was juist dat persoonlijke en onderzoeksmatige aspect de reden om 'zijn' uilen te laten ringen. In het interview 'Wij spraken met... Rien Kelders' in de [Blauwe Klauwier](#) vertelt hij dat zijn fascinatie voor ringen ontstond door bijzondere terugmeldingen van geringde vogels.

Rien met een jonge Steenuil in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga).

Zulke meldingen maken zichtbaar waar een vogel vandaan komt, hoe oud hij wordt en

waar hij later weer opduikt. Volgens Rien gaf het ringwerk in het uilenwerkgebied informatie over dispersie, overleving, doodsoorzaken en soms zelfs familierelaties.

Vanaf 2015 nam het aantal geringde Steenuilen duidelijk toe ten opzichte van de beginjaren, toen de lokale populatie en het kastenbestand nog relatief klein was. In 2021 werden maar liefst 66 vogels geringd. Naast het ringen controleerde de werkgroep adulte uilen op de aanwezigheid van een ring. Dat leverde 138 terugmeldingen van 82 individuen op. Deze gegevens geven inzicht in leeftijd, dispersie, mortaliteit en overleving.

Bij aanvang van het broedseizoen zijn oudervogels vaak nog in de kast aanwezig, vooral in de fase met kleine jongen. In veel gevallen kon het geslacht niet vastgesteld worden, tenzij het om een broedende vrouw ging. Daarom kwamen de vrouwen vaker terug in de cijfers. Het merendeel van de terugmeldingen had betrekking op levende uilen in nestkasten; daarnaast werden 48 dode steenuilen geregistreerd.

Sterfte: oorzaken en patronen

De doodsoorzaken bij Steenuilen zijn divers en vaak ook onbekend (18 van 48 dode vogels; 38%). Verkeer (10 gevallen; 21%) en verdrinking (9 gevallen; 19%) zijn de belang-

rijkste vastgestelde oorzaken van onnatuurlijke sterfte. Ook landelijk komen veel Steenuilen om in het verkeer.

Tabel 1. Doodsoorzaken van dood teruggemelde Steenuilen.

Doodsoorzaak	Aantal	Aandeel
Onbekend	18	38%
Verkeer	10	21%
Verdronken	9	19%
Predatie	5	10%
Ongeval	3	6%
Binnengevlogen	1	2%
Raam/glas	1	2%
Verhongerd	1	2%
Totaal	48	100%

Predatie, inclusief predatie door Havik, is in het werkgebied verantwoordelijk voor 5 gevallen (10%). Onder horsten van Havik werden meermaals ringen en plukresten van uilen gevonden. De laatste jaren worden uilenbroedsels daarnaast vaker gepredeerd door Steenmarters.

Enkele minder algemene doodsoorzaken zijn ongevallen met ramen en uilen die omkwamen in een hooiblaas of schoorsteen. In veel gevallen bleef de exacte oorzaak onbekend en werd soms alleen een ring gevonden. Voedselschaarste, het overlijden van een oudervogel en hittestress zijn

weliswaar bekende risico's, maar niet altijd met volledige zekerheid vast te stellen.

Bij het ringen van jongen vinden vaak ook biometrische metingen plaats, zoals vleugellengte en gewicht. Het gewicht in relatie tot de leeftijd geeft een indicatie van de conditie van een jong. Vermagerde jongen worden vaker aangetroffen in slechte muizenjaren en/of in combinatie met extreem weer, zoals hitte en langdurige regens in het broedseizoen.

Jonge Steenuil krijgt een ring om in Hoogeloon, 26 mei 2026 (Jos Bonninga).

Leeftijdsopbouw: jonge vogels en oude bekenden

Veel Steenuilen werden als nestjonge geringd. Op basis van terugmeldingen kon bij 74 individuen de leeftijd worden achterhaald. Samen leverden deze vogels 116 leeftijdsgerelateerde terugmeldingen op. De meeste vogels (31 van 74; 42%)

werden binnen hun eerste levensjaar teruggemeld. Zes vogels werden ouder dan 7 jaar, waarvan twee zelfs ouder dan 10 jaar. De oudste uil werd 12 jaar oud (4.373 dagen) en was als nestjonge (ringnummer 3.596.839) op 3 juni 2004 geringd in Horst, Limburg. De op één na oudste steenuil werd in 2025 levend teruggevangen en was toen 11,9 jaar oud (4.362 dagen). Deze vogel (ringnummer 3.703.559) werd als nestjonge geringd in Hoogeloon op 11 juni 2013.

Tabel 2. Leeftijdsopbouw van teruggemelde Steenuilen op basis van 74 unieke vogels.

Leeftijdsklasse	Aantal	Aandeel
0-1 jaar	31	42%
1-2 jaar	10	14%
2-3 jaar	8	11%
3-5 jaar	13	18%
5-7 jaar	6	8%
7-10 jaar	4	5%
10+ jaar	2	3%
Totaal	74	100%

De leeftijdsverdeling laat een typisch overlevingspatroon zien: de sterfte is het hoogst in het eerste levensjaar. Deze leeftijdsopbouw sluit aan bij de landelijke trend: een groot deel van de terugmeldingen betreft vogels in hun eerste levensjaar, wat past bij de hoge sterfte onder jonge steenuilen.

Van nestkast naar territorium: verplaatsingen en plaatstrouw

De verplaatsing van nestjonge Steenuilen naar een eigen territorium wordt ook wel geboortedispersie genoemd. In totaal waren er 108 terugmeldingen met afstands-informatie. Omdat korte verplaatsingen in kilometers soms als 0 km worden afgerond, maakt tabel 3 onderscheid tussen exact dezelfde locatie (vindplaats = ringplaats: 0 m), zeer lokale verplaatsingen binnen 1 km en grotere verplaatsingen die verder in kilometerklassen zijn weergegeven.

Tabel 3. Afgelegde afstanden van teruggemelde Steenuilen. Meters voor lokale afstanden, kilometers voor grotere afstanden.

Afstandsklasse	Aantal	Aandeel
0 m	34	31%
1-999 m	33	31%
1-5 km	30	28%
6-10 km	4	4%
11-50 km	6	6%
51-100 km	1	1%
Totaal	108	100%

De gegevens laten zien dat het merendeel van de populatie zich lokaal vestigt, op korte afstand van de geboorteplaats. De zogenaamde 'olievlekwerking' maakt het plaatsen van nieuwe nestkasten op

Tabel 4. Tien grootste vastgestelde verplaatsingen van teruggemelde Steenuilen.

Rang	Ringnummer	Afstand	Terugmeldingen	Ringplaats	Vindplaats	Opmerking
1	3.596.839	52 km	3x	Horst	Hoogeloon	Als juveniel geringd; grootste afstand en oudste vogel
2	E.423.587	39 km	6x	Lierselei (B)	Hoogeloon	Belgische vogel, meerdere jaren teruggevonden
3	E.339.504	29 km	3x	Geel (B)	Hoogeloon	Belgische vogel, later dood teruggevonden; doodsoorzaak: verdrongen
4	3.829.211	28 km	1x	Hoogeloon	Veghel	Verste verplaatsing vanuit Hoogeloon; doodsoorzaak: onbekend
5	3.831.670	24 km	3x	Budel	Duizel	Externe herkomst binnen de regio
6	3.560.625	22 km	6x	Haaren	Hoogeloon	Meerdere jaren op dezelfde locatie teruggevonden
7	3.764.006	14 km	1x	Hoogeloon	Oirschot	Verplaatsing vanuit het werkgebied
8	3.713.220	8 km	2x	Diessen	Hoogeloon/Vessem	Teruggevonden op twee vindplaatsen; doodsoorzaak: predatie Havik
9	3.806.239	8 km	1x	Hooge Mierde	Casteren	Externe herkomst, teruggevonden in Casteren
10	3.765.013	7 km	1x	Diessen	Casteren	Regionale verplaatsing naar Casteren

potentieel geschikte locaties binnen een straal van 300 meter succesvol. Dat komt overeen met bevindingen van [STONE](#) en de [Vogeltrekatlas](#). De Steenuil wordt daarom ook als plaatstrouw omschreven: volwassen vogels blijven meestal dicht bij hun territorium en jonge vogels vestigen zich doorgaans binnen beperkte afstand van hun geboorteplek.

Onder de Steenuilen zijn ook individuen die grotere afstanden hebben afgelegd. Tabel 4 toont de tien grootste vastgestelde verplaatsingen in deze dataset. Opvallend is dat een belangrijk deel van deze vogels van buiten Hoogeloon en Casteren afkomstig is. De twee vaakst teruggemelde vogels in deze top 10 zijn E.423.587 en 3.560.625, beide met 6 terugmeldingen. De grootst vastgestelde afstand bedraagt 52 km; binnen deze

dataset verplaatste geen enkele Steenuil zich over meer dan 100 km.

In Griesheim (Frankfurt am Main, Duitsland) werd tot tweemaal toe een Steenuil levend gevangen op een afstand van 288 km van de nestplaats. Deze Steenuil werd als nestjong geringd in Wintelre (gemeente Eersel) op 21 mei 2019 door Jan Wouters. Deze terugmelding werd al beschreven in de [Blauwe Klauwier](#).

Bijzondere terugmeldingen en lokale verbanden

Het ringonderzoek levert niet alleen cijfers op, maar ook herkenbare levensverhalen van individuele Steenuilen. Ringnummer 3.703.559 is daarvan het meest aansprekende voorbeeld: deze vogel werd in 2013 als juveniel geringd bij Heuvel en werd

tussen 2016 en 2025 maar liefst 11 keer teruggevonden bij De Els. Daarmee is dit de vogel met de meeste terugmeldingen in de dataset en een duidelijk voorbeeld van langdurige plaatstrouw.

In 2022 werd dezelfde vogel daar bovendien samen met ringnummer 3.851.611 als broedpaar vastgesteld. Steenuil 3.851.611 was in 2020 als nestjong geringd bij De Bucht en verplaatste zich daarna naar De Els (2,8 km). Dit is een mooi voorbeeld van paarvorming binnen het lokale werkgebied. Ook andere terugmeldingen laten sociale verbanden zien, zoals het paar 3.829.208 en 3.829.231 bij Dyckmeesterstraat. Steenuil met ringnummer 3.829.208 werd in 2019 als jong geringd op De Els (1,3 km) in Hoogeloon en 3.829.231 eveneens als nestjong op de Akkerweg (0,7 km) in Hoogeloon. Ook dit is een mooi voorbeeld van lokale verplaat-

singen naar geschikte nestkasten in de directe omgeving.

Een ander voorbeeld is het paar 3.867.331 en 3.893.344 bij Driesboom. Steenuil 3.867.331 was afkomstig van de Hoogcastenseweg en was bijna drie jaar oud. Steenuil 3.893.344 was afkomstig uit de Breestraat en was nog net geen jaar oud.

Ook ringnummer 3.596.839 is bijzonder. Deze Steenuil werd als juveniel geringd in Horst, Limburg, en later in Hoogeloon teruggevonden. Met een afstand van 52 km is dit de grootst geregistreerde verplaatsing in deze dataset. Bovendien bereikte deze vogel een leeftijd van ongeveer 12 jaar.

Daarnaast vallen twee Belgische vogels op: E.423.587 uit Malle, die zes keer werd teruggemeld in Hoogeloon, en E.339.504 uit Geel, die eveneens meerdere jaren in het gebied werd vastgesteld.

Van erf naar erf: het netwerk van Steenuilen

Ook Steenuilen die op meerdere locaties opduiken, maken zulke verbanden zichtbaar. Zo werd 3.713.220, als jonge vogel geringd in Diessen, later zowel in Hoogeloon als in Vessem teruggevonden; de laatste melding betrof predatie door Havik.

Ringnummer 3.893.248 verplaatste zich vanuit de Akkerstraat in Hoogeloon naar Wagenbroeken in Casteren en werd later bij Kerkenpad vastgesteld.

Steenuil in Casteren (Jos Bonninga).

Daarnaast zijn er meerdere lokale 'verhuizingen' die op territoriumvorming wijzen: 3.851.574 ging van Heuvelseweg naar Molenweg, 3.867.286 van Vessemseweg naar Akkerstraat en 3.851.614 werd na ringen aan de Westelbeersedijk later meermaals bij Houthandel Gooskens en ook aan de Heuvelseweg vastgesteld.

Zulke meldingen laten zien dat het ringonderzoek niet alleen afzonderlijke afstanden registreert, maar ook het netwerk van erven, nestkasten en mogelijke partnerkeuze binnen het werkgebied zichtbaar maakt.

Aanbevelingen voor gerichte bescherming

De doodsoorzaken en vindomstandigheden van Steenuilen geven duidelijke aanknopingspunten voor bescherming. Verdrinking komt relatief vaak voor: 9 van de 48 dood teruggemelde vogels kwamen daardoor om. Dit risico is deels te verkleinen door drinkbakken, vijvers en veedrinkvoorzieningen Steenuilveiliger te maken.

Ook verkeersslachtoffers blijven een belangrijk aandachtspunt: 10 van de 48 dood teruggemelde Steenuilen kwamen om in het verkeer. Vooral rond bekende territoria en uitvlieggebieden verdient dit aandacht.

Daarnaast is het van belang nestkasten marterveilig te houden, schoorstenen en gevaarlijke openingen af te schermen en bij geschikte erven voldoende schuilmogelijkheden voor pas uitgevlogen jongen te behouden of aan te leggen.

Het langdurig ringonderzoek laat zien dat bescherming, nestkastcontrole en nauw-

keurige registratie elkaar versterken. Door gegevens over ringen, terugmeldingen, broedsucces, doodsoorzaken en verplaatsingen te blijven combineren, ontstaat een steeds beter beeld van de lokale populatie en kunnen beschermingsmaatregelen gericht worden ingezet.

Kerkuil

Aanvullende resultaten uit ringonderzoek

Naast Steenuilen zijn binnen het werkgebied ook Kerkuilen geringd. In de periode 1980–2025 ging het om 212 Kerkuilen, vrijwel allemaal nestjongen. De meeste nestjongen waren afkomstig van de kerken in Casteren en Hoogeloon: in de kerk van Casteren werden 49 jongen geringd en in de Sint-Pancratiuskerk aan de Hoofdstraat en de Oude toren van Hoogeloon samen 29 jongen.

De 43 terugmeldingen laten een herkenbaar patroon zien. Veel Kerkuilen werden levend aangetroffen tijdens nestkastcontroles; daarnaast werden 17 vogels dood gemeld. De belangrijkste vastgestelde doodsoorzaken waren verkeer, dood in of onder de nestkast, verzwakking of voedselgebrek en extreme hitte of ammoniak in de nestkast. Daarmee sluiten de lokale gegevens goed aan bij het beeld dat Kerkuilen sterk afhankelijk zijn van veilige broedplaatsen,

voldoende voedsel en gunstige omstandigheden in en rond de nestkast.

De verplaatsingen bleven meestal beperkt. De grootst vastgestelde afstand bedroeg 25 km en de gemiddelde afstand, exclusief vogels die op dezelfde locatie werden teruggemeld, was 8 km. Dat past bij het standvogelkarakter van veel Kerkuilen.

Rien met Kerkuil in Hoogeloon, 20 mei 2026 (Jos Bonninga).

Toch zijn er enkele opvallende verhalen, zoals een in Tilburg geringde Kerkuil die bij Franse Hoef in Bladel meerdere jaren werd teruggevangen en een leeftijd van 17,2 jaar bereikte. Zo'n leeftijd is uitzonderlijk hoog voor een Kerkuil: volgens de Vogeltrekatlas ligt de landelijke top 10 van oudste Kerkuilen rond 17,8 tot 22 jaar. Deze vogel valt daar net buiten, maar behoort nog altijd tot de zeer oude Kerkuilen. Ook een Belgische Kerkuil uit Arendonk werd herhaaldelijk in Bladel waargenomen.

Jan Wouters† onderzoekt een jonge Kerkuil in Bladel, 9 september 2013 (RK).

Ook het broedsucces is uit de ringgegevens af te leiden. In totaal zijn 61 broedsels vastgesteld met samen 212 geringde jongen. De gemiddelde nestgrootte bedroeg 3,5 jongen per nest, met een spreiding van 1 tot 7 jongen. Grote broedsels passen bij muizenrijke jaren, waarin Kerkuilen

voldoende voedsel kunnen vinden om meer jongen groot te brengen. In 2017 werden maar liefst 32 jongen geringd uit 7 nesten.

Vergeleken met de Steenuilgegevens is het aantal terugmeldingen bij Kerkuilen kleiner, maar het patroon is vergelijkbaar: veel vogels blijven in de regio, met incidenteel grotere verplaatsingen.

Torenvalk

Minder terugmeldingen, toch waardevolle gegevens

Ook Torenvalken maakten deel uit van het ringwerk. In de periode 2016–2024 werden 89 Torenvalken geringd, allemaal als jonge vogels in het nest. Het zwaartepunt lag in de broedperiode, vooral in mei en juni. De meeste jongen kwamen van vaste nestkastlocaties aan de Westelbeersedijk, Breestraat, Akkerstraat en De Weege, aangevuld met enkele nestkasten in Duizel.

Het aantal terugmeldingen was klein: vier vogels werden later dood teruggemeld, wat neerkomt op ongeveer 5% van de geringde Torenvalken. Twee daarvan werden kort na het ringen in of nabij de nestkast gevonden, met predatie en verzwakking of verhongering als vermoedelijke oorzaken. Eén Torenvalk werd op 35 km afstand in Nederweert

teruggemeld; dat was meteen de grootste vastgestelde verplaatsing in deze dataset.

De langste periode tussen ringen en terugmelding bedroeg 640 dagen, bijna 1,75 jaar. Door het beperkt aantal terugmeldingen zijn de Torenvalkgegevens minder geschikt voor vergaande conclusies dan de Steenuilen- en Kerkuilgegevens. Toch bevestigen ze hetzelfde brede beeld: nestkastcontrole en ringonderzoek maken zichtbaar welke soorten gebruikmaken van het lokale netwerk van geplaatste nestkasten, waar jonge vogels opgroeien en welke risico's zij in de eerste levensfase kunnen tegenkomen.

Bosuil

Bosvogels naast de erfvogels

Ook Bosuilen komen in de ringgegevens terug, zij het in kleinere aantallen. In de periode 2016–2024 zijn 47 unieke Bosuilen geregistreerd, verdeeld over 48 registraties. Het merendeel betrof jonge vogels: 42 juvenielen tegenover 6 adulte Bosuilen. De meeste ringgegevens kwamen uit Hoogeloon, daarnaast zijn ook registraties uit Hapert, Eersel en Casteren aanwezig.

De Bosuilgegevens laten vooral zien dat ook deze soort gebruikmaakt van de enkele aanwezige nestkasten, maar de dataset is te beperkt voor uitgebreide conclusies over

Jonge Bosuil, 29 april 2014 (RK).

overleving of verplaatsingen. In vijf gevallen werd een doodsoorzaak geregistreerd: vier keer verkeer en één keer predatie. Bij dat predatiegeval ging het om een jonge Bosuil, geringd aan de Akkerstraat/Heieind en later dood teruggevonden in Hoogeloon. In de opmerkingen staat expliciet vermeld dat de vogel op 26 juni 2018 door een Havik was gepredeerd. Enkele terugmeldingen lagen op korte afstand van de ringplaats, vaak binnen Hoogeloon of in de directe omgeving.

Overige soorten

Losse meldingen met aanvullend verhaal

Naast de uilen en Torenvalken bevat het ringarchief ook enkele losse terugmeldingen van andere soorten. Het gaat onder meer om Boerenwaluw, Scholekster, Buizerd,

Havik, Dodaars, Spreeuw, Sperwer en Nachtzwaluw. Deze meldingen vormen geen samenhangende reeks zoals bij de Steenuil, maar laten wel zien hoe breed het ringwerk en de terugmeldingen in en rond het werkgebied kunnen zijn.

Een aantal terugmeldingen valt op door herkomst of afstand. Zo werd een in Italië geringde Boerenzwaluw later aangetroffen in een stal aan de Heikant in Hoogeloon, ruim 1.300 kilometer van de ringplaats. Ook terugmeldingen van een Boerenzwaluw uit Arendonk, een Sperwer uit Oud-Turnhout en een Nachtzwaluw uit Brecht plaatsen het lokale werkgebied in een breder verband van regionale verplaatsingen en vogeltrek.

Een Dodaars neemt binnen deze reeks een bijzondere positie in. De vogel werd op 18 december 2002 door Jan Wouters geringd aan de beekoever van de Groote Beerze in Casteren en op 15 januari 2009 dood teruggevonden op hetzelfde beektraject. De afstand tussen ringplaats en vindplaats bedroeg slechts 2 kilometer, maar de periode tussen ringen en terugmelding was met ruim zes jaar aanzienlijk. Als doodsoorzaak is de koude tijdens de strenge winter vermeld.

Deze terugmelding moet vooral worden gezien in het kader van het RAS-project naar Dodaars dat Jan Wouters begin jaren 2000

uitvoerde op dit beektraject van de Groote Beerze. Binnen dat project onderzocht hij onder meer herkomst, overleving, winterverblijf en de opvallende plaatstrouw van Dodaarsen aan dit deel van de beek.

Andere soorten, zoals Buizerd, Havik en Spreeuw, leveren vooral afzonderlijke inkijkjes op in sterfte, predatie en vondsten in het landschap.

Het ringen van vogels levert veel informatie op (Jos Bonninga).

Conclusie

Twintig jaar ringonderzoek in Hoogeloon en Casteren laat zien hoe waardevol langdurige, nauwkeurige registratie is. De gegevens maken zichtbaar waar jonge vogels terechtkomen, welke doodsoorzaken een rol spelen en hoe sterk sommige soorten aan hun territorium gebonden zijn. Vooral bij de Steenuil ontstaat zo een gedetailleerd beeld van een lokale populatie waarin individuele levensverhalen, territoria en beschermingsmaatregelen met elkaar verweven zijn.

De belangrijkste lessen zijn praktisch van aard: blijf nestkasten controleren, houd erven en broedplaatsen aantrekkelijk, beperk risico's door verdrinking en verkeer

waar mogelijk en blijf terugmeldingen zorgvuldig vastleggen. Tegelijk raakt dit onderzoek aan wat Rien Kelders in het interview benadrukte: terugmeldingen laten zien waar een vogel vandaan komt, hoe oud hij wordt en waar hij later weer opduikt.

Juist doordat dit werk twintig jaar lang is volgehouden, groeide het inzicht in de vogels van het werkgebied en kunnen beschermingsmaatregelen steeds gericht worden ingezet. ■

Twee Hoppen en een man Maskerklauwier in de tuin van Rohanou Beach Resort bij El Qusier, Egypte, 15 maart 2026 (Tom Heijnen)

All-inclusive langs de Rode Zee

Tom Heijnen

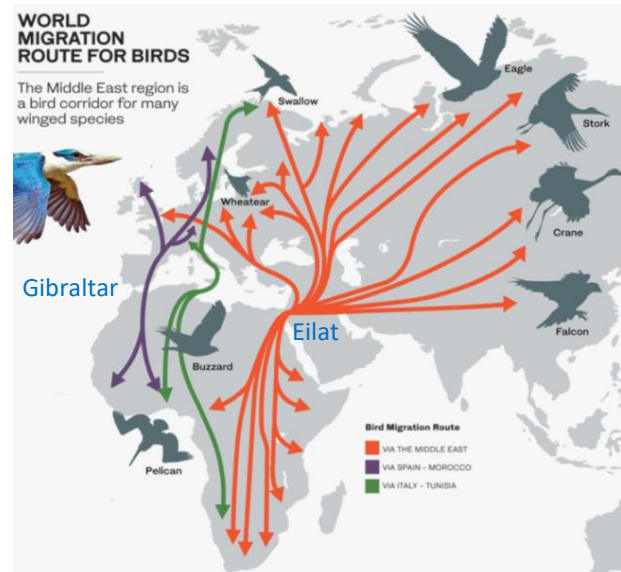
In voor- en najaar vliegen grote aantallen vogels van Centraal en Zuidelijk Afrika naar Europa en vice versa. Ze doorkruisen dan een barre zone bestaande uit steen- en zandwoestijnen, met slechts her en der oases met vegetatie en water. Sommige vogels profiteren van de tuinen die in de duikresorts langs de Rode Zee zijn aangelegd. Die tuinen zijn all-inclusive: er is voedsel te vinden, zoet water en beschutting tegen harde wind. Tijdens duikvakanties kreeg ik een indruk wélke vogels door die resorts worden aangetrokken. De foto's die dit illustreren heb ik allemaal in en aan de rand van de resorts gemaakt.

Vegetatiezones in noordelijk Afrika; lichtgeel = woestijn (bron: Noordhoff).

De miljoenen vogels die ten zuiden van de Sahara overwinteren moeten een 1000-1500 km brede woestijnzone doorkruisen die van west naar oost, van kust tot kust, door heel noordelijk Afrika loopt.

Omdat veel vogels open stukken water willen vermijden, vindt stuwung van de vogeltrek plaats daar waar de oversteek van water het smalst is. Beroemde punten voor het bekijken van deze gestuwde vogeltrek zijn Gibraltar in de zuidpunt van Spanje en Eilat in het uiterste zuiden van Israël.

Belangrijkste migratieroutes tussen Europa en Africa (bron: [Birds connecting Europe to Africa](#)).

Rode Zeekust in Egypte met, sterk geschematiseerd, de stuwing van vogeltrek. Locaties waar ik gedoken heb en een beetje naar vogels heb gekeken zijn aangegeven met een blauwe stip.

Over de stuwing van roofvogels, ooievaars en pelikanen is, zeker op de bekende trektelposten, veel bekend. Over de doortrek van kleinere vogels daarentegen weten we heel weinig, temeer omdat een groot deel daarvan 's nachts plaatsvindt.

Vanaf 2017 hebben mijn partner Anneloes en ik vier verschillende, kleinschalige, duikresorts bezocht:

1. Coral Garden bij Safaga: 17 t/m 20 februari 2017, 7 t/m 9 maart 2017, 2 t/m 5 november 2018, 26 t/m 29 november 2023;
2. Rohanou Beach Resort bij El Qusier: 5 t/m 15 maart 2026;
3. Mangrove Bay bij El Qusier: 6 t/m 10 november 2018, 17 t/m 19 maart 2020, 25 maart t/m 1 april 2022, 24 maart t/m 5 april 2023, 29 november t/m 8 december 2023;
4. Marsa Shagra bij Marsa Alam: 2 t/m 8 maart 2018, 14 t/m 16 maart 2020, 2 t/m 6 april 2022.

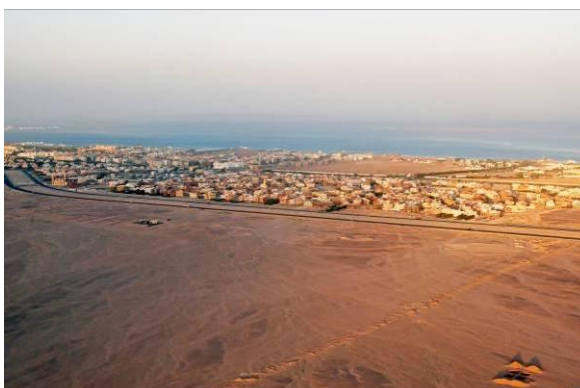
We waren er om te duiken en te snorkelen en zo te genieten van koralen, vissen en veel meer, maar boven water keek ik uiteraard ook naar vogels.

Landschap

Het landschap aan de kust bestaat uit een bizar contrast tussen de blauwe Rode Zee, vol met vissen, koralen en nog veel meer, en de dorre, ogenschijnlijk levenloze, steenwoestijn op het land. Parallel aan de Rode Zee loopt een bergketen die op sommige plekken een hoogte van 1900 m. bereikt.

Steenwoestijn met oude rivierbeddingen bij Hurghada, 4 maart 2026 (TH).

Steenwoestijn en de stad Hurghada, met daarachter de Rode Zee, 16 februari 2017 (TH).

Enorme resorts bij Hurghada, 4 maart 2026 (TH).

De dorre steenwoestijn loopt door tot aan het zeewater. Op de grens van land en zee zijn vaak nog oude, fossiele koraalformaties te vinden die wijzen op een hoger zeeniveau in vroegere tijden.

Kustlijn bij Rohanou Beach Resort, 14 maart 2026 (TH).

De eerste tientallen, lokaal honderden, meters van de Rode Zee bestaan uit ondiepe franjeriffen die met eb bijna boven het water uitkomen. Een zgn. *drop-off* vormt de grens tussen franjerif en de diepte van de zee, die kan oplopen tot 2600 m. onder zeeniveau.

Langs de Rode Zeekust liggen vele tientallen resorts. Sommige zijn bescheiden van omvang, anderen rondt enorm met meerdere zwembaden en plaats voor honderden gasten. Het zijn, zowel voor mensen als vogels, kunstmatige oases in een dorre steenwoestijn. Kostbaar zoet water wordt gebruikt om palmbomen, grasveldjes, hagen en bloemperken in stand te houden

Yellow scroll coral & Prickly tube sponge
een veerster
Spaanse danseres (een naaktslak)

poepende Reuzenkogelvis
Tweebandanemoonvis bij Tepelanemoon
Blauwgespikkelde pijlstaartrog

Indische zeekoe
Indische tuimelaars
Karetschildpad

(alle foto's: TH)

en zwembaden te vullen. Vogels maken daar graag gebruik van.

Coral Garden bij Safaga, 18 februari 2017 (TH).

De vogels

In de resorts maakte ik regelmatig een vogelrondje. Omdat we er steeds in de trek-tijd zaten loonde dat iedere dag. Sommige vogels bleven een tijdje plakken. Dat gold voor standvogels maar ook voor doortrekkers die de resorts gebruikten om op te vetten voordat ze de trek voortzetten. Bijna iedere dag zag ik nieuwe vogels en soorten. Dat betrof waarschijnlijk deels vogels die net gearriveerd waren en deels vogels die ik bij eerdere rondjes niet had opgemerkt.

Standvogels

In en rond de duikresorts leven diverse vogels die er het hele jaar aan te treffen zijn. Huismussen waren algemeen en ook waren

Palmtortels, met hun prettige en enigszins lachende zang (*Laughing Dove* in het Engels), regelmatig te horen. Bonte Kraaien waren vaste bezoekers, blij met afval en etensrestjes. Bij sommige resorts zag ik Torenvalk en Bruinnekraaf.

Slapende Palmtortel, 31 maart 2022 (TH).

Standvogels die ik hooguit een enkele keer zag of hoorde waren Sporenkievit, Kerkuil en Izabeltortel.

Algemene doortrekkers

Tot de doortrekkers die ik geregeld zag behoorden Hop, Draaihals, Oeverzwaluw, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Roodstuitzwaluw, Gele Kwikstaart, Witte Kwikstaart, Boompieper, Gekraagde Roodstaart, Blauwborst, Tapuit, Izabeltapuit, Aziatische Roodborsttapuit, Rietzanger, Kleine Karekiet, Tjiftjaf, Fitis, Kleine Zwartkop, Grasmus, Braamsluiper en Orpheusgrasmus.

Schitterende Hop, 7 maart 2026 (TH).

Soms zaten er vier of vijf Hoppen tegelijkertijd. Ze waren altijd behoorlijk schuw maar lieten zich ondanks alle verstoringen in de resorts niet verjagen.

Van de Gele Kwikstaart trokken zowel de nominaatvorm *flava* als de ondersoorten Noordse Kwikstaart *thunbergi* en Balkankwikstaart *feldegg* door.

Balkankwikstaart, 15 maart 2026 (TH).

Kruisingen tussen die ondersoorten waren er ook, zoals deze vogel die zowel kenmerken van Balkankwik (donkere kap) als nominaat Gele Kwik (oogstreepje) heeft.

Kruising van Balkankwikstaart en nominaat Gele Kwikstaart, 9 maart 2026 (TH).

Zwaluwen kwamen geregeld laag over en maakten dankbaar gebruik van zwembaden om slokjes zoet water in te nemen.

Boerenzwaluw heeft zojuist een slokje uit het zwembad genomen, 10 maart 2026 (TH).

Op grasveldjes foerageerden Blauwborsten, Rietzangers, Braamsluiers en, meest algemeen, Tjiftjaffen. Ze waren vaak mooi en langdurig te bekijken, heel wat anders dan in ons eigen land.

Foeragerende Blauwborst, 14 maart 2026 (TH).

Tapuitachtigen waren ook vaak goed vertegenwoordigd. Geregeld zag ik onze gewone Tapuit en ook Izabeltapuit was regelmatig present, soms met meerdere tegelijkertijd.

Hoog op de poten: Izabeltapuit, 12 maart 2026 (TH).

Leuk waren de Russische Roodborsttapuiten die erg op onze Roodborsttapuiten lijken. Ze broeden in grote delen van Azië en overwinteren onder meer in Egypte.

Man Aziatische Roodborsttapuit, 7 maart 2026, herkenbaar aan het vele wit op staart en in hals, en zwarte oksels (TH).

Schaarse doortrekkers

Veel soorten zag ik maar één of enkele keren, wat deels met mijn beperkte vogel-inspanning te maken gehad zal hebben. Het gaat dan om Grijze Wouw, Kwartel, Renvogel, Maskerduif, Egyptische Nachtzwaluw, Bijeneter, Groene Bijeneter, Gierzwaluw, Vale Rotszwaluw, Duinpieper, Blauwe Rotslijster, Zwarte Roodstaart, Rouwtapuit, Woestijntapuit, Oostelijke Vale Spotvogel, Rosse Waaierstaart, Gestreepte Prinia, Maskerklauwier, Roodkopklauwier, Daurische Klauwier, Zwartkop en Snor.

Renvogel, 15 maart 2026
Roodkopklauwier, 15 maart 2026
Woestijntapuit, 7 maart 2026

Vale Rotszwaluw, 8 maart 2026
Blauwe Rotslijster, 7 maart 2026
Snor, 14 maart 2026

Roodstuitzwaluw, 15 maart 2026
Daurische Klauwier, 25 maart 2023
Rosse Waaijerstaart, 31 maart 2023

Memorabel was vooral de Rosse Waaierstaart die ik eind maart en begin april 2023 langdurig kon bekijken. De vogel wipte tijdens het foerageren voortdurend met z'n staart en legde die zowat tegen z'n kop aan. Dat zag er onnodig heftig uit, maar het beestje had er vast een goede reden voor.

Rosse Waaierstaart, 8 april 2023 (TH).

Overtrekkende roofvogels en ooievaars

De gestuwde trek van roofvogels en ooievaars is in Egypte, vermoed ik, alleen goed waarneembaar bij de oversteekplaats Hurghada. Letterlijk op het vliegveld van Hurghada, bij wijze van spreken tijdens het inchecken, zag ik op 20 maart 2020 in korte tijd minstens 1000 Steppebuizerden en 1000 Ooievaars overkomen. Op 15 maart 2026 zag ik hier in een kwartier vele duizenden Ooievaars en ook diverse Zwarte Ooievaars.

Duizenden Ooievaars boven het vliegveld van Hurghada, 15 maart 2026 (TH).

De vogels vliegen voor en na Hurghada meer verspreid, en vermoedelijk ook veel te hoog om waar te kunnen nemen. Alleen bij een keiharde aflandige wind maak je langs de kust een kansje, zoals wij op 25 maart 2023 in Mangrove Bay ervoeren. Door de zeer

Steppebuizerd en Steppearend, 25 maart 2023 (TH).

harde wind gingen de vogels lager vliegen en werden ze richting de Rode Zee geblazen, waar ze hun uiterste best moesten doen om

boven land te blijven. Ons resort lag precies op die plek. Duizenden Zwarte Wouwen, Steppebuizerden en Ooievaars evenals tientallen Steppearenden en Slangenarenden ploeterden toen noordwaarts.

Aan de kustlijn en boven zee

Aan de kust gaat de steenwoestijn op de meeste plaatsen abrupt over in een franjerif. Alleen her en der resteren stukjes kust met mangrove, zoals in Mangrove Bay. Het is dan ook niet gek dat er langs de kust maar weinig pleisterende vogels te zien zijn. Verder zijn er nog wat zeevogels die geregeld boven de Rode Zee te zien zijn.

Visarend gaat landen, 8 maart 2026 (TH).

Desondanks kun je er best een leuk soortenlijstje bij elkaar sprokkelen. Soorten die ik regelmatig aan de kust en boven zee zag waren: Aalscholver, Koereiger, Blauwe Reiger, Westelijke Rifeiger, Mangrove-reiger, Visarend, Groenpootruiter, Kleine

Plevier, Kleine Mantelmeeuw, Witoogmeeuw, Hemprich's Meeuw, Dunbekmeeuw, Reuzenstern, Grote Kuifstern en IJsvogel. De kleine Mangroveigers waren vaak mooi te bekijken terwijl ze op het franjerif naar visjes en garnalen zochten.

Mangroveiger, 8 maart 2026 (TH).

Schitterende Witoogmeeuwen vlogen regelmatig langs en waren soms met meerdere bijeen in visrijke wateren.

Witoogmeeuw, 13 maart 2026 (TH).

Van de Westelijke Rilfeiger bestaan diverse kleurvormen, van donker grijs tot knalwit. Ik zag overigens alleen die twee uitersten en geen tussenvormen.

Westelijke Rilfeiger donkere vorm, 9 maart 2026 (TH).

Westelijke Rilfeiger lichte vorm, 29 maart 2023 (TH).

Daarnaast waren er de nodige soorten die ik maar één of twee keer zag: Bruine Gent, Kwak, Purperreiger, Zwarte Ibis, Slobeend, Kuifeend, Pijlstaart, Kraanvogel, Woestijnplevier, Vorkstaartplevier, Witgat, Oever-

loper, Steltkluut, Grauwe Franjepoot, Grote Kuifstern en Witwangstern.

Grote Kuifstern, 14 maart 2026 (TH).

Ik was het meest verbaasd over zo'n 50 Kraanvogels die op 2 december 2023 al toeterend naar het zuiden vlogen. Totdat ik las dat Kranen uit het oosten van Europa en westen van Rusland in oostelijk Afrika overwinteren, met name in Ethiopië. Wat een reis! ■

 [Ibrahim, W.A.L. 2011](#). An overview of bird migration studies in Egypt. The Ring 33(1-2): 55-75.

[Noby, K. et al. 2022](#). Globally important proportions of six raptor populations migrate past Galala Bird Observatory, Egypt, in spring. Sandgrouse 44: 410-420.

[Ogwang, J. 2023](#). Birds connecting Europe to Africa. Website.

Mijn foto's uit Egypte zijn te vinden op [iNaturalist](#). Op mijn eigen [YouTube-kanaal](#) staan een heleboel videoclips.

Impressie broedvogels westelijke Visvijvers Valkenswaard in 2026

Jack Bos

De westelijke visvijvers Valkenswaard worden al ruim twintig jaar door VWG De Kempen geïnventariseerd. Een lange reeks, net zoals voor de oostelijk visvijvers al is die telreeks nóg langer. De westelijke visvijvers zijn op alle soorten broedvogels geïnventariseerd in 2003, 2005, 2017, 2020, 2023. In 2026 is de reeks voortgezet met een beperkte inventarisatie van een selectie van soorten. Van de resultaten hiervan volgt hier een impressie.

Gebied

De westelijke en oostelijke visvijvers worden beheerd door Brabants Landschap en vormen samen de Visvijvers Valkenswaard. Deze zijn onderdeel van het grote natuurgebied Valkenhorst dat weer onderdeel is van het Natura 2000-gebied Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux.

De westelijke visvijvers liggen ten westen van de Tongelreep en hebben een oppervlakte van 78 ha., bestaande uit 50% open water, 30% riet en moeras, 14% bos en 6% grasland. Met uitzondering van een

wandelroute rondom de twee zuidelijke vijvers is het gebied niet vrij toegankelijk.

Het onderzochte gebied.

De vijvers zijn vanaf de dijkjes beperkt zichtbaar door de rijke en in grootte variërende rietkragen.

Het water van de vijvers wordt op peil gehouden door een verbinding met de Tongelreep. Langs de meanderende Tongelreep bevinden zich stukjes moeras en een rij hoge populieren die gedeeltelijk zijn afgestorven.

Methode

In de voorgaande jaren waren de richtlijnen voor het broedvogel monitoring project (BMP-A) gevolgd. In 2026 is gekozen voor een beperkte broedvogelinventarisatie, d.w.z. minder bezoeken en minder soorten. De volgende soorten werden geselecteerd voor de broedvogelinventarisatie in 2026:

De soorten die in 2026 geïnventariseerd zijn.

BMP-Z soorten:

Grote Canadese Gans	Draaihals
Dodaars	Middelste Bonte Specht
Geoorde Fuut	Zwarte Specht
Roerdomp	Grauwe Klauwier
Woudaap	Raaf
Blauwe Reiger	Boomleeuwerik
Wespendief	Grote Karekiet
Boomvalk	Rietzanger
Kleine Plevier	Cetti's Zanger
Houtsnip	Snor
Oehoe	Blauwborst
Nachtswaluw	Roodborsttapuit
IJsvogel	Grote Gele Kwikstaart

Extra soorten:

Slobeend	Fitis
Boompieper	Geelgors
Sprinkhaanzanger	

	2003	2005	2017	2020	2023	2026
<i>Aantal bezoeken</i>						
Zonop	9	9	9	13	9	6
Avond	4	1	3	3	1	3
<i>Gemiddelde tijdsduur per bezoek</i>						
Zonop	06:55	04:37	07:37	07:40	07:55	06:28
Avond	02:25	01:40	01:45	03:42	02:58	03:47

Met name het aantal bezoeken tijdens zonsopgang was lager dan in voorgaande jaren. Het aantal avondbezoeken en de gemiddelde tijdsduur per bezoek was weinig afwijkend t.o.v. vorige inventarisaties.

Vroege ochtendbezoek op 27 april 2026 (TH).

Naast de broedvogelgegevens van de inventarisatie zijn aanvullende gegevens verwerkt uit Avimap en waarneming.nl.

Het veldwerk van de vogelwerkgroep werd uitgevoerd door Harold Bierens, Jack Bos, Maarten-Jan van den Braak, Wim Deebe, Geurt Jan van Ek, Tom Heijnen, Jan Kolsters, Peter Simon, Mark Sloendregt en Pieter Wouters.

Resultaten

De soorten waarvan in 2026 één of meer territoria werden vastgesteld, zijn in de tabel weergegeven in vergelijking met voorgaande jaren.

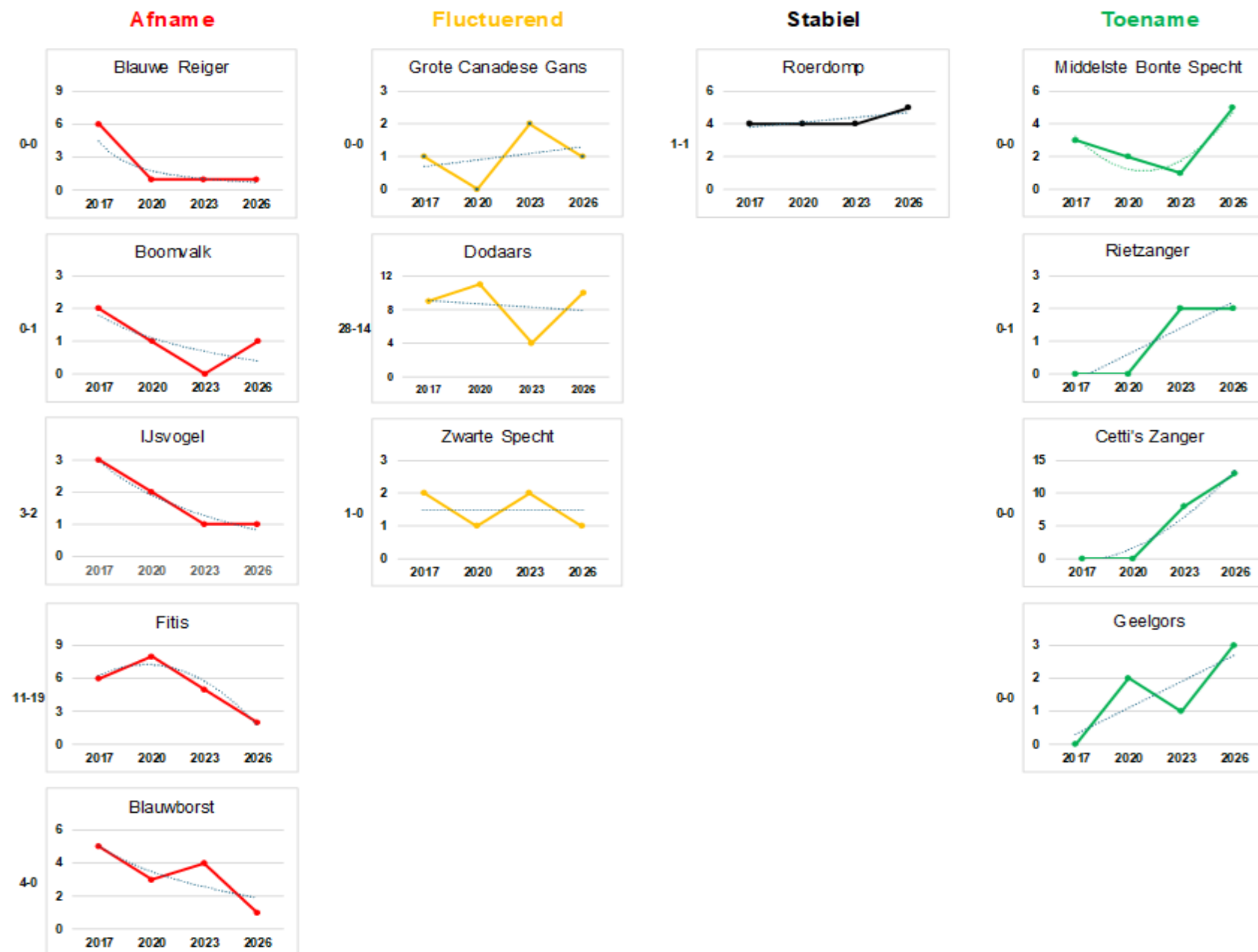
Het totaal aantal territoria van de soorten in de tabel is in 2026 licht toegenomen ten opzichte van de laatste voorgaande jaren, ondanks het kleinere aantal bezoeken tijdens zonsopgang in 2026. De lichte toename komt vrijwel volledige voor rekening van de Cetti's Zanger.

De ontwikkelingen in de loop van de jaren van de soorten waarvan in 2026 één of meerder territoria zijn vastgesteld, zijn (zie volgende pagina) per soort grafisch met een

	2003	2005	2017	2020	2023	2026
Grote Can. Gans	0	0	1	0	2	1
Dodaars	28	14	9	11	4	10
Roerdomp	1	1	4	4	4	5
Blauwe Reiger	0	0	6	1	1	1
Boomvalk	0	0	2	1	0	1
Ijsvogel	3	2	3	2	1	1
Middelste B. Specht	0	0	3	2	1	5
Zwarte Specht	1	0	2	1	2	1
Fitis	11	19	6	8	5	2
Rietzanger	0	1	0	0	2	2
Cetti's Zanger	0	0	0	0	8	13
Blauwborst	4	0	5	3	4	1
Geelgors	0	0	0	2	1	3
Aantal territoria	48	37	41	35	35	46
Aantal soorten	6	5	10	10	12	13

trendlijn weergegeven. De trends zijn gegroepeerd in 'afname', 'fluctuerend', 'stabiel' en 'toename'. Vanwege het grote gat tussen 2003-2005 en 2017 zijn de ontwikkelingen alleen weergegeven voor de jaren 2017, 2020, 2023 en 2026 die een gelijk interval hebben van 3 jaar. De aantallen van 2003 en 2005 zijn aan de linkerkant van de grafieken vermeld.

Het onderscheid tussen de trends is soms wat onduidelijk en daardoor enigszins arbitrair, ook vanwege de lage aantallen. Het algemene beeld laat geen eenduidige ontwikkelingen van de soortgroepen zien. Bij een derde is sprake van een afname, bij een derde fluctueert het of is het stabiel en bij een derde neemt het toe.

Aantalsverloop in de onderzoeksjaren 2017, 2020, 2023 en 2026 van soorten die in 2026 werden geteld én aanwezig waren, onderverdeeld naar trend. Het aantal territoria in 2003 en 2005 staat links van iedere grafiek.

Daarmee komt het grotendeels overeen met de ontwikkelingen van de oostelijke visvijvers in 2024 (Heijnen 2024). Opvallend is de afname van de Blauwborst terwijl in Nederland de laatste tijd sprake is van een gestage toename. Dat geldt ook enigszins voor de Fitis. Verder valt de duidelijke toename op van Cetti's Zanger en Geelgors alsmede de Middelste Bonte Specht in 2026. De aantallen van Boomvalk en Roerdomp in de categorie Kwetsbaar van de Rode lijst zijn, evenals bij de oostelijke visvijvers, redelijk stabiel.

Visarend op de westelijke Visvijvers Valkenswaard, 27 april 2026 (Geurt Jan van Ek).

Aanvullende waarnemingen

Naast de geïnterviewde soorten waren er in het gebied ook territoria aanwezig van schaarse soorten als Appelvink, Bosuil, Grauwe Vliegenvanger, Koekoek, Kleine Bonte Specht en Waterral.

Verder bevond zich in het gebied een slaapplek van de Grote Zilverreiger, verbleven er in de laatste week van april twee Visarenden en foerageerden er drie Witwangsterns op 22 juni. Overvliegend zijn nog gezien Lepelaars, Raaf en Grauwe Kiekendief.

Tot slot was er in het gebied een flinke populatie aanwezig van Wilde Zwijnen, met tientallen jongen, en Bevers. Ook werden nog enkele Reeën, Hazen en Vossen gehoord of gezien.

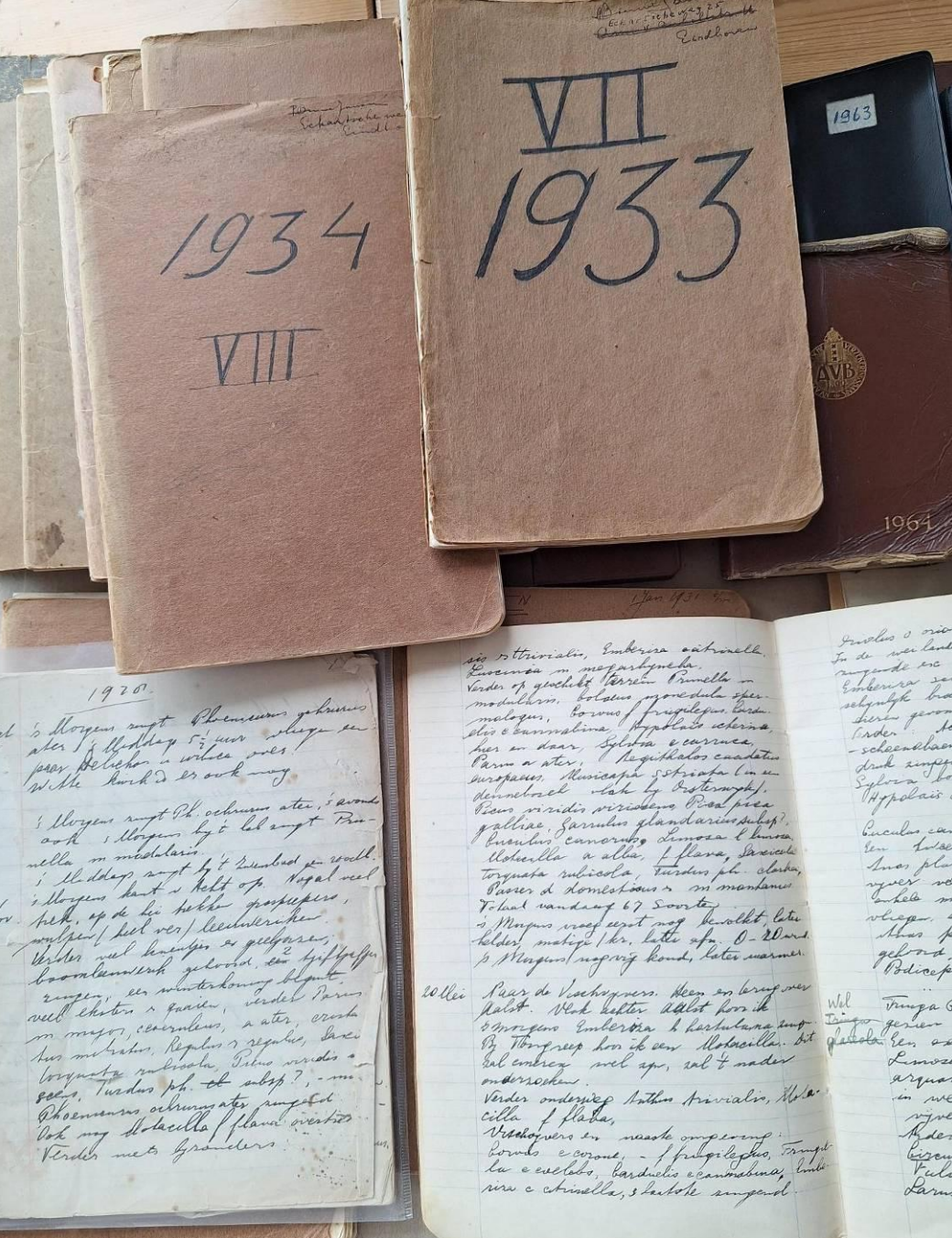
Bever op de westelijke Visvijvers Valkenswaard, 27 april 2026 (TH).

Dankwoord

Dank is verschuldigd aan de tellers van de inventarisatie. Dank aan Jan Kolsters die de voorbereidingen voor zijn rekening nam en Tom Heijnen voor de coördinatie van de tellingen en zijn bijdrage aan dit artikel. ■

Literatuur

- [Heijnen, T. 2023.](#) Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard ten westen van de Tongelreep in 2023. VWG De Kempen.
- [Heijnen, T. 2023.](#) Ontwikkelingen broedvogels op westelijke Visvijvers Valkenswaard. Blauwe Klauwier 49(4): 51-58.
- [Heijnen, T. 2024.](#) Impressie broedvogels 2024 op oostelijke Visvijvers Valkenswaard. Blauwe Klauwier, 50(4): 16-27.
- [Heijnen, T. & J. Kolsters 2021.](#) Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard ten westen van de Tongelreep in 2020. VWG De Kempen.
- [Kolsters, J. 2004.](#) Broedvogels van de visvijvers in Valkenswaard in 2003 ten westen van de Tongelreep. VWG De Kempen.
- [Kolsters, J. & P. Wouters 2006.](#) Broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij Valkenswaard in 2005. VWG De Kempen.
- [Veer de, W. & J. Kolsters 2017.](#) Broedvogels Visvijvers Valkenhorst ten westen van Tongelreep 2017. VWG De Kempen.

Enkele logboeken met vogelwaarnemingen van Pieter Bouwe Jansen (Leo Ballering).

Lijst van waargenomen vogelsoorten in het NNV kamp van	
6 t/m 9 Mei 1948 te Soerendonk. <i>Sleeds mooi weer met N.O. wind en</i>	
<i>nuw. temp., alleen 9-5 warm en 50 wind</i>	
1 Fuut	8 Mei bij Budel en op het Ringselven en op de Hoort 1 ex.
Roerdomp.	Geregeld op het Goor gehoord en 8 Mei 1 gehoord op Ringselven.
Ooievaar	9 Mei 2 ex. hoog rondvliegend bij het Goor.
Wilde eend	Enkele gezien bij het Goor
Br.kiekendief	Geregeld 1 paartje boven het Goor
Grauwe "	Ook 1 paartje geregeld boven het Goor. In 1947 waren daar minstens drie paren.
Buizerd.	Op 9 Mei geregeld 1 gezien boven Goor en omgeving.
Boomvalk	Op 8 Mei 3 ex. bij de Hoort en 6 Mei 1 ex. bij het Goor
10 Torenvalk	Enkele ex. gezien op verschillende plaatsen.
Patrijs	Hier en daar op bouwland gezien.
Fazant	Veel in het Goor
Korhoen	6 Mei 1 gezien bij het Goor
Waterral	In het Goor enkele 's avonds gehoord
Waterhoen	Op meerdere plaatsen gehoord
Meerkoet	Enkele op het Ringselven op 8 Mei
Kievit	Overal op geschikt terrein, 1 nest met 4 eieren gevonden
Tureluur	Enkele op 8 Mei bij de vennen bij Zinkfabriek
Groenpootruiter.	Een bij de Hoort en 1 bij de Zinkfabriek 8 Mei
20 Grutto	Veel in de weilanden rond het Goor

Eerste pagina van een lijst van waargenomen vogelsoorten tijdens een kamp bij Soerendonk van de Nederlandse Natuurvereniging in mei 1948, aanwezig in het archief van Pieter Bouwe Jansen.

Uit het vogelarchief van Pieter Bouwe Jansen, 1928-1947

Tom Heijnen

Tijdens mijn speurtocht voor de geschiedenis van vogelonderzoek in de Kempen (Heijnen 2025) kwam ik de naam van Pieter Bouwe Jansen (1911-2005) tegen. Dat was te danken aan Pierre Maréchal, die in het kader van het Stadsvogelproject Eindhoven de dagboeken van PBJ op vogelgegevens in Eindhoven en omgeving doorspitte en daar een op vogelsoort gerangschikt boekwerkje van maakte (Maréchal 1989). De dagboeken zélf kende ik toen niet.

Toevallig kwam ik er door correspondentie met Sovon-DC Leo Ballering achter dat het vogelarchief van PBJ door zijn dochter was overgedragen aan de [Werkgroep Ornithologisch Erfgoed](#). Leo was als lid van die werkgroep begonnen met het digitaliseren van de vogelgegevens, d.w.z. het overnemen van alle waarnemingen in een Excel werkblad. Een enorme klus! Ik bood Leo aan om de dagboeken te scannen zodat er niet alleen een database zou zijn maar ook de originelen, waardoor waarnemingen in context terug te lezen zijn.

Zo gezegd zo gedaan. Ik legde alle dagboeken en andere paperassen van PBJ onder

de scanner en verbaasde me al lezend over het fanatisme en de nauwkeurigheid waarmee hij zijn waarnemingen deed en vastlegde. Zijn dagboeken zijn uniek omdat het, voor zover ik weet, de enige zijn met concrete vogelwaarnemingen in de Kempen uit de periode 1928-1947.

Wie was Pieter Bouwe Jansen?

Pieter Bouwe Jansen, ca. 1930 (Eindhoven 4044).

PBJ werd geboren op 14 maart 1911. In 1928 ging hij naar Eindhoven en werkte daar vanaf 1928 op het NatLab tot hij in 1932 vanwege zijn communistische overtuiging ontslagen werd. Hij was, tot 1947, lid van de [CPN](#) (tot 1935 CPH geheten, de Communistische Partij Holland). Over zijn CPN-tijd voor en tijdens de tweede wereldoorlog verscheen een uitgebreid interview in de krant De Waarheid (Dekker 1982). In 1947 verhuisde hij naar Breda waar hij

werkte als zelfstandige in de textielhandel en in 1949 trouwde. Hij had niet alleen grote interesse in politiek, maar ook in vogels en paddenstoelen (Kuyper 2005). Hij overleed op 17 april 2005 in Oosterbeek.

Dagboeken

Omvang

PBJ noteerde zijn waarnemingen per dag, en gebruikte in het begin voor ieder jaar een apart schrift. Daarna, wellicht vanwege schaarste in de crisisjaren en tweede wereldoorlog, werden schriften voor meerdere jaren gebruikt. Het aantal pagina's met aantekeningen per jaar geeft een indruk van de omvang van zijn aantekeningen en de grote variaties hierin.

Jaar	Aantal pagina's
1928	6
1929	87
1930	125
1931	70
1932	60
1933	67
1934	54
1935	43
1936	21
1937	12

Jaar	Aantal pagina's
1938	11
1939	7
1940	9
1941	9
1942	14
1943	19
1944	10
1945	4
1946	10
1947	12

Na 1935 nam het aantal aantekeningen in zijn dagboeken sterk af en betrof het niet meer dan wat incidentele waarnemingen.

Enkele krenten

In zijn dagboeken zitten talloze interessante gegevens en een bloemlezing daaruit doet daar eigenlijk geen recht aan, maar desondanks heb ik er wat krenten uitgepikt. Of alle waarnemingen kloppen valt uiteraard niet te zeggen.

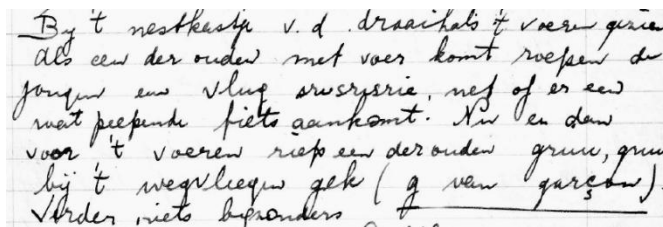
In mei-juli 1930 werden 6 Witoogeenden gezien op de Visvijvers Valkenswaard, en in de moerassen bij Waalre zat op 12 april 1931 een paartje.

Eind januari 1942 daalde de temperatuur naar maar liefst -21°C. In en rond de Dommel in Koudenhoven en Soeterbeek zaten honderden Wilde Eenden, 3 Grote Zaagbekken, Nonnetjes (eerst een ♂, later een ♀), enkele Toppers, 2 Brilduikers, diverse Wilde Zwanen, 2 Slechtvalken en een Smelleken.

Roofvogels als Bruine Kiekendief, Havik, Sperwer, Buizerd en Boomvalk werden maar heel weinig door PBJ gemeld. Grauwe Kiekendieven werden gezien in 1930, 1932, 1936 en 1938.

In 1929 werd een Zwarte Specht opgemerkt in Eikenburg in Eindhoven, in 1932 tussen Haghorst en Oirschot en in 1932 en 1935 in De Baest. Het was in die tijd een zeer zeldzame vogel in Noord-Brabant.

Tot mijn stomme verbazing tref ik in het dagboek van 1930 het eerste en tot nu toe enige zekere broedgeval van de Draaihals in de Kempen aan. Bij Valkenhorst broedde dat jaar een Draaihals in een nestkast. Op 28 mei schreef PBJ: *Draaihals op 2 eieren en 1 ei onder een nestkast gevonden.* En op 29 juni: *Bij 't nestkastje van de Draaihals 't voeren gezien. Als een der ouden met voer komt roepen de jongen een vlug srusrisrie, net of er een piepende fiets aankomt. Nu en dan voor 't voeren riep een der ouden gruu, gruu bij 't wegvliegen gek (g van garçon).*

Bij 't nestkastje v. d. draaihals 't voeren gezien. Als een der ouden met voer komt roepen de jongen een vlug srusrisrie, net of er een piepende fiets aankomt. Nu en dan voor 't voeren riep een der ouden gruu, gruu bij 't wegvliegen gek (g van garçon). Verder niets bijzonders.

Aantekening over de Draaihals op 29 juni 1930.

Grauwe Klauwieren werden, op diverse plekken, gezien in 1930-32, 1938, 1941, 1943 en 1944, ook in de broedtijd. In 1930 broedde een Klapekster bij Achtereind (28 juni 2 ex met voer) en op 24 mei 1936 zat een paar op een heide tussen Waalre en Veldhoven.

Groepen Pestvogels werden opgemerkt in januari 1942 met 10 ex en januari 1947 met maar liefst 30 ex.

Bonte Kraaien waren in de periode 1928-33 algemeen en werden regelmatig gezien in en rond Eindhoven en tussen Eindhoven en de Visvijvers Valkenswaard.

Uit de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw zijn volgens de Avifauna van Noord-Brabant (van Erve et al. 1967) geen waarnemingen van Kruisbekken bekend. Dit is vreemd omdat PBJ in de Avifauna als waarnemer wordt vermeld én één keer in 1930, vier keer in 1942 en één keer in 1943 Kruisbekken zag, alles bij elkaar vele tientallen ex.

Opmerkelijk waren de waarnemingen van Grauwe Gorzen, onder meer in het gebied Koudenhoven-Soeterbeek-Eckart: 15/16 oktober 1933 aanwezig, 4 maart 1934 4 ex waarvan 2 zingend, februari 1936 meerdere waarvan 1 zingend, 22 februari 1939 1 ex zingend en 5 juni 1945 1 ex zingend. Bij de IJzeren Man in Eindhoven zag hij op 19 februari 1941 maar liefst 29 ex, en op 16 maart 1944 langs de weg naar Son 20 ex.

Vroeger waren Ortolanen niet heel zeldzaam in de Kempen en dat blijkt ook uit de gegevens van PBJ. Hij zag of hoorde ze in diverse jaren, o.a. nabij Oirschot, tussen Aalst en Eindhoven, bij Oerle en Zeelst, in

het gebied Soeterbeek-Opwetten-Koudenhoven, langs het kanaal bij Breugel, langs het spoor tussen Tongelre en Nuenen, en in Eckart.

Overige archiefstukken

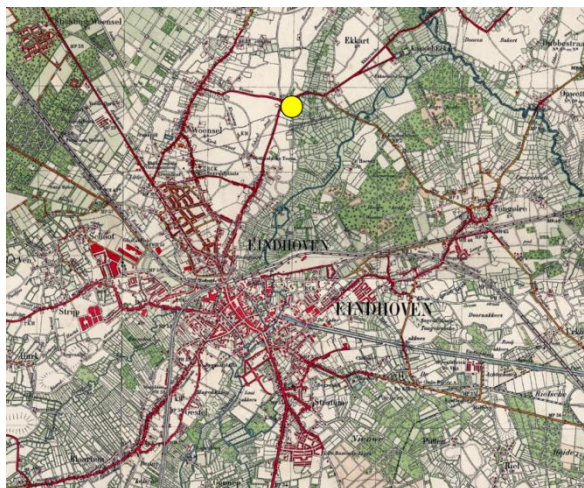
Ruiters

In het archief zitten naast de dagboeken ook nog wat losse aantekeningen en verslagen. Zo zijn er losse velletjes met waarnemingen van Zwarte Ruiters en Groenpootruiters die PBJ gebruikte voor zijn artikel over ruitertrek (Jansen 1932c). Hij beschrijft daarin niet alleen zijn waarnemingen van pleisterende ruiters op doortrek, maar ook van, ook 's nachts, overvliegende vogels die hij aan de roep herkende.

Trektellingen in herfst 1933 en 1935

Opmerkelijk zijn de trektellingen die hij in Eindhoven in de herfst van 1933 (in Maréchal 1989 abusievelijk als 1934 vermeld) en 1935 uitvoerde en waarover hij 'trekverslagen' samenstelde. Hij telde in wat nu de wijk Begijnenbroek in Woensel-Zuid in Eindhoven is, maar wat toen een open gebied was met akkers en kleinschalige graslanden, aan de rand van het beekdal van de Dommel. Naar huidige maatstaven zijn het niet meer dan piepkleine indrukken van de vogeltrek, maar desalnietemin is het bewonderenswaardig

dat een vogelaar daar toen al mee bezig was.

Ligging van de trektelpost (locatie volgens Maréchal 1989). De ondergrond is van rond 1930 (Topotijdreis).

Het trekverslag uit 1933 bestrijkt de periode 7 t/m 26 oktober, maar voor zover valt na te gaan telde PBJ alleen van 10 t/m 14 oktober op een meer systematische manier.

Eerste pagina van het trekverslag uit 1933.

Gedurende ongeveer een uur noteerde hij dan per vijf minuten per soort de groepjes en vliegrichting. Opvallend zijn de flinke aantallen Ringmussen die soms doortrokken. Op 7 oktober tot 7:30 uur meer dan 250, en op 13 oktober tot 8:20 uur ongeveer 65.

Het trekverslag uit 1935 is in tabelvorm met daarin de resultaten van tellingen op zes ochtenden in de periode 5 t/m 11 oktober. Er werd dat jaar gewoonlijk van 7 tot 8 uur geteld.

Soort	5-10	6-10	7-10	8-10	9-10	10-11	11-12
Vink	255/43 SW	357/44	134/17	42/6 SW	16/1 K	321/41	
spreeuw	21/2 SW	61/6 SW	61/1 SW	61/1 WSW	3/1 W	4/1 WSW	7/1 W
Leeuwerik	35/4 SW	3/1 SSW	8/3 SW	3/1 SW		8/1 SW	
Boomleeuw.	39/10 SW	14/3 SW	4/1 WSW	1/7/1 SW			
Graspieper	7/5 SW	15/6 SW	4/3/14 SW			21/3 SW	
Zanglijster	4/1 SSW	10/7 SW	13/7 SW				
Gr. lijster	5/1 SW						
Roerenzw.	22/21 SW	16/4 SW	11/3 SW	14/1 SW		2/2 SW	
Groenvink	3/1 SW	1 SW	1 1/3 SW			2/2 SW	
Witte kwik	2/1 SW	2/2 SW				1 SW	
spierwer	2/2 SW	2/2 SSW	2/2 SSW			1 SW	
Buizerd	1 SW	0		1 SW			
Smelleken		1 WSW					
Ringmusc.	15/1 SW	1 SW				22/2 SSW	4/1 SW
Boomleeuw.		1 SW				1 SW	
Terenw.		1 SW					
Geelgors				2/1 SW		4/3 SW	

Trekverslag, in tabelvorm, uit 1935.

Dagelijkse tellingen in najaar 1933

In 1933 telde PBJ in de periode 5 september t/m 23 oktober bijna dagelijks de vogels nabij zijn huis. Hij woonde toen aan de Eckartseweg, vlakbij het trektelpost.

Inventarisatie resultaten van 5 t/m 16 Sept. 1933.																
Vogelsoort	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				
Tijftjaf	8	3	9	9	6	-	5	7	9	1	2	7				
Merel	3	4	4	5	7	-	3	3	2	1	2	1				
Gekr. roodst.	1	-	2	1	-	-	-	1	-	-	1	-				
Grasmusch	1				1											
Witte kwik.	6	5	4	6	2		3	3	4	4	9	12				
Gele kwik	2	1	3	2	0		3	5	2	1	0	3				
Roodb. tapuit.	1	2	0	2	0		1									
Gr. vliegenvan.	2							1								
Paapje		1														
Zwartkopje		1														
Zanglijster	0	2	1	1	1						2					
Roodborst			1		2			3	1	3	2	1				
Tuinfluit							1 of 2	1								
Gr. gele kwik								1								
Goudhaantje												3				
Vink.																
Leeuwerik																
Graspieper																
Sperwer								1								
Tortelduif								2								
Kauw																
Pimpelmees.				1	4		2		1	1	2	1				
Koolmees	5	4	4	4	2		0	3	3	2	3	4				
Witgat			1	1	1											

Eerste pagina van de tabel met dagelijkse tellingen in de periode 5 september t/m 23 oktober 1933.

De gegevens werden door hem samengevat in een tabel met daarin de getelde aantallen per soort per dag. Ofschoon we niet weten hoe zijn tellingen werden uitgevoerd, doen zijn resultaten vermoeden dat de opzet leek op wat wij nu een 'lijntransecttelling langs vaste route' zouden noemen.

NNV kamp in mei 1948

Van 6 t/m 9 mei 1948 vond er in Soerendonk een kamp van de Nederlandse Natuurvereeniging plaats. In het archief van PBJ zit een geannoteerde soortenlijst van dit kamp, maar een auteursnaam ontbreekt. Gezien een krabbel van PBJ op het verslag over het weer, was hij vermoedelijk bij het kamp aanwezig en wellicht de auteur van het overzicht.

Lijst van waargenomen vogelsoorten in het NNV kamp van 6 t/m 9 Mei 1948 te Soerendonk. <i>Steeds meer met N.V. mist en min. temp., alleen 9-10 warm. 50 wind</i>	
Fuut	8 Mei bij Budel en op het Ringselven en op de Hoort 1 ex.
Roerdomp.	Geregeld op het Goor gehoord en 8 Mei 1 gehoord op Ringselven.
Ooievaar	9 Mei 2 ex. hoog rondvliegend bij het Goor.
Wilde eend	Enkele gezien bij het Goor
Br. kiekendief	Geregeld 1 paartje boven het Goor
Grauwe "	Ook 1 paartje geregeld boven het Goor. In 1947 waren daar minstens drie paren.
Buizerd.	Op 9 Mei geregeld 1 gezien boven Goor en omgeving.
Boonvalk	Op 8 Mei 3 ex. bij de Hoort en 6 Mei 1 ex. bij het Goor
Torenvalk	Enkele ex. gezien op verschillende plaatsen.
Patrijs	Hier en daar op bouwland gezien.
Fazant	Veel in het Goor
Korhoen	6 Mei 1 gezien bij het Goor

Deel van de eerste pagina van het verslag van het NNV kamp in Soerendonk in mei 1948.

Boven het Soerendonks Goor zagen ze een paartje Grauwe Kiekendieven en in het Goor waren Zomertortel, Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Rietzanger algemeen. Rietzangers waren ook algemeen bij het Ringselven en De Hoort. In weilanden rond het Goor zaten veel Grutto's. Braamsluiper was algemeen in heggen bij boerderijen, en Kuifleeuwerik en Gele Kwikstaart waren eveneens algemeen.

Geelgors was talrijk en bij Gastel zat op meerdere plaatsen de Ortolaan.

Publicaties

Over vogels in de Kempen schreef PBJ in 1931 en 1932 diverse mededelingen en artikeltjes die in het orgaan van de Club van Nederlandse Vogelkundigen werden gepubliceerd. Het artikel over ruiters had ik al genoemd. In mededelingen vermeldde hij zomerwaarnemingen van Geoorde Fuut (o.a. nesten), Tafeleend, Witooogend (12 april 1931 paartje, 31 mei 1931 1 ex), Kwartel en Kleine Plevier.

Een nieuwe broedplaats van de geoorde fuut, *Podiceps n. nigricollis* Brehm.

De heer HELLEBREKERS maakte mij opmerkzaam op het voorkomen van geoorde futen bij Valkenswaard (zie ook dit tijdschrift, 4, 1931, p. 68); waarschijnlijk zou de soort hier broeden.

15 Mei 1932 zagen de heer BRAKMAN en ik 2 geoorde futen op één der vennen bezuidoosten Valkenswaard en vonden een nest met 5 zwaar bebroede eieren en een nest met 1 ei. 29 Mei d.a.v. was het 5-legsel uitgekomen, van geoorde futen was echter geen spoor meer te ontdekken. Het nest met 1 ei bevatte nog steeds 1 ei, dat door ons werd verzameld en zich thans in het bezit van den heer BRAKMAN bevindt.

P. BOUWE JANSEN.

Bijdrage over een broedplaats van Geoorde Futen (Jansen 1932b).

Voorts meldde hij winterwaarnemingen van Witgatje (22 februari), Boerenwaluw (5 december), Witte Kwikstaart (drie waarnemingen) en Roodborsttapuit (twee waarnemingen).

Verder een waarneming van een Dwergmeeuw (8-11 oktober 1931), Pestvogel (11-14 oktober 1931) en een late Boompieper (20 oktober). In de winter 1931/32 zag hij in de omgeving van Eindhoven overal overwinterende Rietgorzen. En over Grote Gele Kwikstaarten bij Eindhoven tekende hij aan dat ze in het najaar steeds NW trekken en in het voorjaar ZO (tegenovergesteld van wat je zou verwachten).

- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van de witte kwikstaart, *Motacilla a. alba* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 27.
- Jansen, P.B. 1931. Trekrichting van de groote gele kwikstaart, *Motacilla c. cinerea* Tunst., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 27-28.
- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van de roodborsttapuit, *Saxicola torquata rubicola* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 28.
- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van het witgatje, *Tringa ochropus* L.. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 28.
- Jansen, P.B. 1931. Zingt de ortolaan, *Emberiza hortulana* L., 's nachts? Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67.
- Jansen, P.B. 1931. Late trek (?) van de groote lijster, *Turdus v. viscivorus* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67.
- Jansen, P.B. 1931. Zomerwaarnemingen van de witooggeend, *Nyroca n. nyroca* (Güld.), bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67-68.
- Jansen, P.B. 1931. De kleine plevier, *Charadrius dubius curonicus* Gm., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 68.
- Jansen, P.B. 1931. Gegevens over de kwartel, *Coturnix c. coturnix* (L.), in Noord-Brabant. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 68.

- Jansen, P.B. 1931. December-waarneming van de boerenzwaluw, *Hirundo r. rustica* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 130.
- Jansen, P.B. 1931. Verdere pestvogelwaarnemingen [*Bombycilla garrulus* (L.)], in den winter 1931-1932. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 159.
- Jansen, P.B. 1931. Late najaarsdoortrekker van de boompieper, *Anthus tr. trivialis* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 159.
- Jansen, P.B. 1931. Januariwaarneming van de roodborsttapuit, *Saxicola torquata rubicola* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1931. Overwinteren van de rietgors, *Emberiza sch. schoeniclus* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1931. Waarneming van de dwergmeeuw, *Larus minutus* Pall., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1932a. Juni-waarneming van het witgatje, *Tringa ochropus* L. Org. Club Ned. Vogelk. 5(1) 38.
- Jansen, P.B. 1932b. Een nieuwe broedplaats van de geoorde fuut, *Podiceps n. nigricollis* Brehm. Org. Club Ned. Vogelk. 5(2): 83.
- Jansen, P.B. 1932c. Ruiter (*Tringa*)-trek in het Z.O. van Noord-Brabant. Org. Club Ned. Vogelk. 5(3): 98-105.

In 1947 verhuisde PBJ naar Breda. Ook daar keek hij fanatiek naar vogels. Hij publiceerde diverse artikelen, onder meer over vogeltrek en over dertig jaar broedvogels tellen in het Mastbos bij Breda.

- Jansen, P.B. 1956. De voorjaarsstrek van tjiftjaf en fitis. Wiek en Sneb 4(1): 6-10.
- Jansen, P.B. 1956. De winter van 1956. Wiek en Sneb 4(2): 30-31.
- Jansen, P.B. 1956. Wetenschap en vogelbescherming. Wiek en Sneb 4(3): 45-46.

- Jansen, P.B. 1960. Iets over de voorjaarsstrek der vogels. Het Vogeljaar 8(5): 78-81.
- Jansen, P.B. 1963. In 1962 was het een slecht fitissenjaar. Het Vogeljaar 11(2): 45-46.
- Jansen, P.B. 1963. Invloed van de strenge winter op de vogelstand bij Breda. Het Vogeljaar 11(6): 165-166.
- Jansen, P.B. & H.W. de Nie 1986. Dertig jaar zangvogelinventarisatie in het Mastbos bij Breda. Limosa 59(3): 127-134.
- Jansen, P.B. 1992. Oude herinneringen. Het Vogeljaar 40(1): 1.

Dankwoord

Dank aan Anna Elise Jansen, kleindochter van Pieter Bouwe Jansen, voor het corrigeren en aanvullen van een conceptversie van het artikel, en aan Leo Ballering voor het uitlenen van de dagboeken.

Overige geraadpleegde literatuur

- [Dekker, F. 1982](#). In de schaduw van de lichtstad. De waarheid 14 september 1982: 5.
- Erve, F.J.H. van et al. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum.
- [Heijnen, T. 2025](#). Geschiedenis van vogelonderzoek in de Kempen: t/m 1997. Blauwe Klauwier 51(4): 18-65.
- [Kuyper, Th.W. 2005](#). In memoriam Piet Jansen. Coolia 48(4): 176-177.
- [Maréchal, P.L.Th.A. 1989](#). Vogels in Eindhoven, de periode 1928-1947: Betreffende gegevens uit de dagboeken van Pieter Bouwe Jansen (14-03-1917). Stadsvogelprojectgroep Eindhoven. [Noot: vermoedelijk werd met 14-3-1917 de geboortedatum van PBJ bedoeld, maar is dan niet correct en moet 14-3-1911 zijn].

Haliste rivier in Soomaa NP, Estland, 3 mei 2026 (Harold Bierens)

Vogels kijken in Estland, 29 april t/m 8 mei 2026

Harold Bierens

Van woensdag 29 april tot en met vrijdag 8 mei maakten we met enkele VWG-leden een mooie reis door Estland. Het idee hiervoor ontstond in het vroege voorjaar van 2025. Tom, die sinds enige tijd goed in de vrije tijd zit en niet vies is van een reisje, opperde het plan om met wat bevriende vogelaars jaarlijks een reis te maken naar een vogelrijk gebied. Vijf mensen hadden hier wel oren naar en met zijn zessen maakten we plannen voor een eerste trip.

Het E-team, bestaande uit Mart van den Broek, Tom Heijnen, Paul van Pelt, Edwin van der Werf, Pieter Wouters en ikzelf, was het niet meteen eens over Estland als reisbestemming. Er volgde eerst een lijst met vele opties, landen binnen en buiten Europa, diverse gebieden, voorkeur voor- of najaar. Zelfs twee reisjes per jaar was een optie. Voor mij een brug te ver, zo ook een vogeltripje naar India voor een (goede) week. Ikzelf had Estland als voorkeur, maar daar waren Edwin, Pieter en Tom al ooit geweest, ik was al ooit in IJsland geweest, Paul was net terug uit Oman en samen met Tom bezocht hij voorjaar 2025 al het rijke Hortobagy in Hongarije.

Niet makkelijk dus, maar Estland was bij voldoende mensen de tweede keus om toch als 'winnaar' te eindigen. Het was voor Edwin, Pieter en Tom bovendien alweer 13 jaar geleden en het zou toch wel een leuk weerzien kunnen worden. Tom deed veel en goed voorbereidend werk, bij hem thuis maakten we een plan voor de route en de tijd van het jaar. Wat je wil zien en de verwachte weersomstandigheden speelden daarbij een rol.

Estland is het meest noordelijke land van de drie Baltische staten en ligt voor een groot deel aan de Oostzee waar veel eenden overwinteren. In grote aantallen en voor ons spectaculaire soorten als IJseend en Steller's Eider. Daarvoor moet je dan wel naar het eiland Saaremaa en belangrijker, begin maart. Dan is er ook een goede kans op Lynx maar waarschijnlijk nog veel sneeuw.

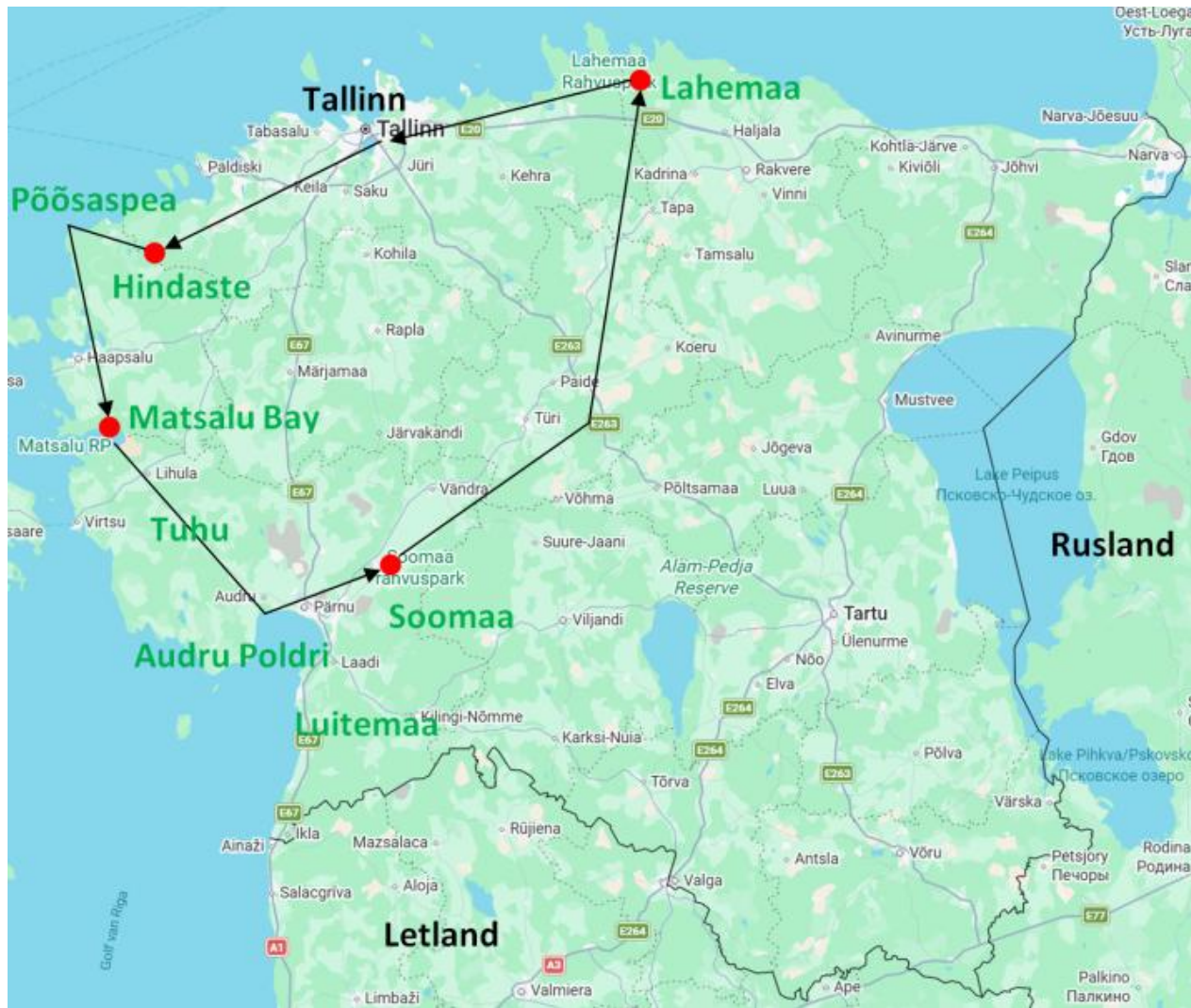
De kou schrikt ons af, dan maar geen Stellers. April kan ook nog koud zijn maar is goed voor hoenders, spechten en uilen. Net als bij ons is de vogelrijkdom vanaf ± 10 mei op zijn hoogtepunt; goede soorten als Kwartelkoning, Roodmus en Struikrietzanger zijn dan terug. Maar tegelijk met deze rijkdom zijn er dan ook veel muggen. We

kiezen voor een middenweg, eind april/begin mei, en hopen dat het voorjaar hier ook wat eerder begint door de klimaatverandering.

De route wordt toch ongeveer gelijk aan die van 13 jaar eerder, al slaan we nu het Peipsi-meer op de grens met Rusland over en kiezen daarvoor in de plaats een verblijf in Lahemaa, het oudste en grootste nationale park van Estland gelegen in het noorden aan de Finse Golf. Taken voor het boeken van accommodaties, vluchten en huurauto worden verdeeld en de voorpret kan beginnen.

Met nieuwe vogelgidsen en kaartmateriaal worden we in de maanden daarop lekker gemaakt met kansrijke locaties voor Drieteenspechten, Dwerguilen en Oeraluilen. De laatste is zeker een wenssoort voor mij en de anderen, al is het binnen harken van nieuwe soorten niet mijn reden om voor Estland te kiezen. Mijn motivatie is meer een *trip down memory lane*. Ik wil heel graag weer eens Korhoenders horen en zien en me laven aan rijkdom die wij kwijt zijn. Groepen Kemphanen in baltskleed bijvoorbeeld of Dwergmeeuwen in zomerkleed.

Onze route. Rode stippen zijn overnachtingslocaties.

Dag 1, woensdag 29 april

En dan is het zover, woensdag 29 april vertrekken we. Met zijn vijven hebben we afgesproken op station Eindhoven om daar de trein te pakken naar Schiphol. Met een

overstap. Wat spannend voor sommigen maar zonder problemen komen we op tijd aan op het vliegveld. Juist voor degene die langer kan uitslapen, met zijn rechtstreekse verbinding vanuit Breda, wordt het span-

nend. Edwin moet tot tweemaal toe overstappen in een andere trein vanwege defect materieel. Zijn boarding gaat wel voorspoedig en bij de gate treffen we elkaar nog steeds ruim op tijd.

Na een voorspoedige vlucht landen we zo'n 2,5 uur later in een zonnig **Tallinn**. Een strakblauwe lucht ziet er veelbelovend uit. Natuurlijk kijken we uit naar de eerste vogelsoort. Dat zijn Kleine Mantels, al snel gevolgd door Bonte Kraaien. De bagage is er razendsnel en als (reserve)chauffeurs halen Edwin en ik de auto op.

We hebben gekozen voor een busje waar we allemaal samen in kunnen. Een stoere zwarte Renault bus is ons vervoer de komende dagen. *Taatatataa ta ta taa*; de tune van The A-Team is vaker te horen die reis. We blijven toch jongetjes. Paul blijft verrassend de hele intro van buiten te kennen. Iets wat hij tijdens de barbecue in augustus vast nog wel eens wil laten horen. Edwin is onze chauffeur en blijft dat ook de hele reis. Perfect gedaan en ondertussen ook goed gespot, o.a. Auerhoen, Patrijs en Draaihals. Daarmee blijken de plaatsen voorin eerste rang.

Wat we vooraf niet wisten is dat busjes tegenwoordig bijna zonder uitzondering getint glas hebben achterin. Fijn met zonnig weer maar beperkend bij vogels waarne-

men. De raampjes konden ook niet open en de schuifdeur aan één zijde beperkte ook de instap voor de mensen achterin. Dat leidde soms tot lichte frustraties bij bijzondere waarnemingen of goede fotomogelijkheden. Zeker als de deur toch openging en op de achterbank het zicht met dubbel getint glas nihil was. Ik beschrijf dit omdat wij het een volgende keer anders zouden doen en mensen met deze informatie hun voordeel kunnen doen.

Korhaan bij Hindaste (Tom).

Zonder problemen rijden we naar **Hindaste**, onze eerste overnachtingsplek. Onderweg maken we enkele stops, bijvoorbeeld voor een groepje Noordse Kauwen en wat Kraanvogels dichtbij. Bij de accommodatie, een houten huisje in een dennenbos, gooien we onze spullen af en rijden naar de Korhoenplek. Deze bekende baltsplaats is ons reisdoel hier. De wegen zijn verlaten en bij iedere kruising wordt Edwin gevraagd of hij wel goed gekeken heeft of er iets

aankomt. Grappen als 'het ging maar net' blijven de hele reis te horen.

Over grindwegen en door naaldbos komen we bij een grote open vlakte. Het is intussen behoorlijk afgekoeld. De zondag ervoor lag er nog een pak sneeuw, hoorden we van de dame van de autoverhuur, en zo ziet het er ook uit. Een vlakte dor platliggend gras. Het duurt even voor we een eerste Korhaan zien, maar als we wat verder lopen richting baltsplaats zien we er wel een stuk of 24. Meer dan de Duitse vogelaars die hier een tijd stonden te posten.

Auerhen bij Hindaste (Tom).

'Weidevogels' als Grutto (22), Wulp (1) en Regenwulp (7) zijn ook leuk, net als de vrouw Blauwe Kiek en een eerste Zeearend. Enkele Kraanvogels vliegen over, ook een groep van 160 Kleine Zwanen die mooi voor de bijna volle maan doorvliegen. Zo hebben we toch al een leuk lijstje al leek het gebied

in eerste instantie leeg. Een overvliegende valk kunnen we helaas niet op naam brengen. Gedrag lijkt erg op Boomvalk, maar het zou ook Roodpootvalk kunnen zijn. Jammer. De Velduil van de Duitsers vinden we niet terug, maar op de terugweg pikken we fraai een Auerhen mee in de berm. Wat een beest.

Even later blijkt koken onmogelijk in ons huisje al zou dat wel moeten kunnen. Een huisje voor zes personen met één elektrisch pitje, weggestopt in een hoek en één klein pannetje. Is het opzet? Voor €50 extra mogen we de ruime keuken van het andere huisje gebruiken. Daar zitten we die avond wel gezellig en 'gedeeld door zes kost het niets'. Deze gevleugelde uitspraak van Mart houden we erin en zal de hele week bij alle uitgaven te horen zijn.

Mart en Pieter zijn aan het kokkerellen (Harold).

Korhaan in Läänemaa Suursoo (Tom).

Dag 2, donderdag 30 april

We beginnen de dag vroeg en gaan voor het ontbijt eerst naar de Korhoenplek. Het is een stuk kouder dan gisteren door de gure wind en af en toe miezert het wat. Toch wordt het een gave ochtend met misschien wel 40 Korhoenders. Er zitten er nu meer en op afstand horen we er nog meer bolderen. In de miezer zien we ook een baltsend Kranenpaar, inclusief paring. Geweldig om te zien

en horen die balts. Door de telescoop ervaar ik het als een natuurdocumentaire.

Terug bij de accommodatie rollen we wat zangvogels op en na het ontbijt pakken we in en gaan we door naar **Läänemaa Suursoo**, een fraai bos- en veengebied. Ook hier lijkt het aanvankelijk wat leeg, maar pikken we naast Grote Zilvers en twee Grote Zaagbekken toch ook wat Korhoenders op. Ze zitten

hier nóg dichterbij en we zien ze mooi foerageren op dennen- en berkenknoppen.

We rijden door naar Spithami, meer precies **Põõsaspea**, een bekende plek voor zeevogeltrek. Erg gaaf. Wel stevige wind maar het is helder. Dat geluk hadden Tom, Edwin en Pieter 13 jaar geleden niet; toen zagen ze alleen dichte mist. Veel zeevogels zijn nu goed te zien, maar vaak wel ver weg. Parel- en Roodkeelduikers, zo'n 300 Zwarte Zee-eenden, Grote sterns, Eiders, Aalscholvers. Maar echt spectaculair is een groep van 4000 IJseenden. Dichterbij zit ook heel wat moois zoals een Eider man, een Tapuit en Gekraagde Roodstaart.

Speuren vanaf trektelpunt Põõsaspea (Edwin).

Door naar **Haapsalu** waar een uitkijktoren staat die uitkijkt over een rijke baai met enorm rietveld. Met de telescoop is het top en ontdekken we steeds wat nieuws, vooral eenden en steltlopers zoals Nonnetjes en

een Zwarte Ruiter in zomerkleed. Persoonlijk vind ik 15 Dwergmeeuwen ook een hoogtepunt. Het stadje is ook fotogeniek en vraagt om een korte verkenning. Kleurrijke houten huizen, een fraaie orthodoxe kerk. Als we na terugkomst wat foto's uitwisselen blijkt dat ik een mooie kasteelruïne gemist heb. Toch te fanatiek gevogeld op de uitkijktoren.

Onze laatste stop is bij de acco, Tuurlingu Holiday House; een geweldige plek. Niet alleen de ligging aan de rijke **Matsalu Baai** maar ook het fraaie huis zelf. We scannen

Matsalu Baai vanaf de uitkijktoren (Tom).

wat vanaf de uitkijktoren pal naast het huis en lopen door een open veengebied terug naar Haeske Manor, de accommodatie waar Tom, Pieter en Edwin 13 jaar geleden verbleven. Ook een fraai pand in een parkachtige setting, met overal prachtige bodembedekking van de blauwe Oosterse sterhyacint. De plek is goed voor wat

spechtensoorten. Mibo's krijgen we fraai te zien, ook Boomklevers met hier een witte buik van de Scandinavische ondersoort. Verder zien we Zwarte specht en Glanskop. Een Grijskopspecht laat zich helaas alleen horen.

Terug bij de accommodatie eten we onze meegebrachte salades en sluiten af met een drankje. We kletsen wat met de eigenaar die ons ook vertelt over zijn Nederlandse buurman, een onderzoeker en vogelaar. Misschien kan hij wat voor ons betekenen.

Dag 3, vrijdag 1 mei

Vroeg eruit om vanaf de toren in mooi licht al goed te vogelen. Dichtbij zit een Zeearend op een prooi, een brutale Bonte Kraai durft ervan te snoepen. Niet iedereen is er even vroeg uit zodat we na het ontbijt toch terug moeten voor 'nieuwe soorten' zoals Bontbekplevier en Bonte strandloper. Zeearenden zijn niet te missen hier en zullen we dagelijks meerdere zien. Vanaf deze dag worden daarom ook al grappen gemaakt over 'Zeearenden die beginnen te vervelen'. Bruine Kieken zien we ook meerdere iedere dag, net als duizenden Kol- en Brandganzen.

Onze gastheer heeft ons gekoppeld aan zijn buurman Trinus, een in Estland wonende Nederlander. Hij wordt niet onze gids, wat misschien wel verwacht werd, maar we

krijgen toch wat goede info. Een eerste stop is in een bosje wat naar een voederplek leidt. We zien er veel Appelvinken, Boomklevers en Geelgors, maar de gehoopte spechten blijven uit. Wel mooi een Rouwmantel, Landkaartjes, Grote vossen en Levendbarende hagedissen.

Op zoek naar de Draaihals (Harold).

Een volgende stop is een toevallige. Paul dacht een Zwartkopmeeuw te zien maar hoort met open deur meteen een Draaihals. Die willen we allemaal wel zien! Dat lukt mooi en wat Ringmussen als bijvangst is ook leuk.

Bij een volgende stop lopen we zonder Tom, die nog altijd veel last heeft van een gecompliceerde voetbreek van vorig jaar, door een bosje langs een enorm rietveld aan de Oostzee. Bossen zijn hier nog in vroege voorjaarsstemming, al zien we het met het mooie weer snel groen worden in het bos.

De uitkijktoren bij Rannajõe (Harold).

De meeste bomen zijn nog kaal maar op veel plekken vinden we een schitterende bodembedekking van Gele- en Bosanemonen. Qua vogels is vooral een Baardman interessant. Onze focus ligt op spechten maar die vinden we niet, ook niet bij de volgende tip-plek van Trinus. Een leuk haventje onderweg is een mooie lunchplek en wel interessant met wat Noordse Sterns, Tapuiten en Ringmussen. Bij een uitkijkpunt aan zee zien we even later

mooi zo'n 3000 Toppers en 2 Dwergsterns naast veel algemenere soorten.

Zelf koken in het huis is geen optie. We genieten van een goede Aziatische maaltijd in Haapsalu en sluiten de dag af bij een enorme hoogveenvlakte aan de rand van **Rannajõe**. Een goede plek voor Eland volgens Trinus. Helaas geen Elanden, wel weer Vos, Ree, een jagende man Blauwe Kiek, zo'n 250 Kraanvogels en zeker 5000

overvliegende Brandganzen. Heel imposant, net als de opkomende bloedmaan. Bij terugkomst blunderen we in het halfdonker tegen 2 Patrijzen aan vlak bij de acco.

Dag 4, zaterdag 2 mei

Weer een prachtige dag maar wel met harde wind. Het is de laatste dag in Haeske, dus nog een keer vroeg op om te genieten van de vogelrijkdom in de Matsalu baai. Als we later weggrijden pikt Edwin meteen een Draaihals op, vlak naast de auto. Gaaf.

Draaihals bij Tuulingu Holiday Guesthouse (Tom).

Ons eerste doel van de dag is het **Tuhu** landschapsreservaat, een enorm hoogveen-gebied. Edwin heeft als chauffeur de beste plek en spot zo weer een Auerhen. Levend hoogveen is niet toegankelijk, maar via een knuppelbrug kunnen we een klein stukje verkennen. Er zitten misschien leuke

In het hoogveen bij Tuhu (Harold).

vogelsoorten maar de vogeldichtheid is laag. Het lijkt een lege vlakte met enkele dode bomen. Die vogeldichtheid geldt ook voor bossen en eigenlijk alle landschappen. We zien uiteindelijk wel veel maar de dichtheden van algemene soorten lijken lager dan in Nederland.

Terug naar het veengebied, 2 Bosruiters, een Watersnip en een Kraanvogel. We zijn vooral druk met fotograferen van de veenvegetatie. Tom blijft wel scherp op vogels en spot achtereenvolgens een Steenarend, Boomvalk en man Grauwe Kiek.

Gevlamde vlinder in het hoogveen bij Tuhu (Tom).

Terug bij de grindweg vind ik nog mooi een vrouw Gevlamde vlinder waar we al een mannetje zagen vliegen en de soort zo op naam kunnen brengen. Met deze waarneming staan we meteen op één in de top vijf van Estland grappen we, verwijzend naar een zeker VWG-lid die erg fanatiek is met nachtvinders. Voor Paul vind ik ook nog zijn eerste Rouwmantel.

40 km verderop zijn de **Audru Polders**. Ik gids, maar Edwin negeert een eerste weg en zo rijden we bij de volgende afslag toevallig een zeer rijk vogelgebied in. Prachtig. Uiteindelijk zullen we moeten keren omdat we ons anders vastrijden, maar eerst genieten van veel ganzen en steltlopers, zoals vele Watersnippen, 25 Witgatjes, 30 Bosruiters, 14 Zwarte Ruiters en 40 Kemphanen in verschillende, prachtige kleuruitvoeringen.

Citroenkwikstaart in de Audri polders (Tom).

Verder een Waterral en Blauwborst, en als klap op de vuurpijl drie Citroenkwikstaarten waarvan er eentje op een paar meter voor ons prachtig zingt en poseert.

Keren lukt en via een andere weg rijden we een stukje om naar de andere kant van dit gebied. Ook zeer rijk. Nog een Citroenkwik, 2 Zomertalingen, 70 Slobeenden, 4 Smienten, 20 Pijlstaarten, 15 Dwergmeeuwen, 6 Reuzensterren en een voorbijvliegende

Buidelmees. Even verderop kijken we uit over zee. Daar dobberen enorme aantallen Toppereenden, minstens 3000. Er zitten ook honderden IJseenden en enkele Zwarte Zeeëenden tussen. Wat een droomplek.

Na een stop bij de Lidl voor o.a. maaltijd-salades en een ijsje, rijden we naar onze volgende accommodatie in het **Soomaa National Park**. Dat doen we wel via een meertje waar volgens onze informatie kans

is op Roodhalsfuut. Bij aankomst hoeven we niet lang te zoeken, een paartje dobbert op het meer en kunnen we mooi bekijken. Wel continu met de snavel tussen de veren. Het zal de straffe wind zijn.

Roodhalsfuten op Raudtee karjäär (Tom).

We zien hier ook weer Bruine Kiek en Kraanvogels, evenals een bewoond Ooievaarsnest bij een verlaten huis. Die zien we veel in Estland en ze zorgen met kerk- of andere ruïnes voor regelmatige fotostops. Ook weer meerdere Zeearenden vandaag, het is een plaag ☺. In Soomaa overnachten we in Ponka Guesthouse, ook een mooie plek met een aardige maar ietwat opdringerige gastheer.

Dag 5, zondag 3 mei

Een mooie dag die we vooral in mooi bos doorbrengen, hoewel aanvankelijk stil met weinig soorten. De bossen doen soms

Kempisch aan maar zijn wel natter en hebben een natuurlijkere ondergroei. We zijn vroeg begonnen en op een akker bij de acco treffen we al een groep van 27 Goudple-vieren en 3 Regenwulpen.

We rijden over zandpaden en *dirtroads* die hier ook de doorgaande wegen vormen. Tijdens diverse stops pikken we zo een vrouw Witrugspecht en Kleine Bonte Specht op en ook Fluiters, Matkop en Braamsluiper. Leuk zijn de Brilduikers op stille bosmeertjes, net als Bosruiters, Witgatjes en Groenpootruiters. Langs beekjes worden die vervangen door Oeverlopers. Uiteraard ook Bruine Kieken en regelmatig een Raaf.

Uitzicht vanaf de Lāti toren (Harold).

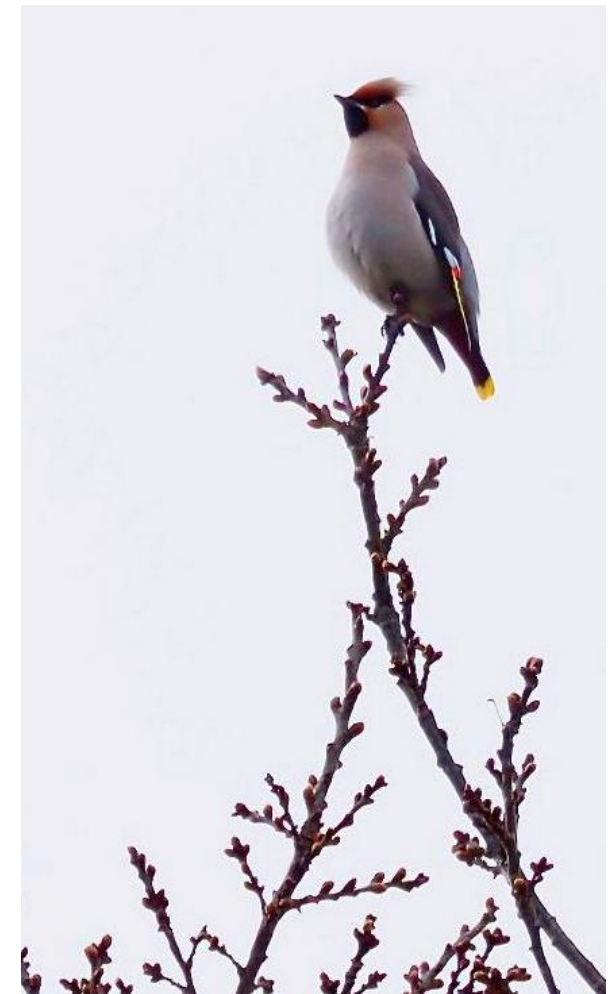
We zijn al vroeg bij de Lāti uitkijktoren waar we een Nederlands stel treffen. Vanaf de toren zien en horen we Appelvink, Watersnippen en Mibo's. Verder oostwaarts rijdend stuiten we op 2 Houtsnippen die vlak voor ons de weg over wiebelen, met

verende tred steeds even inhoudend. Net *The Ministry of Silly Walks*, naar een bekende Monty Python-scene. Even later vliegt een Schreeuwarend laag over.

Schreeuwarend in Soomaa NP (Tom).

Bij een mooi beekdal parkeren we even. Terwijl Tom zijn voet rust geeft, lopen we een stuk door het bos en noteren we een roepend Hazelhoen, Fluiters en 30 Noordse Kwikken. Verderop in het beekdal van de Raudna jõgi ligt de Oksa boshut en dat is de perfecte plek voor een buitenlunch. We genieten intussen van een Noordse Goudvink en Tom, die nog wat rondstruint net voor we willen vertrekken, ziet een Pestvogel. De stop duurt wat langer want er blijkt een groep van zo'n 40 ex te zitten.

Pestvogel op de uitkijk (Edwin).

Als iedereen klaar is met genieten en fotograferen rijden we tot slot naar het stilste plekje van Soomaa aan de zuidoostkant van het park. Een tip van onze gastheer. Op het pad ernaartoe vinden we wat naaldsoorten zoals Kuifmees, Zwarte Mees

en Goudhaan. Het meer is stil maar aan de overzijde zitten toch wat eenden, o.a. 2 Zomertalingen, Brilduiker en wat Slob-eenden.

Soomaa in avondlicht (Tom).

In de avond rijden we terug naar de Halliste rivier en de Läti uitkijktoren. Onderweg in de schemer zien we enkele Bevers tijdens onze safari. Bij de eerste keer *tapen* reageert een Oeraluil. Gaaf. Andere uilen geven niet thuis. Vanaf de toren horen we de enige Noordse Nachtegaal van de reis. Met de warmtebeeldkijker van Pieter spotten we nog een Wasbeerhond tussen wat Bevers. Verder vonden we vandaag ook Elandsporen en de eerste amfibieën, Groene en Bruine kikkers en een Pad.

Dag 6, maandag 4 mei

Deze dag brachten we opnieuw in en om het mooie Soomaa door en met de voorspelde

regen viel het mee. We starten rustig na het ontbijt en horen bij de acco een Zwarte Specht.

Dan rijden we naar de **Pikla ponds**. Dit is een erg gave plek. Tussen wat buitjes door zien we hier bij de moerassen en op de naastgelegen Oostzee (Golf van Riga) naast de Zeearenden en Bruine Kieken ook o.a. duizenden Brandganzen, Zomertalingen, 70 Bosruiters, 40 Kemphanen in broedkleed, Roerdompen, 10 Dwergmeeuwen, 2 Grote Karekieten, Noordse Kwikstaarten, Baardman en 2 Snorren.

Op zee zijn dat, naast een jager spec., 1500 Toppers, 10 Zwarte Zee-eenden en 500

Bosruiter bij de Pikla ponds (Tom).

Brilduikers. Tot twee maal toe zien we een Havik. Eén van de hoogtepunten is een Havik die met prooi voor ons langs scheert en iets verderop in de beschutting van een heg gaat zitten. De prooi blijkt een man Wintertaling

Pikla ponds (Harold).

vol in beeld geplukt wordt. Enigszins schokkend als blijkt dat de eend nog niet dood is. Niet voor tere zieltjes dit.

Hierna door naar het **Luitemaa** natuurreservaat. Een uitgestrekt hoogveen met lange, gloednieuwe vlonderpaden en trappen (lang leve de EU). De verwachtingen zijn, volgens Pieter, dat het behalve voor mij vanwege de reptielen voor de rest wat saai is.

Luitemaa hoogveen (Harold).

Niets is minder waar, want iedereen geniet van het prachtige hoogveen en fraaie vegetatie. Er worden veel foto's gemaakt. We zien een Boomvalk, Ringslang, Grote Zilvers, Kranen en op de droge zandhellingen een Hazel-worm. Een geweldige plek waar we langer doorbrachten dan verwacht.

Ook in Luitemaa zijn uitkijkplatforms (Edwin).

Weer onderweg pikken we ook nog een Schreeuwarend op. Bij een van de stops in het bos loop ik wat vooruit, weg van het tapegeluid van de Witrugspecht. Ik denk een verdachte vliegenvanger te zien en wenk de anderen. Intussen vliegt er opnieuw iets recht in mijn blikveld. Ik ga kijken en ontdek een Oeraluil die net geland is. KICKEN.

Punten voor mij, de gewenste nieuwe soort is binnen en iedereen heeft hem kunnen gezien. Edwin moet wel snel terugrennen omdat onze auto midden op de grindweg staat en aanstormende Esten daar geen rekening mee houden. We zien de uil nog een keer oversteken en laag dieper het bos in vliegen.

's Avonds koken we een pastamaaltijd in de acco met uiteraard een drankje erbij om het te vieren.

Oeraluil in het bosgebied Laiksaare (Tom).

Dag 7, dinsdag 5 mei

We rijden vandaag van Soomaa naar Lahemaa, via een route langs de rand van het park. Niet de snelste maar wel langs potentieel kansrijke percelen voor hoenders en spechten.

De dreiging van buurman Poetin is hier wel voelbaar. We zien vandaag veel militairen van diverse Europese landen die hier een grote oefening houden. Op het einde van de middag hebben we daar enige hinder van als het pad rechtdoor afgesloten blijkt te zijn. Het park is nu oefenterrein en er zit niets anders op dan om te keren.

De dag begon 's ochtends minder zonnig, maar later werd het mooi weer, wel de hele dag met harde wind. Na de afscheidskoffie van de praatgrage gastheer gaan we op pad. De uitgestippelde route biedt mooie landschappen en wel 3-4 Schreeuwarenden, wat Reeën en een Vos (in totaal 3 die dag). Het moeras waar we stoppen valt tegen dus rijden we door.

We lunchen bij een mooie plek aan de rivier en niet bij de geplande uitkijktoren vanwege harde wind. Bij de rivier zien we een IJsvogel (hier een zomergast), wat Oeverlopers en 2 Stadsduiven onder de brug. Checks voor Hazelhoen en spechten leveren niets op. Toppers deze dag zijn een bosrand langs een rivier waar het barst van de Bonte Vliegenvangers en waar we ook 2 Oeverlopers, Fluiters en een Witrugspecht zien. De Roodmus die ik denk te horen en Merlin bevestigt, vind ik niet terug. Jammer dan.

Prachtige rivier bij Simisalu (Harold).

Op een andere plek vliegen dizenden Kolganzen op met enkele Rietganzen ertussen. Een spectaculair gezicht. Bij de plas waar ze zaten vliegen ze opnieuw op. 22 Bosruiters en 13 Kemphanen blijven achter en zijn prachtig te bekijken. Verschillend gekleurde mannetjes die ook af en toe baltsen. Verder zien we vandaag Witgatjes, Kraanvogels, Raven en veel Ooievaars. In het veld of op een van de vele bewoonde nesten.

We hebben al veel mooie overnachtingsplekken gehad, maar het landgoed Palmse Manor waar we de komende drie nachten verblijven slaat alles. Een kasteelachtig landhuis met een fraai parkachtig landschap er omheen. Het bijgebouw waar wij overnachten straalt ook al grandeur en luxe uit. In het prachtige park en achterliggende bos maken we een wandeling. We horen een Draaihals en zien mooi Grote, Middelste en Kleine Bonte Spechten. Veel Bonte

Vliegendvangers en op de plas 3 Brilduikers en een Grote Zaagbek.

Palmse Manor (Tom).

Eerder die dag pikten we onderweg een slanke en heel lichte man kiekendief op. Voor ons allen een vrij zekere Steppenkiek op dat moment. Later is er twijfel als 'professor' Frank Neijts naar de vage foto van Tom kijkt. Misschien toch een licht streepje op de bovenzijde en de zwarte handpennen wijzen meer op man Grauwe Kiekendief. We zullen het nooit zeker weten... of moeten we constateren dat we belabberde vogelaars zijn?

Dag 8, woensdag 6 mei

Sommige van ons staan vroeg op en maken een ronde over het landgoed en door het bos. Er zitten veel Grote Lijsters (30) op een akker en er roepen meerdere Draaihalzen, Paul heeft er wel 5. Sprookjesachtige Wilde

Grote Zaagbekken op de nok van één van de daken van Palmse Manor (Tom).

Zwanen in de ochtendmist op een meertje en mooi Kleine en Middelste Bonte Specht. Er zitten veel Boomklevers en Bonte Vliegendvangers. Op de parkvijvers tellen we nu wel 16 Grote Zagers die later op de ochtend, heel vreemd, op de nok van een dak gaan zitten. Drie paar Brilduikers zijn nu in de minderheid. Ik hoor een Koekoek en op weg naar het ontbijtruimte zit er een paartje Tapuit en een Paapje.

Na het ontbijt rijden we door het bos van **Lahemaa National Park** naar de kust. Het bos is fraai maar valt wat tegen qua vogellevens. De baaien en schiereilanden aan de kust zijn daarentegen zeer rijk. Er is bij een punt volop trek, Vinken, Noordse Kwikken en ook rovers zoals Boomvalk, Sperwer, Bruine Kiek en Zeearend komen achter elkaar door over de landtong om de Finse Golf over te steken.

Een baai in Lahemaa (Edwin).

Bij de eerste baai zien we daarnaast ook veel beweging op zee. Zwarte en enkele Grote Zeeëenden, Parelduiker, Roodkeelduiker, IJseenden, Middelste en Grote Zaagbekken, Visdieven, Oeverlopers, enz. De tweede baai biedt ongeveer hetzelfde maar ook nog Eiders, een Parelduiker in zomerkleed relatief dichtbij, een Visarend en veel Noordse Kwikken.

Een volgende stop, aan een baai, wordt ook onze lunchplek waar we een warme maaltijd nuttigen (koken in de hotellobby kan niet). We zien er al veel Grote Zilveren en 22 Blauwe Reigers. Na de lunch eens goed kijken. Er zit Zeearend, heel mooi zo'n 15 Dwergmeeuwen, Noordse Sterns, opnieuw Kemphanen (±45 mannetjes in diverse prachtkleden), 2 Groenpootruiters, Zwarte Ruiter in zomerkleed en nog veel meer. Bij het weggrijden even later meteen vol op de rem, want er zit zomaar een Bijeneter op de

draad voor ons. Erg zeldzaam hier, blijkt later.

Onze volgende stop is een uitkijktoren voor een enorm rietveld waarachter weer een baai ligt. Op het eerste gezicht lijkt het hier leeg maar al snel dient zich van alles aan: 3 Paapjes worden uiteindelijk wel 10 stuks, 10 Rietgorzen en we horen een Baardmannetje. Tienduizenden opvliegende Brand- en Kolganzen, meer dan 200 Dwergmeeuwen

boven het water, 14 Kluten, 30 Bergeenden, Toppers, Kuif-, Krak- en Wilde Eenden, Grote en Middelste zaggers. Ook een vissende Visarend en wel 3 Zeearenden waarvan er één spectaculair de Visarend achterna zit.

We zien een Ree dichtbij en wel 4 Vossen waarvan één met prooi. Grutto's, Noordse Kwikken, veel Visdieven, enkele Noordse en 1 Grote stern. Tussen de vele meeuwen pik ik er ook een Zwarte Stern uit. We kletsen

Mart, Paul en Pieter op de uitkijktoren bij Vihasoo (Harold).

wat met een Nederlandse jonge ondernemer die voor de lol in zijn Tesla heel Europa doorrijdt. Hij stopte daar toevallig om op de parkeerplaats te overnachten.

Een van de vele Vossen (Tom).

We zien een Ree dichtbij en wel 4 Vossen waarvan één met prooi. Grutto's, Noordse Kwikken, veel Visdieven, enkele Noordse en 1 Grote stern. Tussen de vele meeuwen pik ik er ook een Zwarte Stern uit. We kletsen wat met een Nederlandse jonge ondernemer die voor de lol in zijn Tesla heel Europa doorrijdt. Hij stopte daar toevallig om op de parkeerplaats te overnachten.

Na het avondeten, bestaande uit maaltijdsalades, gaan we weer op pad in de hoop uilen te vinden. We zien nog een Auerhen, 3 Houtsnippen en ten oosten van Sagadi zien we vanuit de auto een Oeraluil op een draad zitten, maar als we stoppen vliegt ie helaas meteen weg. Andere plekken leveren qua vogels niets op. Wel nog een Ree en een

marter spec. Met de warmtebeeldkijker is het spectaculair kijken naar honderden overvliegende ganzen. Bij een naburig bosje luisteren we ook nog even naar uilen. Een Bosuil reageert en even later bij onze acco roept er ook een Bosuil.

Dag 9, donderdag 7 mei

Ik heb slecht geslapen maar sta toch maar weer vroeg op; we zijn hier niet voor niets. Met Pieter loop ik deze keer een ochtendronde. Door het park, het bos in naar de vijver van de Wilde Zwanen. Onder meer 3 roepende Draaihalzen, 6 Fluiters, Grote Bonte Specht, veel Bonte Vliegenvangers, 2 Paapjes en 2 Tapuiten. Paul heeft meer Draaihalzen en ook een Beflijster. Na het ontbijt gaan we daar even voor terug. Op het landgoed de gebruikelijke zaagbekken en Brilduikers.

We rijden naar **Kadrina** waar wat meertjes liggen, eigenlijk een verbreding van de rivier Loobu Jõgi. Dit valletje vormt de dagbesteding voor onze laatste volle dag. We laten Tom vanwege zijn voet achter en lopen een rondje rond het meer. Het gaat toch nog lekker met nieuwe soorten. Naast de Beflijster van die ochtend (zeldzaam in Estland) vliegt er hier ook een Hop over. Verder zijn een vrouw Blauwe Kiek, Bruine Kieken, een paar Wilde Zwanen, 2 Rietzangers, veel Brilduikers en een groep van

Paapje bij Palmse Manor (Edwin).

14 Bosruiters hier ook de moeite waard. Overall zitten wel Ooievaars en de grote uittocht van ganzen die we eerder dachten te zien valt wel mee. We blijven groepen van honderden Kol- en Brandganzen zien. Tom vermaakt zich met het fotograferen van Visdieven en Boerenzwaluwen wat leuke platen oplevert.

Even later rijden we naar het iets zuidelijker gelegen **Neeuruti**. Het zijn mooie naaldbossen in een heuvelachtig gebied met twee meertjes en we lopen er een ronde. Op een van de meertjes zwemt een Wilde Zwaan en aan de kant zit er eentje die vermoedelijk ziek of gewond is. De ronde levert in eerste instantie weinig op en het meer is verder

ook leeg. Er wordt in het weekend druk gerecreëerd denk ik, overall is het rustig maar op plekken liggen hier veel platgereden padden. Paul en ik blijven wat achter maar zien zo wel een Grauwe Vliegenvanger en de eerste Taigaboomkruiper.

Taigaboomkruiper luistert naar prooien (Tom).

Het geluid lijkt best veel op dat van Heggenmus is onze conclusie. Hoeveel hebben we er gemist? Als we doorlopen horen we dat de anderen een paartje Kruisbekken gezien hebben. Het mannetje krijgen we ook nog te zien, maar Tom is *not amused* dat we niet even gebeld hebben voor de boomkruiper. We rijden er een stukje voor terug zodat, na

Herinneringsplaatje van man Hazelhoen (Tom).

tapen, iedereen de boomkruiper mooi gezien heeft. Door naar de volgende plek, maar eerst spot ik vlak voor de auto in de berm een man Hazelhoen. Het voordeel van voorin zitten. Hij is even prachtig in beeld en vlucht dan de helling af waar Mart hem knap terugvindt.

In Kadrina eten we tussendoor een pizza zodat 's avonds in de acco een eenvoudige maaltijd volstaat. Onze volgende stop is een langgerekt ven bij **Jõepere**. We lopen een stuk langs de zuidoever en kunnen zo alle hoeken en gaten van het ven bekijken. Hoogtepunt is een paartje Kuifduikers dat zich fraai laat bekijken. Ik doe ook moeite voor een Waterhoen die hier ook voorkomt. Veel schuwer dan bij ons, maar ik vind er één. Geen nieuwe soort volgens Tom, hadden we wel eerder maar niet genoteerd.

De hoogtepunten hebben we nu wel gehad, voor Roodmussen en Struikrietzangers zijn we nog te vroeg in het jaar. We rijden nog door akkerland naar een golvend parkachtig landschap bij Järni waar ooit Ortolanen

Paartje Kuifduikers bij Jõepere (Edwin).

voorkwamen. Nu niets, ook geen klauwieren. We horen alleen een Groene specht. Het is mooi geweest, we rijden terug naar Palmse voor een avondmaal van brood en yoghurt.

Brilduikers op een plas bij Palmse Manor (Edwin).

Dag 10, vrijdag 8 mei

Op onze laatste dag maken we geen echte plannen meer voor stops of een stadsbezoek. Enkel een ochtendronde voor het ontbijt door het park en de omliggende akkers. Mooi een Mibo in beeld, meerdere Draaihalzen gehoord, veel Paapjes en Bonte Vliegen-vangers en wat Tapuiten. Op de akkers zitten naast veel Grote Lijsters en Kramsvogels nu maar liefst 2 Beflijsters. We tapen nog éénmaal voor de Drieteenspecht,

maar die blijkt toch behoorlijk zeldzaam in Estland, zo leren we na terugkomst in Nederland. Het aantal Grote Zaagbekken op de vijver is nu met 18 het hoogste aantal dat we zagen. De Brilduikers en Gekraagde Rood-staart zitten er ook weer, net als de Ringmus.

De reis terug naar **Tallinn** (vliegveld) gaat vlotjes. We besluiten de auto met lege tank in te leveren waardoor we echt vroeg op het vliegveld zijn. Onderweg hadden we al een Bruine Kiek en Zeearend. Aan een koffie bij een chagrijnige koffiedame op het vliegveld zien we buiten nog wat roofvogels door het raam. Nog een Zeearend, een Sperwer en wat Torenvalken. Het spelletje 'wat wordt de laatste vogel' eindigde geloof ik met een Bonte Kraai vanuit het vliegtuigraam. De vlucht is iets vertraagd maar we komen op tijd aan in Amsterdam waar de terugreis ook voorspoedig verloopt. We nemen afscheid en kijken allemaal terug op een zeer geslaagd tripje.

We zagen in Estland in negen volle dagen 175 soorten, één meer als we de Steppen-kiekendief meetellen. Alles op basis van ervaring en zelf ontdekken. We zijn niet afgeweken van onze vooraf uitgestippelde route om op bepaalde soorten te gaan jagen. Dat is in Estland ook lastiger omdat daar minder vogelaars actief zijn.

We hebben verschillende zoogdieren gezien maar helaas geen Elanden (13 jaar geleden wel). Voor grote roofdieren zoals Lynx, Beer en Wolf moet je uitzonderlijk veel geluk hebben of de juiste plek weten, maar op Elanden had ik wel gerekend na mijn ervaring met deze kolossen in de moerassen van Polen. Naast vele mooie vlinders zagen we ook Levendbarende hagedis en de eerder-genoemde Ringslang en Hazelworm.

Mensen die plannen hebben voor Estland, vraag ons gerust om informatie. Het land is mooi, rustig en makkelijk te bereizen. Digitaal loopt het land misschien wel voor op Nederland en supermarkten waar je alles vindt zijn er overal wel. Vooral Lidl en Coop zijn goed vertegenwoordigd. Prijsniveau is vergelijkbaar met Nederland. Uit eten kan prima voor zeer schappelijke prijzen. Niet iedereen spreekt Engels, maar de meesten spreken wel uitstekend Ests. Daar heb je verder niets aan, maar de mensen met wie je zakendoet voor overnachtingen, autoverhuur enz. spreken allemaal goed Engels.

Naast vele foto's is er ook gefilmd. Tom heeft een mooie compilatie gemaakt die vast nog wel eens vertoond gaat worden bij de VWG. ■

Oeverzwaluwwand in het Achtereinds Laag, 9 april 2025 (Tom Heijnen)

De Oeverzwaluw als broedvogel in de Kempen in 2020-2025

Tom Heijnen

Over de verspreiding en aantallen territoria van de Oeverzwaluw tot en met 2022 schreef ik enkele jaren terug een uitgebreid artikel (Heijnen 2023). Omdat de soort niet voldoet aan de criteria voor opname in de jaarlijkse overzichten van zeldzame broedvogels, ontbreekt een overzicht van de recente situatie. Dit artikeltje geeft een update over de periode 2020-2025.

Methode

Vanaf 1985 behoort de Oeverzwaluw tot de soorten waarvan Sovon tracht jaarlijks de stand in kaart te brengen. Deze gegevens vormden de basis van dit artikeltje. Ik heb ze aangevuld met alles wat er te vinden was in waarneming.nl, Avimap, LiveAtlas en de Nationale Databank Flora en Fauna. Dat leverde veel extra gegevens op, vooral van kolonies die maar korte tijd aanwezig waren zoals in tijdelijke zanddepots. Aanvullingen werden ook gehaald uit enkele artikeltjes (zie literatuurlijst).

De volledigheid van de gegevens is lastig te beoordelen. Sommige broedplaatsen

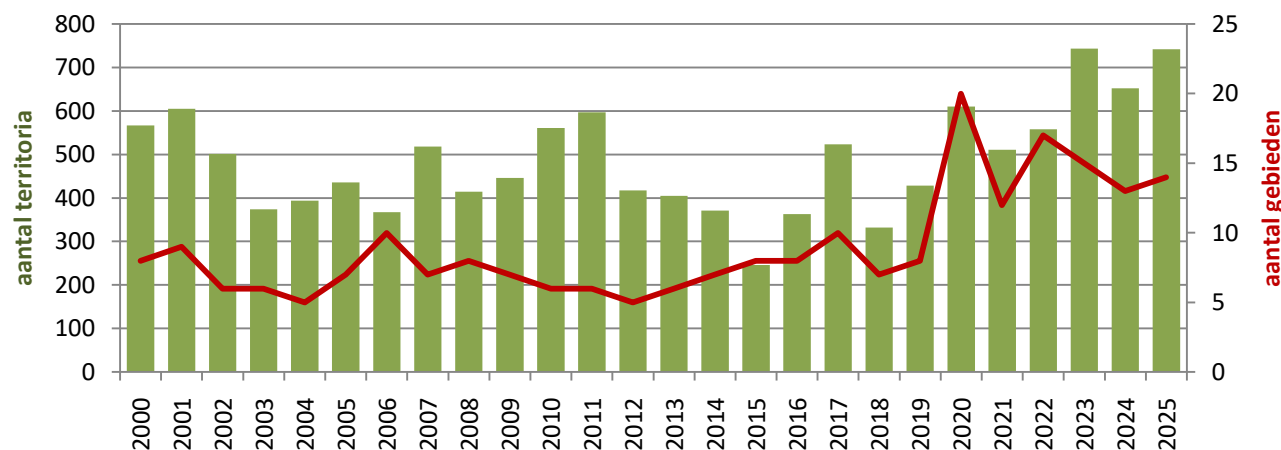
ontstaan en verdwijnen, zoals de eerder genoemde zanddepots. Oeverzwaluwen weten tijdelijke broedplaatsen snel te vinden, maar dergelijke tijdelijke habitats ontsnappen makkelijk aan de aandacht van vogelaars.

Het bepalen van het aantal bewoonde nesten is niet makkelijk, gebeurde niet eenduidig en de telmethode werd niet vastgelegd. Sommigen telden (bij kunstwanden: geopende) nestingen, andere alleen de nesten die zichtbaar bezet waren aan de hand van invliegende vogels en weer anderen alleen de nesten die bij een 'zaklampinspectie' bezet bleken. De eerste methode kan leiden tot een over-

telling en de tweede tot een ondertelling. Met de derde methode worden alleen succesvolle paren geteld. Dit alles betekent dat de resultaten indicatief zijn en niet als 'de waarheid' beschouwd moeten worden.

Resultaten

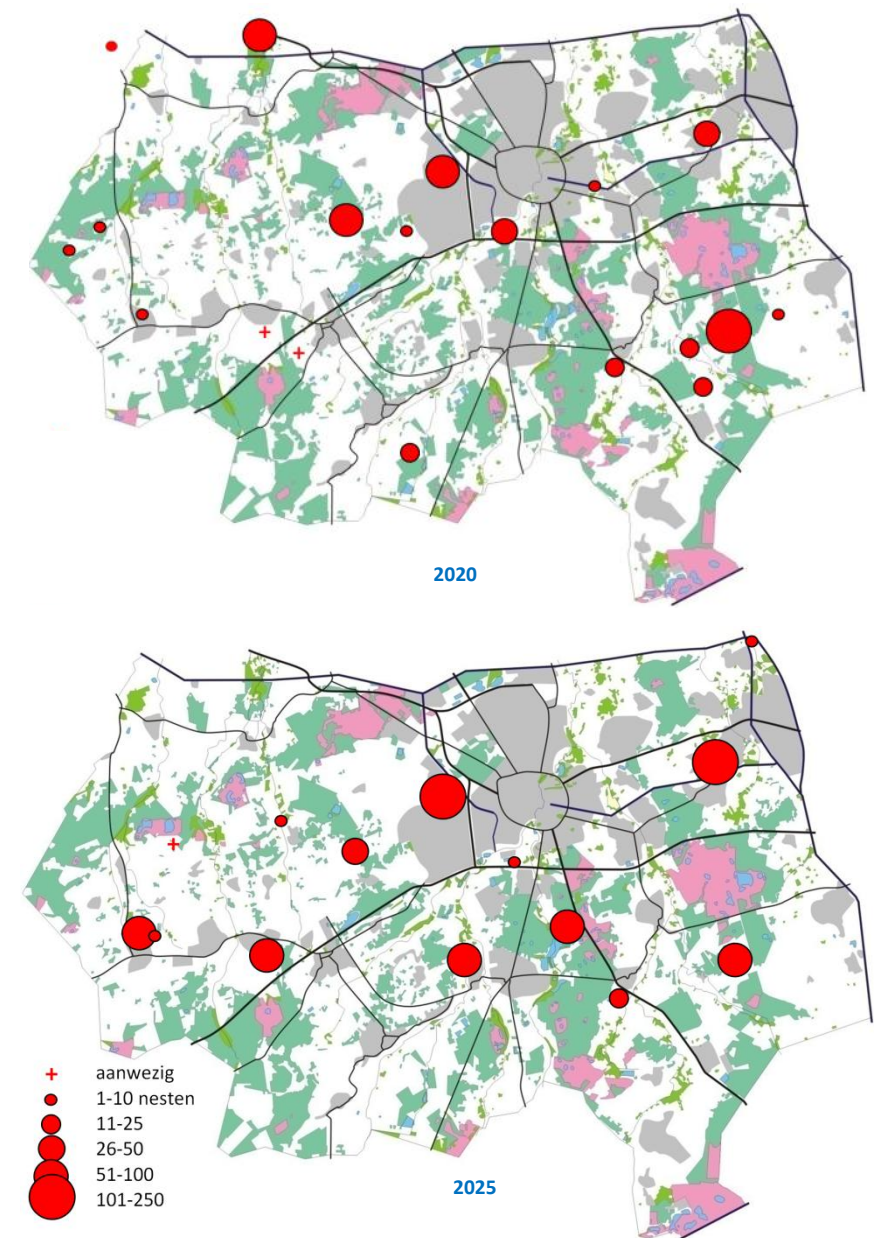
In de periode 2020-2025 werden tussen 564 en 753 paren geteld op 12 tot 20 locaties (figuren 1 en 2, tabel 1). De aantallen varieerden per jaar vaak fors, wat deels aan de onvolledigheid van gegevens, deels aan variaties als gevolg van tijdelijke broedplaatsen en deels door forse fluctuaties in aantallen per kolonie lag. Variaties in telmethode speelden vermoedelijk ook mee.

Figuur 1. Geteld aantal Oeverzwaluwparen en gebieden per jaar in de periode 2000-2025.

Tabel 1. Aantal Oeverwaluwparen per gebied per jaar in de periode 2020-2025. + = aanwezig.

Atlasblok	Locatiennaam	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Kunstwand
5038	Larestraat, Esbeek				40			Ja
5048	Beekakkersweg, Hooge/Lage Mierde	1						
5058	Haarweg, Hooge/Lage Mierde	8						
5058	Visvijver Reusel	10	87	72	28	49	81	Ja
5122	Kattenbroek	68	10	0		10		Ja
5127	Nieuw Kanaal, Beek & Donk	0	0	0	0	0	5	
5137	Brandevoort, Helmond	48	124	32	66	53	114	Ja
5141	Schotelven, Netersel						+	
5142	Parking ZO-zijde Landschotse Heide	0	0	0	0	47	0	
5142	Heike-Kleine Beerze, Vessem			14	23	30	4	Ja
5143	Halfmijl, Veldhoven	81	73	30	25			
5143	Hoogeloonsedijk, Knegsel	0	0	12	0	0	0	
5143	Rundgraaf, Oerle			10				
5143	Zilverackers, Veldhoven	6						
5143	Groote Aard, Veldhoven						45	
5144	Park Meerland, Eindhoven (aantallen "ca.")	54	132	90	85	163	182	Ja
5145	Doolstraat, Eindhoven	12						
5145	Eindhovens Kanaal bij DAF-fabriek, Eindhoven	10						
5151	nabij Rouwenborgtloop, Reusel						6	
5153	Zilverbaan, Veldhoven		21					
5154	High Tech Campus zandheuvel, Eindhoven	44	3	9				
5155	High Tech Campus kunstwand, Eindhoven					15	10	Ja
5155	Achtereinds Laag, Aalst			78	136	137	77	Ja
5157	Bosrandweg, Someren			30				
5158	Stalmansweg-Peelrijteweg, Someren	1	2		3			
5158	Kuilerstraat, Someren				5			
5158	Stalmansweg-Parallelweg, Someren	1						
5158	Peelrijteweg, Someren				3			
5158	Witvrouwenbergweg, Someren					20		
5618	Huijbregts, Voorste Heikant, Reusel	0		1			0	
5628	Grensweg, Reusel			20				
5712	De Tienden, Hapert	+				0	53	Ja
5712	Landgoed De Panberg, Eersel	+						
5714	Keersopperbeemden				113	137	77	Ja
5716	Langakkers, Leende	25	30	6	20	19	20	Ja
5716	Kapelstraat, Leenderstrijp		7					
5717	Biesputten, Sterksel	20	0	0				
5717	Ronde Bleek, Sterksel	180	140	73	74	10	54	
5717	Chijnsgoed, Maarheeze			30	0	0	0	
5717	Kerkedijk, Maarheeze	20	2					
5723	KPJ-terrein, Elsenakker, Bergeijk			29	30			
5723	Bredasedijk, Luyksgestel		12					
5723	Burg. Aartslaan, Bergeijk	21	0	0	0	0	0	
5725	Patersgronden, Valkenswaard			28		2		
5725	Blake Beemd, Soerendonk				102			
Aantal territoria (minimum)		610	643	564	753	692	728	
Aantal locaties		20	13	17	15	13	14	

Figuur 2. Ligging en grootte van de Oeverwaluwkolonies in 2020 en 2025.

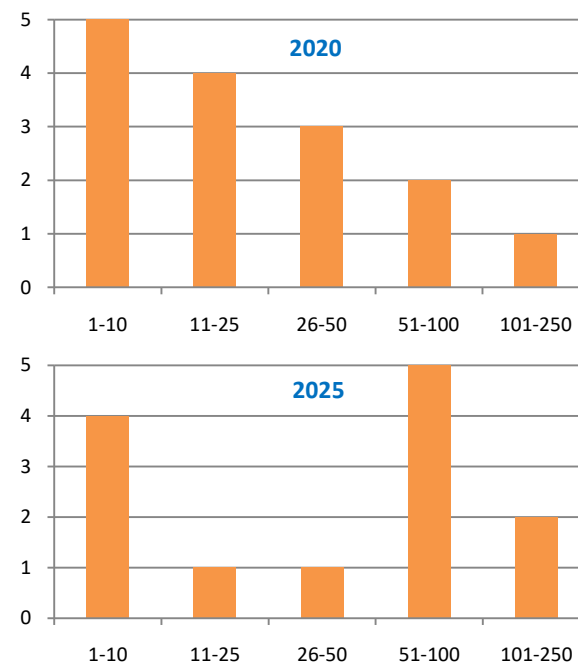
Vergeleken met de aantallen vanaf het jaar 2000 valt op dat zowel het aantal paren als aantal locaties in 2020-2025 wat hoger lag dan in de periode daarvoor. Dat was voor een deel te danken aan het creëren van kunstwanden, waarvan de meeste vanaf 2020 werden opgeleverd: visvijver Reusel in 2000, Park Meerland in 2008, Brandevoort bij Helmond in 2017, Kattenbroek onder Stipdonk in 2020, De Tienden bij Hapert in 2021, het Goorbroek bij Dommelen in 2021, 't Heike bij Vessem in 2022 en het Achtereinds Laag bij Aalst in 2022. Het percentage paren in kunstwanden was in 2020-25 resp. 22, 36, 45, 36, 56 en 55%.

Oeverwaluwand in De Tienden bij Hapert, 8 mei 2025 (Jules Andela).

De verdeling van het aantal kolonies over de koloniegrootte wisselde van jaar op jaar sterk. Als voorbeeld twee jaren (figuur 3). In 2020 waren er vooral kleinere kolonies (≤ 25 paren), met overigens één uitschieter in de Ronde Bleek bij Sterksel met 180 paren.

Oeverwaluwwand in Park Meerland, 4 februari 2026 (Ingrid Balk).

Figuur 3. Aantal Oeverwaluwkolonies (verticale as) per koloniegrootte (horizontale as) in 2020 en 2025.

In 2025 waren er vooral kleinere kolonies én grotere kolonies (≥ 50 paren), met als absolute uitschieters de kolonies in Park Meerland met 182 paren en Brandevoort met 114 paren.

Dankwoord

Dank aan alle tellers die met hun gegevens de basis vormden voor dit artikel. Henk Sierdsema stelde de data beschikbaar en Gerben Helmes gaf een aanvulling door. ■

Literatuur

- [Andela, J. 2025](#). Oeverwaluwen in Hapert in 2025. Blauwe Klauwier 51(4): 84-90.
- [Ballering, L. 2026](#). Oeverwaluwwand Eindhoven door leerlingen onderhouden en geteld. Sovon website Nieuws 23 juni 2026.
- [Ballering, L. 2026](#). Een klas vol vogelaars in spé. Leerlingen onderhouden en tellen oeverwaluwwand. NatureToday 26 juni 2026.
- [Engels, G. 2025](#). Zwaluwtellingen 2025. VWG IVN Heeze-Leende.
- [Heijnen, T. 2023](#). Blauwe Reiger, Kokmeeuw, Roek en Oeverwaluw t/m 2022. Blauwe Klauwier 49(2): 32-52.
- [Liebregts, A. 2025](#). Oeverwaluwproject in Park Meerland. Praatkruid 2025 (herfst): 6-7.
- [Nunen, H. van 2023](#). Huis-, Oever- en Gierwaluw als broedvogel in Bergeijk. Blauwe Klauwier 49(4): 3-7.

Birdweather PUC in een tuin in Leende (Toine Kuiper)

De Kwartel en de PUC

Toine Kuiper m.m.v. Tom Heijnen

Deze zomer ontpopte zich in de VWG app-groep een discussie over Kwartels die in de nacht door VWG'ers vanuit hun tuin gehoord waren. Omdat ik sinds april mijn PUC 24x7 in de tuin heb hangen, heb ik natuurlijk even gekeken of mijn PUC Kwartels hoort terwijl ik op één oor lig. En jawel hoor. De vraag is dan wat we horen, een Kwartel als tuinvogel, foeragerend of overtrekkend?

Een PUC wat is dat?

Een PUC is een Portable Universe Codec van Birdweather, gewoon te koop in de (web) winkel. In de vorige Blauwe Klauwier heb ik die besproken. In het kort: hij werkt net als Merlin met dit verschil dat je hem een vaste opstelling kunt geven in je tuin. Met wifi worden alle detecties voor de eeuwigheid opgeslagen in de cloud. Met wat moeite kan iedereen die detecties bekijken en beluisteren.

In Nederland zijn er honderden PUC's opgehangen in tuinen of in het veld. Met wifi kun je *live mode* gebruiken en in het

veld opname mode. Er zijn ongeveer 230 PUC's in Nederland die Kwartels horen. PUC's in tuinen werken meestal met *live mode*. Laten we voor het gemak maar aannemen dat alle PUC's met *live mode* in tuinen staan, dat zijn dan 148 PUC's met Kwartel detecties in tuinen.

Locaties van live mode PUC's met Kwartel detecties (data: Birdweather).

Twee van die 148 staan in de Kempen en heel toevallig is één van die twee in mijn tuin te vinden. Bij tuinopstellingen is in het

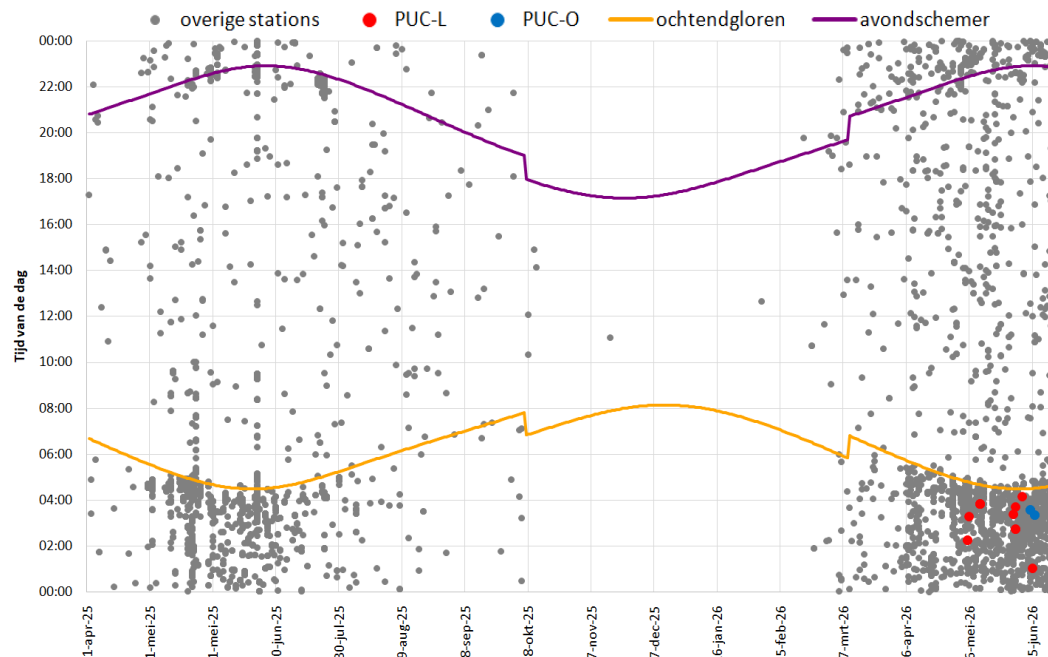
geval van Kwartels de kans het grootst dat er overtrekkende vogels worden gedetecteerd en niet vogels aan de grond.

Kwartel detecties door een PUC

Met wat moeite kun je de data uit de cloud van de Birdweather PUC ophalen. Plaatjes moeten we dan zelf fabriceren. De eerste grafiek (volgende pagina) laat de Kwartel-detecties zien van de *live mode* PUC's in Nederland in de periode april 2025 t/m 5 juli 2026. De tweede grafiek toont de gegevens van twee *live mode* PUC's in de Kempen in mei en juni 2026. Elke stip is een detectie met op de x-as de datum en de y-as het tijdstip van de dag.

Uit de eerste grafiek blijkt het volgende:

- De eerste Kwartels werden vanaf begin maart gedetecteerd, maar de meeste vanaf mei tot ver in september.
- Ze werden het meest gehoord na de [avondschemer](#) en voor het [ochtend-gloren](#), al waren er (met name in 2026) ook veel registraties overdag.
- In 2026 waren er aanzienlijk meer registraties dan in 2025 (waren er meer *live mode* PUC's in 2026?).

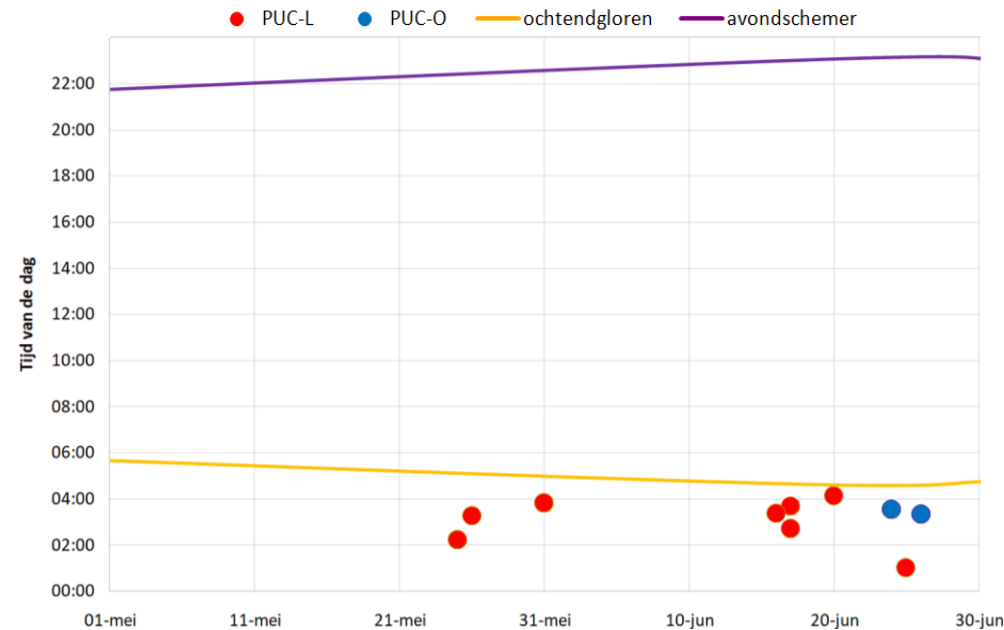
Kwarteldetecties in Nederland van alle live mode PUC's in de periode 1 april 2025 t/m 5 juli 2026 per dag en tijd van de dag. Rode en paarse stippen: in de Kempen, grijze stippen: overige locaties (data: Birdweather).

De twee *live mode* PUC's in de Kempen stonden opgesteld in de wijk Ooievaarsnest in Eindhoven (PUC-O) en in mijn tuin in Leende (PUC-L). Door de urbane ligging ligt het voor de hand dat de door deze PUC's geregistreerde Kwartels op overtrekkende vogels betrekking hadden en niet op vogels aan de grond, al dan niet gekooid.

Aanvullend op het beeld van Nederland als geheel zien we in de tweede grafiek:

- De eerste Kwartels werden eind mei geregistreerd, heel wat later dan de eerste vogels in Nederland die gewoonlijk al in april verschijnen.
- Kwartels werden uitsluitend tussen de avondschemer en het ochtendgloren gehoord.
- Binnen die tijdspanne waren er uitsluitend detecties *na* twaalf uur 's nachts.

Maar... de steekproef (het aantal PUC's en aantal detecties) is klein dus een voorbehoud is op zijn plaats.

Kwarteldetecties van de twee live mode PUC's in de Kempen in de periode mei-juni 2026 (data: Birdweather).

Conclusie

Data verzameld met PUC's kan informatie opleveren die we vroeger gewoon niet hadden. Conclusies trekken uit een beperkte steekproef en één plaatje, dat kan natuurlijk niet. Maar dat Kwartels midden in het broedseizoen 's nachts overtrekken, dat lijkt met de beschikbare gegevens wel duidelijk te zijn. Om wat voor aantallen het dan gaat is weer een heel ander verhaal.

Klopt het allemaal (data kwaliteit)?

Een PUC is allesbehalve perfect en dus zit er behoorlijk wat ruis in het stippenpatroon. Er is wel een patroon in de data herkenbaar dus mogen we aannemen dat het bruikbare data is.

Vaste PUC-opstelling in Leende (TK).

Hoe betrouwbaar de detecties van een PUC zijn is voer voor discussie. In ieder geval zijn alle PUC's vergelijkbaar met identieke hardware (microfoons) en software. Je kunt ook weinig verprutsen met instellingen voor detecties. Een PUC is min of meer een kwestie van ophangen en aanzetten.

Met de kwaliteit van deze dataverzameling is potentieel veel mis. Zo kun je wel zien waar de PUC ongeveer staat (er zit een GPS ingebouwd), maar niet hoe en waar precies. Sinds wanneer de PUC actief is, of de PUC echt 24x7 aanstaat etc. is niet te achter-

halen. Je kunt ook niet zien wie de eigenaar is dus even bellen of die specifieke PUC een goed meetpunt is gaat niet lukken.

In het geval van Kwartels komt daar nog bij dat ze ook in gevangenschap gehouden worden en registraties hiervan wil je uiteraard kunnen uitsluiten.

Welke PUC's in een dataverzameling het beste gebruikt kunnen worden is dus een gokje. In dit geval de gok dat een PUC in *live mode* (met wifi) in een tuin staat en niet in het veld (daar is meestal geen wifi), maar dat lijkt niet altijd op te gaan.

Mijn ervaring is dat er soms, en voor bepaalde soorten regelmatig, onzin voorbijkomt en soms échte ontdekkingen. De enige manier om dat zeker te weten is om van elke detectie de opname te beluisteren en de detectie al dan niet te accepteren. Sovon heeft voor de Steenuil een PUC-project opgestart waarbij alle Steenuil geluiden gevalideerd worden. Mocht je dat van plan zijn voor honderden detecties dan is doorzettingsvermogen, koffie en paracetamol een vereiste.

Voor dit voorbeeld met Kwartels heb ik een paar steekproeven gedaan en de PUC is dus echt niet perfect, maar goed genoeg om een realistische indruk te krijgen wat er 24x7 voorbij vliegt.

Toekomst

Kraanvogels en andere trekkers worden ook opgepikt door PUC's. En dus is bij mij het idee geboren om een *live* trekvogel alarm in elkaar te knutselen: als een PUC ver buiten de Kempen een Kraanvogel hoort en even later een PUC in de buurt van de Kempen, dan gaat het alarm af.

Of een MUS zeldzame soorten alarm. Iets bijzonders in de tuin met een PUC, dan krijgt de trotse eigenaar een alarm dat de tuinpoort op slot moet en de gordijnen dicht want de VWG is onderweg ☺.

De PUC is zo'n beetje het eerste betaalbare [bio-acoustics](#) platform dat alle data in de cloud zet. Allesbehalve perfect en voorzien van onhandige maar bruikbare software. Dit Kwartel voorbeeld laat zien dat het meer is dan een speeltje om tuinvogels te spotten.

Er zit nog meer in het AI vat voor vogelaars. Google weet wel iets van AI en is met Perch bezig voor alle (vogel)geluiden. Birdnet-Go is een *open source* project, een soort PUC 2.0. Wordt vervolgd... ■

[Heijnen, T. 2026.](#) Nachtelijke trek van Kwartels. Blauwe Klauwier 52(2): 76–77.

[Kuiper, T. 2026.](#) De PUC, wat is dat? Blauwe Klauwier 52(2): 5-9.

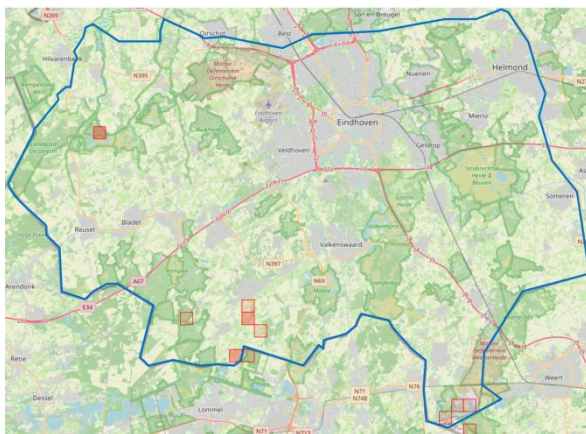
Zwartkopmeeuwen op de Sengelbroeksche Heide, 17 april 2026 (Tom Heijnen)

Zwartkopmeeuwen bij Luyksgestel in april 2026

Tom Heijnen

In de Kempen worden Zwartkopmeeuwen jaarlijks waargenomen. Vroeger (1974 t/m 2016) broedde de soort zelfs bij ons, maar dat is helaas al tien jaar niet meer het geval. Ondanks een enorme toename van de broedpopulatie in Nederland, met tegenwoordig meer dan 6.000 paren die vooral in het Deltagebied zitten, nam het aantal waarnemingen in de Kempen niet opvallend toe, en misschien wel eerder af.

Zo waren er in 2026 in de maanden april-mei, gewoonlijk de maanden met de meeste doortrek, maar enkele meldingen.

Kilometerhokken met waarnemingen van Zwartkopmeeuwen in april-mei 2026 (bron: waarneming.nl).

De meeste hiervan kwamen uit de omgeving van Luyksgestel.

Aantallen

In de omgeving van Luyksgestel werden ook in voorgaande jaren Zwartkopmeeuwen gezien. Sterker nog, de grootste groep ooit in de Kempen is er gezien: op 31 mei 2015 zaten er 20 op een grasland nabij de Hoekerbeemden.

Vier Zwartkopmeeuwen en een Kokmeeuw bij de Hoekerbeemden, 31 mei 2015 (TH).

In 2026 werd de eerste Zwartkopmeeuw bij Luyksgestel op 4 april opgemerkt door Jan Kolsters. De dag erop zag Rob van Woerkum er twee, op zo'n 500 m. afstand van de eerste.

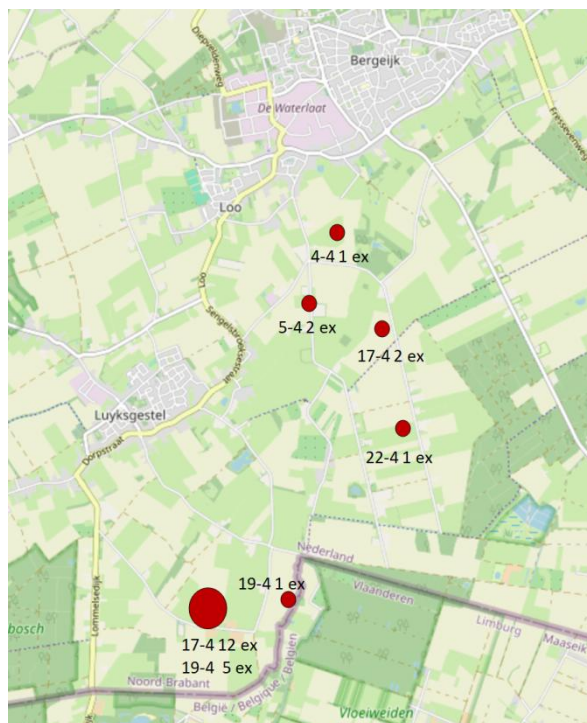
's Middags 17 april doorkruiste ik met de auto het gebied en zocht speciaal naar meeuwen in de hoop er een Zwartkop uit te kunnen pikken. Het begon met twee vogels die opvlogen aan de westkant van de vloeivelden. Ze riepen volop en ik meende in de verte nog een Zwartkopmeeuw te horen. En zo kwam ik tot m'n stomme verbazing minstens 12 vogels tegen in het landbouwgebied Sengelbroeksche Heide. Regelmatig

Zwartkopmeeuwen, Kokmeeuwen en Kauwen op de Sengelbroeksche Heide, 17 april 2026 (TH).

kwamen er Zwartkopmeeuwen laag uit zuidelijke richting aangevlogen, en regelmatig vertrokken er ook enkele. Het kunnen er daarom best meer dan 12 geweest zijn. Op de kaart ging ik op zoek naar een mogelijk herkomstgebied en zo

kwam ik uit bij de Vossemeren, ruim 1 km. naar het zuiden in België. Ik vond op waarnemingen.be echter geen enkele waarneming uit dit gebied in deze periode. Iets verder naar het westen, in een gebied dat Lommelse Sahara wordt genoemd en dat op een kleine 4 km. ten ZW van de Sengelbroeksche Heide ligt, zag Lex Peeters op 17 april 10 Zwartkopmeeuwen overvliegen. Dat was twee uur eerder dan de 12 vogels die ik had; wellicht waren die 10 vogels neergestreken op de Sengelbroeksche Heide.

Waarnemingen van pleisterende Zwartkopmeeuwen bij Luyksgestel in april 2026.

's Middags 19 april doorkruiste ik het gebied nog een keer. Dit keer kwam ik op de Sengelbroeksche Heide een groep van 5 Zwartkopmeeuwen tegen. En ook nu was het uiteraard een momentopname. Wie weet is de situatie een dag of een paar uur eerder of later compleet anders. Rond de middag van 22 april doorkruiste ik het gebied voor het laatst speciaal met het oog op Zwartkopmeeuwen. Ik trof één vogel aan.

Habitatkeuze

De waarnemingen hadden allemaal betrekking op foeragerende vogels. Ze zaten op graslanden en akkers, met de grootste aantallen op een groot geploegd grasveld op de Sengelbroeksche Heide.

Habitatkeuze van Zwartkopmeeuwen bij Luyksgestel in april 2026.

Datum	Aantal	Habitat	Andere soorten
4 april	1	grasland	Kokmeeuw
5 april	2	grasland, akker	Kokmeeuw
17 april	2	akker	Kokmeeuw
	12	geploegd grasland	Kokmeeuw, Kauw, Roek
19 april	1	akker	Kokmeeuw
	5	geploegd grasland	Kokmeeuw
22 april	1	akker	Kokmeeuw

Ook andere soorten zochten in deze habitats naar voedsel, met name Kokmeeuwen en op het geploegde veld ook Kauwen en Roeken.

Kleed

De Zwartkopmeeuwen in april 2026 leken op het eerste gezicht allemaal adulte vogels: diepzwarte kop, witte bijna-oogring, knal-rode snavel en poten, en een volledig wit verenpak met uitzondering van de witgrijze bovensvleugels (klik [hier](#) voor video).

Toch is het opletten geblazen. De vogels zijn in hun vierde levensjaar (4kj) volwassen, maar zien er in hun derde levensjaar al bijna als een volwassen uit. Derdejaars vogels zijn

Boven een adulte ($\geq 4kj$) Zwartkopmeeuw (Camarague, Frankrijk, 29 april 2016) en onder een 3kj (Sengelbroeksche Heide, 17 april 2026) (TH).

echter in vlucht makkelijk te herkennen aan de zwarte tekening op de buitenste handpennen. De hoeveelheid zwart is overigens variabel. ■

Impressie broedvogels van de Doortjeshoeve in 2026

Jan Kolsters namens het Doortjeshoeve-team

Een wat ongebruikelijke in de lange reeks broedvogelinventarisaties van VWG De Kempen is de inventarisatie van de gronden die in gebruik zijn door de biologische melkveehouderij de Doortjeshoeve. Het leek ons, en ook de familie Linschoten van de Doortjeshoeve, een leuk idee om eens te kijken wat voor vogels er allemaal voorkomen op en bij het bedrijf. Het bedrijf heeft gronden in eigen bezit en pacht ook gronden van Brabants Landschap. Anders dan bij de gebruikelijke broedvogelinventarisaties liggen de verschillende deelgebieden verspreid.

De kavels

De Doortjeshoeve ligt bij Lage Mierde en de gronden binnen een straal van 6 km. eromheen. De kavels bestaan uit graanakkers en graslanden. Op de graanakkers wordt rogge verbouwd. Rogge was in vroeger tijd hét graan dat verbouwd werd op de schrale akkers in de Kempen, maar het wordt tegenwoordig nauwelijks nog verbouwd. De akkers van de Doortjeshoeve voeren je terug

in de tijd met dit fraaie hoge gewas. Het wordt gebruikt als veevoer in de wintermaanden.

Grote windhalm met ragfijne kafnaalden in een Roggeveld van de Doortjeshoeve, 29 juni 2026 (JK).

En het zijn niet zomaar roggeakkers die de familie Linschoten beheert. Ze worden nl. steevast begeleid door flinke bloemrijke stroken. De stroken liggen midden in de

percelen en niet, zoals vaak gebeurt, in de schaduwranden waar niet veel groeien wil. Een roggeveld met Klaproos, Korenbloem en zelfs de Grote windhalm is een plaatje dat je niet vaak meer ziet. De Grote windhalm is een grassoort die vroeger vaak voorkwam in de roggeakkers en nu in onze omgeving nauwelijks meer voorkomt.

De graslanden zijn van het kruidenrijke type. De koeien en de kalveren hebben het voor het uitzoeken. Ze eten wat ze nodig hebben om gezond te blijven zodat inenten en antibiotica niet nodig zijn.

De huiskavel bestaat ook uit kruidenrijk grasland, de boerderij met opstallen en uiteraard een voor vogels heel aantrekkelijke mesthoop met strorijke mest. Hiermee worden de graslanden en akkers bemest; kunstmest en bestrijdingsmiddelen worden niet gebruikt.

De mesthoop wordt zeer druk bezocht door Huismussen, Spreeuwen, Witte Kwikstaarten en Zwarte Roodstaart, terwijl de Boerenzwaluwen er onophoudelijk overheen scheren. Zelfs de Kneuen en Scholeksters komen er foerageren.

Belang interactie met de omgeving

Naast een broedvogelinventarisatie van de gronden van de Doortjeshoeve is ook een referentiegebied onderzocht. Deze bestaat uit aaneengesloten reguliere landbouwka- vels in de directe omgeving van de Doortjes- hoeve en heeft dezelfde oppervlakte.

Als er voor ons één ding duidelijk is geworden dan is het wel het belang van de interactie van de biologisch beheerde gronden met de omgeving. De agrarische kavels worden vaak gebruikt als foerageer- gebied terwijl in de nabije omgeving gebroed wordt.

Zo broedt er een aantal Huismussen in de schuren bij de boerderij maar het lijkt wel of alle jonge Huismussen uit de omgeving na het uitvliegen op de boerderij verblijven. De gaaswagen doet dienst als een soort kindercrèche voor de jonge Huismussen.

Mussencreche bij de Doortjeshoeve, 12 juni 2026 (JK).

Het aantal broedende Boerenzwaluwen is groot. De nesten zijn geïnspecteerd of ze bezet zijn, want er zijn ook nesten aanwezig van vorige jaren.

Pieter Wouters inspecteert de nesten van Boeren- zwaluwen, 12 juni 2026 (JK).

De gronden verder van de boerderij gelegen zijn eigen bezit of worden gepacht van Brabants Landschap. Het gaat vaak om kleinere percelen, omsloten door hout- singels en struwelen, maar er zijn ook grotere kavels in gebruik. Vaak liggen er natuurontwikkelingsobjecten in of direct in de buurt van de gepachte gronden. Dit zorgt voor een gevarieerde vogelsamenstelling.

Er zijn 64 soorten broedvogels vastgesteld op de gronden van de Doortjeshoeve terwijl op de referentiegronden (met dezelfde afmeting) 43 soorten zijn vastgesteld. In totaal gaat het om 393 territoria op de Doortjeshoeve tegenover 175 territoria op de referentiegronden.

Spotvogel bij Lage Mierde, 24 mei 2023 (JK).

Voor de struweelvogels zoals Zwartkop, Tuinfluiter, Geelgors, Spotvogel en Grasmus komen goed uit de verf. En daarnaast doen de boerenerfvogels zoals Boerenzwaluw, Huismus en Zwarte Roodstaart het goed.

Ook hebben we gekeken naar zoogdieren tijdens de inventarisatierondes en met cameravallen. Er zijn al veel soorten vastgesteld, waaronder Wezel, Boomarter en Bunzing. ■

Steeds meer Bijeneters in de Kempen

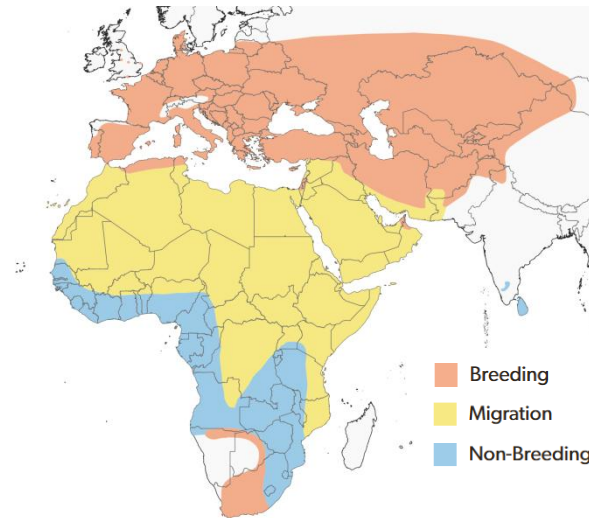
Tom Heijnen

Tijdens het VWG-weekend reden we via het Brachter Wald naar de Kalkeifel. Daar zagen we prachtige Bijeneters, op slechts een uur rijden van de Kempen. Dat is te danken aan de spectaculaire toename van Bijeneters in Europa in de afgelopen decennia. Die toename vond ook in Nederland plaats en is inmiddels ook zichtbaar in de Kempen. Hoe voltrok die toename zich?

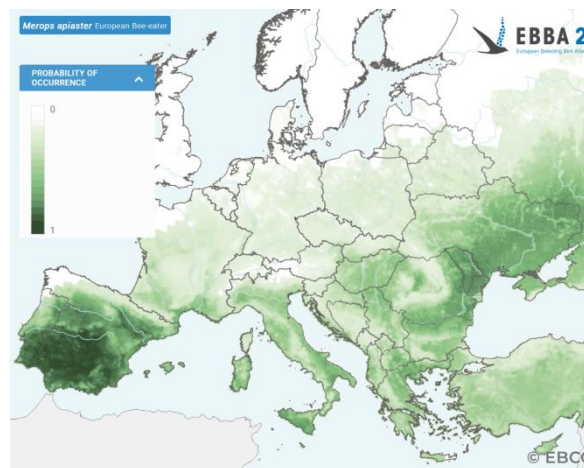
Verspreiding in Europa en daarbuiten

Bijeneters (ik bedoel hier de soort en niet de familie) komen in een enorm gebied voor. Ze broeden in centraal en zuidelijk Europa, het zuidoosten van Azië, noordelijk Afrika en in het zuiden van Afrika. Ze overwinteren allemaal in centraal en zuidelijk Afrika.

In Europa zijn de grootste aantallen te vinden op het Iberisch schiereiland en westelijk en noordelijk van de Zwarte Zee. Alleen al in Spanje komen minstens 200.000 broedparen voor. Ze preferen warme gebieden met veel grote insecten en broeden in steile wanden zoals rivieroeveren en afgravingen.

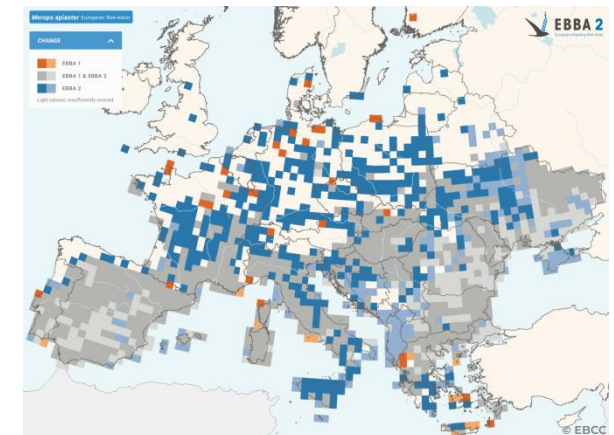

Verspreiding van de Bijeneter (uit: [Birds of the World](#)).

Gemodelleerde relatieve talrijkheid van de Bijeneter als broedvogel in Europa in 2013-2017 (uit: [European Breeding Bird Atlas](#)).

De toename in de afgelopen decennia wordt mooi geïllustreerd door de verschillenkaart van het Europese atlasproject broedvogels. Het verspreidingsgebied werd fors groter, met vooral in de noordelijke regionen veel uitbreidingen maar ook elders zoals in delen van Italië en Oekraïne.

Veranderingen in de verspreiding van de Bijeneter als broedvogel in 2013-2017 t.o.v. de jaren '80. Blauw = verschenen, oranje = verdwenen, grijs = aanwezig in beide periodes (uit: [European Breeding Bird Atlas](#)).

Klimaatverandering wordt gezien als de belangrijkste oorzaak van de toename. Warmere zomers zorgen voor een groter voedselaanbod met daardoor een hoger broedsucces.

Voorkomen in Nederland

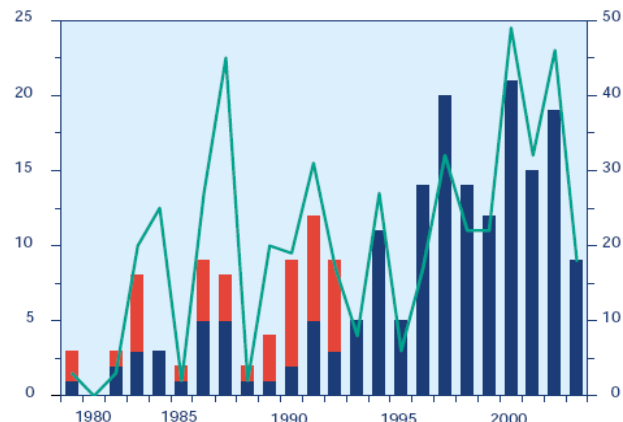
Verspreiding

In de vorige eeuw was de Bijeneter tot en met de jaren '70 een zeldzame soort die lang niet ieder jaar werd waargenomen. Sinds 1982 werd de soort wél jaarlijks gezien, met rond 2000 jaarlijks 15-20 waarnemingen van 30-40 exemplaren.

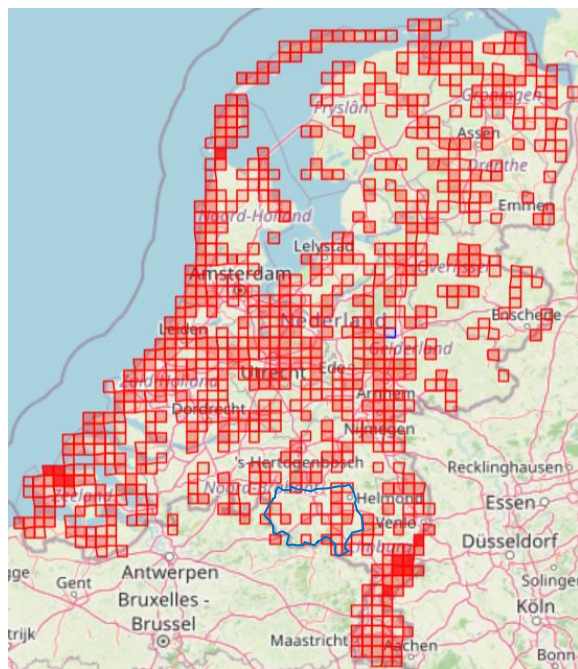

Waarnemingen van Bijeneters per atlasblok in de periode 1980-1999 (bron: waarneming.nl).

De meeste werden langs de kust gezien. De toename kwam in ieder geval deels door meer waarnemers en een veel centralere registratie van waarnemingen.

Waarnemingen van Bijeneters in Nederland per jaar in de periode 1979-2003 (Boele & van Winden 2004). Groene lijn = aantal waarnemingen, balken = aantal exemplaren, orange = niet beoordeeld door CDNA.

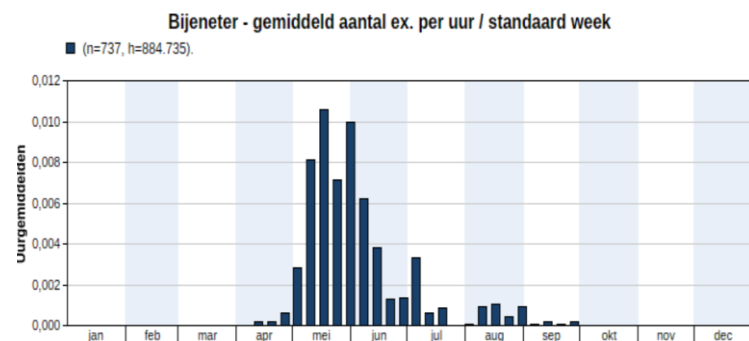

Waarnemingen van Bijeneters per atlasblok in de periode 2000-2026 (bron: waarneming.nl).

De toename zette door, met vanaf 2013 vele honderden waarnemingen per jaar en vanaf 2024 zelfs meer dan 1000. Daar zaten overigens veel dubbele waarnemingen bij zodat een nadere analyse nodig is om te bepalen om hoeveel verschillende exemplaren het ging. Bijeneters werden in grote delen van Nederland gezien, ook buiten de kuststreek.

Doortrek

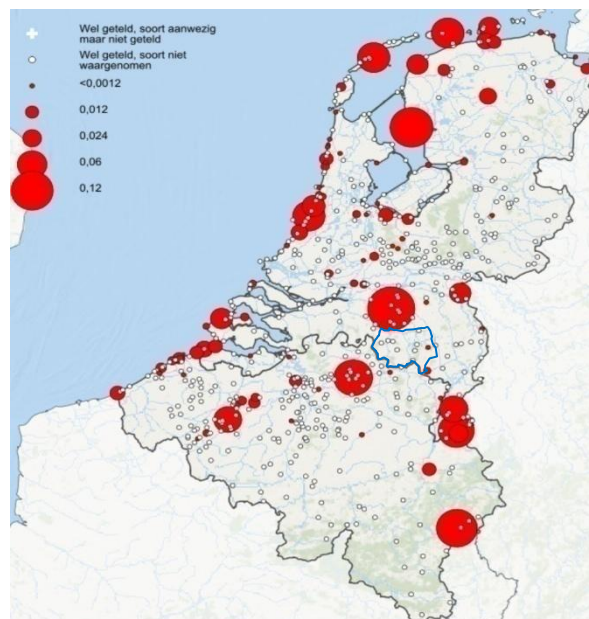
Gegevens van trektelposten geven een indruk van de doortrekintensiteit, uitgedrukt als aantal exemplaren per geteld uur. Volgens de tellingen begon de voorjaars trek medio april, met een piek tussen begin mei en medio juni. In juli werden soms nog Bijeneters gezien maar het is niet duidelijk of het dan late voorjaars trekkers, vroege najaars trekkers of rondzwervende vogels betrof.

Doortrek van Bijeneters (urgemiddelden) op Nederlandse trektelposten in alle jaren t/m 1^e helft 2026 (bron: trektellen.nl).

Van najaarstrek was nauwelijks sprake. De weinige vogels trokken door in augustus en september.

Volgens de voorjaarsgegevens van telpunten in Nederland en België werden Bijeneters op maar weinig telposten gezien, wat gezien de lage aantallen begrijpelijk is.

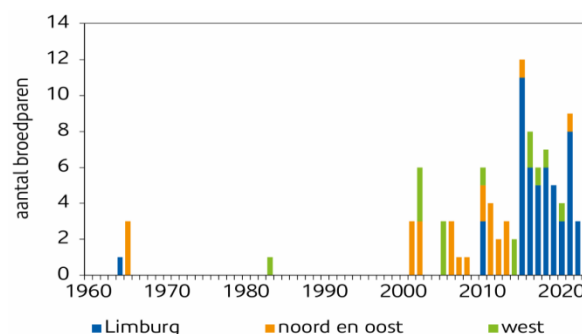

Doortrek van Bijeneters (uurgemiddelden) op Nederlandse en Belgische trektelposten in alle jaren in de maanden januari t/m juni (bron: trektellen.nl).

Doortrekkende Bijeneters werden zowel aan de kust als in het binnenland gezien. Uit de beschikbare gegevens is verder geen duidelijk ruimtelijk patroon te halen.

Territoria

Na een enkel incidenteel broedgeval nam het aantal jaren met territoria vanaf ca 2000 toe. Vanaf 2010 werden er jaarlijks territoria gemeld, variërend van twee tot twaalf. In eerste instantie kwamen de meeste gevallen uit het noorden en oosten van het land. In 2015 nam Limburg de leidende positie over, al kwam daar in 2023 een einde aan. In 2025 werd een recordaantal van 20 territoria geteld. De vogels broedden gewoonlijk in de steile wanden van zandafgravingen.

Aantal territoria van Bijeneters in Nederland in de periode 1960-2023 in drie regio's. West = Noord- en Zuid-Holland, Zeeland; Noord en oost = Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Flevoland (uit: Boele et al. 2024).

Voorkomen in de Kempen

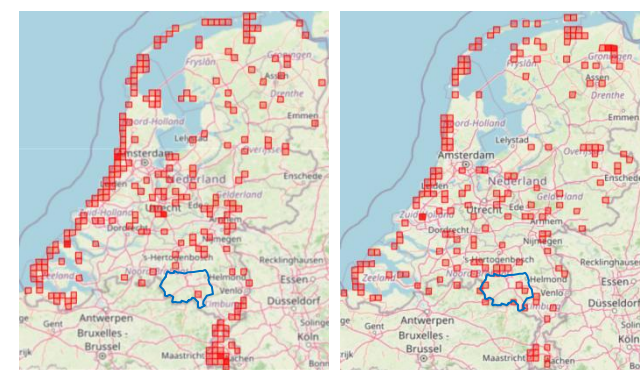
De toename in Europa en Nederland is niet aan de Kempen voorbij gegaan. De kaartjes met waarnemingen in Nederland getuigen daar al van. Territoria, laat staan broedgevallen, waren er nog niet maar doortrekkers werden steeds meer gezien. In de bijlage

staan alle bekende waarnemingen van Bijeneters in de Kempen vermeld. Hieronder vat ik deze resultaten samen.

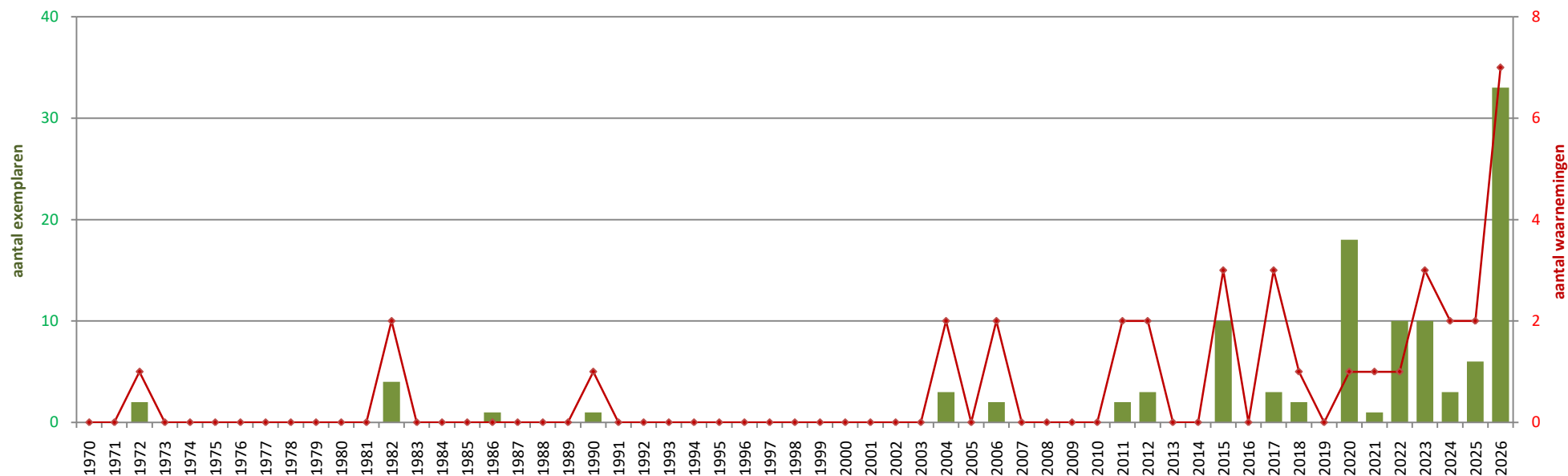
Verloop vanaf 1970

De eerste Bijeneter in de Kempen werd gezien in 1972. Daarna volgden incidentele waarnemingen in 1982, 1986 en 1990. Vanaf 2004 werden iets vaker, maar nog niet jaarlijks, Bijeneters gezien. Pas vanaf 2020 waren er jaarlijks waarnemingen. Het ging tot 2026 om 1-3 waarnemingen van in totaal 1-10 vogels per jaar, met een uitschieter van 18 Bijeneters in 2020.

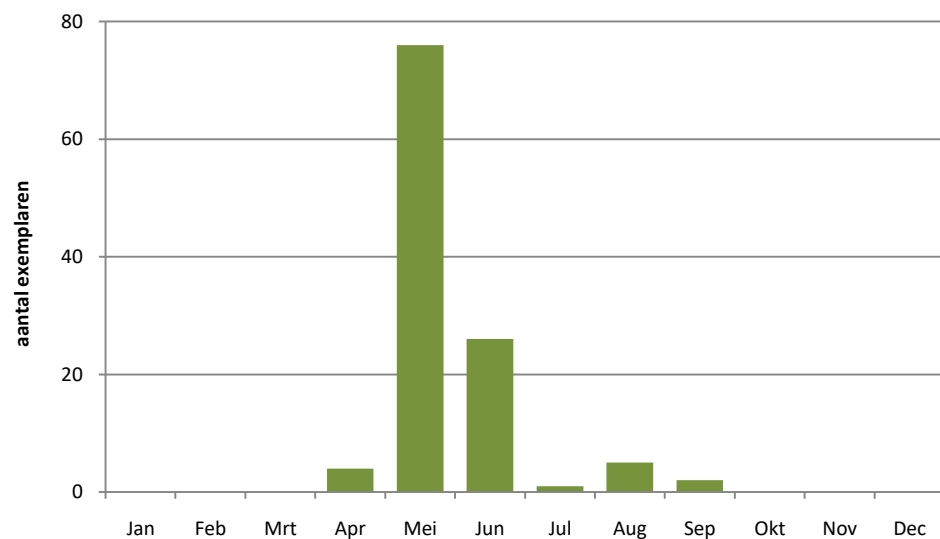
In de eerste helft van 2026 (op moment van schrijven van dit artikel is het juli 2026) staat de teller ineens op 7 waarnemingen van in totaal 33 ex! Die piek is opmerkelijk omdat het landelijk gezien een wat minder jaar was dan 2025.

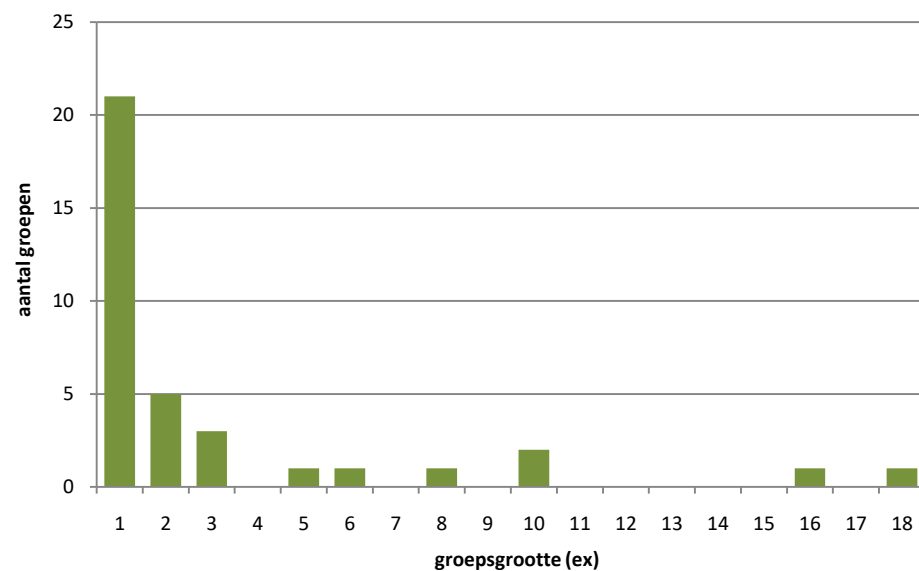
Waarnemingen van Bijeneters per atlasblok in de maanden januari t/m juni 2025 (links) en 2026 (rechts) (bron: waarneming.nl).

Aantal waarnemingen (blauw) en exemplaren (groen) van Bijeneters in de Kempen per jaar in de periode 1970-2026. Exclusief onzekere waarnemingen (zie bijlage).

Aantal Bijeneters in de Kempen per maand in de periode 1970-2026. Exclusief onzekere waarnemingen (zie bijlage).

Groepsgrootte van Bijeneters in de Kempen in de periode 1970-2026. Exclusief onzekere waarnemingen (zie bijlage).

Door het jaar heen

De verdeling van het aantal Bijeneters per maand laat een sterke piek zien in mei, een aanzienlijk lagere piek in juni en minieme aantallen in april en juli t/m oktober. Dit komt overeen met het patroon in heel Nederland.

De vroegste Bijeneter in de Kempen dateerde van 28 april 2004 en de laatste van 9 september 2006 en 2012.

Bijeneter over telpost Loozerheide, 15 mei 2017 (Ruud Bouwman).

Groepsgrootte

De meeste waarnemingen, nl. 58% van 36, betrof solitaire vogels. Groepjes van twee of drie kwamen enkele keren voor. Daarbij moet wel worden aangetekend dat vogels die uitsluitend werden gehoord (5 waarnemingen) meestal als 1 of 2 ex werden genoteerd. Bijeneters kunnen knetterhoog

en snel overkomen; als ze roepen kan het 1 of 2 ex betreffen maar net zo goed 5 of 10. Groepen van 5-10 ex werden enkele keren opgemerkt. Indrukwekkende groepen van 16 en 18 exemplaren werden elk één keer waargenomen, resp. 23 mei 2026 op telpost Beuven en 17 mei 2020 telpost Loozerheide.

Vooruitzichten

De verwachting is dat klimaatverandering, met hogere temperaturen, zorgt voor een verdere noordwaartse uitbreiding van de Bijeneter. Dat zal ook in de Kempen zorgen voor meer waarnemingen. Of de soort zich als broedvogel in de Kempen gaat vestigen is echter de vraag. Daarvoor zijn rustig gelegen, steile zandwanden nodig. Als de Bijeneter net zo opportunistisch is als de Oeverwaluw, dan is een incidenteel broed-

geval zeker mogelijk. Maar een permanente vestiging ligt niet voor de hand omdat er geen vaste steilwanden zijn. ■

Literatuur

- [Boele, A. et al. 2024](#). Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon.
- [Boele, A. & E. van Winden 2004](#). Bijeneters in Nederland: toegenomen kleurenpracht. Sovon-Nieuws 17(2): 3-5.
- [Folkerts, H. 2026](#). Jaarverslag Bijeneters 2025. Werkgroep Bijeneters Nederland.
- [Heijnen, T. 2025](#). Verdwenen en verschenen in het jaar 2045. Blauwe Klauwier 51(2): 8-12.
- Keller, V, et al. 2020. European Breeding Bird Atlas 2. Distribution, Abundance and Change. EBCC & Lynx.
- [Peeters, L. 1986](#). Waarneming van een Bijeneter in de Kempen. Blauwe Klauwier 12(3): 12.
- [Spek, V. van der 2006](#). Het voorkomen van Bijeneter als broedvogel in Nederland. Limosa 79(4): 147-154.

Overtrekkende Bijeneters bij Amtoudi, Marokko, 21 maart 2010 (TH).

Bijlage. Waarnemingen van Bijeneters in de Kempen.

Jaar	Datum/periode	Tijd	Aantal	P/O	Onzeker	Locatie	Bijzonderheden	Bron
1972	6 augustus		2			Waalre		Limosa 47(1-2): 43
1982	20 juni		1	t.p.		Kleine Dommeldal Geldrop-Heeze		Ornis
	17 augustus		3	t.p.		Kleine Dommeldal Geldrop-Heeze		Ornis
1986	30 april		1	t.p.		Zwartven (De Utrecht)		Peeters 1986
1990	1 juli		1	t.p.		Bergeijk		Ornis, Da
2004	28 april		2	t.p.		Strabrechtse Heide		VidK
	25 mei		1	overvl.		Eindhoven		VidK
2006	3 juni		1	→ N		Strabrechtse Heide		wrn, tt
	9 september		1	overvl.		Steensel		VidK
2011	1 mei	9:30	1	→ NO		telpost Loozerheide		tt
	8 mei		1	→ zuidelijk		Strabrechtse Heide		tt
2012	13 mei	8:20	2	→ O		telpost Loozerheide		tt
	9 september	9:40	1	→ zuidelijk		telpost Loozerheide		tt
2015	8 juni	7:53	1	→ N		Wellenseindse Heide		wrn
	20 en 21 juni		8	slaapplaats		Leenderstrijp	20 juni 7 ex	wrn
	29 juni	9:30	1	?		Aarle-Rixtel	alleen gehoord	wrn
2017	15 mei	10:30	1	overvl.		telpost Loozerheide		tt
	22 mei		1	overvl.		Strabrechtse Heide		wrn
	17 juni	13:02	1	overvl.		Visvijvers Bergeijk	alleen gehoord	wrn
2018	15 mei	12:03	2	overvl.		Gastelse Heide	alleen gehoord	wrn
2019	5 mei	18:00	3	t.p.	X	Eersel		wrn
2020	17 mei	9:00	18	→ N		telpost Loozerheide		tt
	8 oktober		1	t.p.	X	Gerwen		wrn
2021	2 juni	16:15	1	overvl.		Budel Airport		wrn
2022	28 juni	12:15	10	→ ZO		Eersel		wrn
2023	15 mei	10:14	6	→ N		Nuenen		wrn
	17 mei	12:25	1	overvl.		Meerlandpark		wrn
	22 mei	11:15	3	→ ZO		Netersel		wrn
2024	23 mei	13:49	2	overvl.		Leenderheide	alleen gehoord	wrn
	25 mei	17:30	1	overvl.		Hulsel		wrn
2025	16 mei		5	→ ZO		Zevenhuizensche Heide		wrn
	28 juni	9:00	1	overvl.		Maarheeze		wrn
2026	30 april		1	overvl.		Moerbleek	alleen gehoord	wrn
	30 april	9:32	1	→ O		Wellenseind	zelfde ex?	wrn
	10 mei	12:59	15	overvl.	X	Reuselse Moeren		wrn
	19 mei	07:27	10	→ N		Groote Heide		wrn
	21 mei	11:39	1	overvl.		telpost Beuven		wrn
	23 mei	11:10	16	→ W		telpost Beuven		wrn
	26 mei	8:12	1	overvl.		telpost Loozerheide	alleen gehoord	wrn
	29 mei		3	overvl.		Geldrop		wrn
	1 juni	17:36	1	→ N		Geldrop		wrn

P/O (Pleisterend/overvliegend):

→ = overvliegend, met richting

overvl. = overvliegend, richting onbekend

t.p. = ter plaatse

zuidelijk = overvliegend in zuidelijke richtingn, maar precieze richting onbekend (kan ZW, Z of ZO zijn)

Kolom Onzeker:

X = waarnemer bij mij onbekend en toelichting op waarneming ontbreekt

Bron:

Da = Dutchavifauna.nl

Ornis = digitaal waarnemingenarcvhief VWG De Kempen

tt = trektellen.nl

VidK = voormalige website Vogels in de Kempen

wrn = waarneming.nl

n.b.: waarneming 11 mei 2022 (bron: wrn) niet opgenomen omdat het wellicht een vakantiefoto/waarneming betreft.

Koolmezen uit hetzelfde nest, Bladel, 22 mei 2026 (Cor van Pelt)

Nestkastonderzoek in Bladel in 2026

Cor van Pelt

In de jaren 2019 t/m 2021 is door de gemeente Bladel op verschillende plaatsen in de gemeente steenmeel gestrooid om extra mineralen aan de bodem toe te voegen. Door een mineralentekort verzuurt de bodem, waardoor planten en dieren in de problemen komen. Het toevoegen van steenmeel zou na een periode van drie jaar in het blad van bomen terug te zien moeten zijn. Door Bosgroep Zuid-Nederland is samen met Sovon een onderzoek gestart om te onderzoeken of deze steenmeelgiften ook daadwerkelijk bijdragen aan een verbetering van het ecosysteem.

Methode

Door de Bosgroep zijn, samen met Sovon, drie onderzoeksgebieden geselecteerd: een gebied waar steenmeel is gestrooid (S), een gebied waar geen steenmeel is gestrooid (ZS) en een bosreservaat (BR) waar al 20 jaar geen beheer is uitgevoerd.

Een onderdeel van het onderzoek is een studie naar broedende mezen. In elk van de drie onderzoeksgebieden zijn 15 nestkasten

opgehangen die gedurende een periode van vijf jaar worden gemonitord. De monitoring van de nestkasten wordt, inmiddels voor het vijfde jaar, uitgevoerd door VWG De Kempen (Pieter Wouters en Cor van Pelt).

Enkele bijzonderheden

Hier volgen enkele bijzonderheden waar we dit jaar mee werden geconfronteerd.

Eerste controle

De eerste controle van de nestkasten vond plaats op 10 april 2026. De meeste kastjes waren nog leeg of er werd nog volop gebouwd aan een nest. Vier paartjes Koolmezen waren al met een broedsel gestart, in grootte variërend van 1 tot 4 eieren.

Pimpelmees met 11 eieren

In het Bosreservaat (nestkast BR13) werden we verrast door een Pimpelmees met inmiddels maar liefst 11 eieren. Als we wat specifieker naar dit nest kijken en naar de ontwikkeling ervan, dan zien we het volgende beeld:

10 april	11 eieren koud bedekt
17 april	11 eieren koud open
27 april	11 eieren bebroed
9 mei	11 jongen 9 dagen oud, 1 ouder aanwezig
15 mei	10 jongen 15 dagen oud, beide ouders aanwezig
22 mei	9 jongen uitgevlogen, 1 jong dood, nestkast leeg gemaakt
5 juni	nestkast leeg
12 juni	nestkast leeg

Bij de controle op 17 april bleken er geen eieren meer bijgelegd zodat we konden concluderen dat het nest op 10 april blijkbaar al compleet was. Als je van 10 april terugreken zou dat betekenen dat het eerste ei gelegd moet zijn op 31 maart of misschien zelfs al eerder. Bij de controle op 10 april waren de eitjes bedekt met wat nestmateriaal maar wel koud. Op 17 april waren de eitjes onbedekt en wederom koud.

Als je vanaf de datum dat het nest compleet was (10 april) verder rekent met 14 broed-dagen, dan zouden de eieren theoretisch, als direct met broeden was gestart, op 23 april moeten uitkomen. Bij de controle op 9 mei waren er 11 jongen van 9 dagen oud (vastgesteld aan de hand van de [Leeftijden-kaart Nestjongen Mezen](#)) zodat de werkelijke uitkomstdatum van de eieren 1 mei

moet zijn geweest. Dat betekent een verschil van *minimaal 8 dagen* tussen de werkelijke en de theoretische uitkomst-datum van de eieren. Mogelijk zelfs nog meer dan 8 dagen als de eileg al vóór 31 maart is begonnen. Uiteindelijk zijn tussen 15 mei en 22 mei 9 jongen uitgevlogen en lag er 1 dood jong in het nest.

Je zou na twee weken op een rij koude eieren in de nestkast gevonden te hebben misschien kunnen denken dat het nest verlaten is en de neiging hebben om het nest te ruimen. Op www.mezen.madelen.nl staat het volgende te lezen:

“Als er eieren worden gelegd dan worden deze tussendoor ook dagelijks even bebroed: een soort part-time broeden. Als een nest uit 8 eieren bestaat, voordat de vogel gaat broeden, dan is het eerst gelegde ei al minstens een week oud. In het ei zitten zeer veel cellen die langzaam sterven. Door iedere dag het ei gedurende korte tijd op te warmen kunnen veel cellen zich splitsen en blijft de hoeveelheid actieve cellen op niveau. De temperatuur is weliswaar niet zo hoog als bij het echte broeden, maar toch nog altijd zo’n 30-35 graden. Op deze wijze worden de eieren als het ware levend gehouden in de koude periode voor het broeden. Dit part-time broeden gebeurt in de na-nacht gedurende een paar uur en wordt

gevolgd door het leggen van een volgend ei in de ochtend”.

Vogels moeten de start van het broedproces zodanig inschatten dat het uitkomen van de eieren samenvalt met een voldoende beschikbaarheid van voedsel voor de jongen. Blijkbaar had dit Pimpelmeeskoppel dit niet goed ingeschat en is er gewacht met het broeden (broedstop). Trek dus niet te snel de conclusie dat het nest wel verlaten zal zijn.

Versneld broedproces

Naast het uitstellen van het broeden, zoals in het voorbeeld hierboven, komt het ook voor dat vogels het broedproces versnellen door al te beginnen met broeden voordat het nest compleet is. Je ziet dan vaak leeftijdsverschillen van één of enkele dagen tussen de jongen. Meestal geeft dat geen problemen en wordt de achterstand geheel of gedeeltelijk ingelopen. In nestkast S03 was er een duidelijk verschil van ongeveer

Leeftijdsverschil bij jonge Koolmezen uit hetzelfde nest, 22 mei 2026 (CvP).

twee dagen tussen het oudste en het jongste jong. De oudste kuikens zijn uitgevlogen in week 22 en het jongste in week 23.

Ook in nestasten BR04 en BR11 was zo'n leeftijdsverschil van een paar dagen tussen de jongen duidelijk te zien. Bij dit laatste nest heeft het jongste kuiken het niet gehaald.

Leeftijdsverschil bij jonge Koolmezen uit hetzelfde nest, 22 mei 2026 (CvP).

Kraakpogingen door Grote Bonte Specht

Nog iets wat opviel was het feit dat in exact dezelfde week, namelijk week 21, in twee verschillende percelen, ZS en BR, de Grote Bonte Specht pogingen heeft ondernomen om mezenkastjes te kraken: nestkasten

ZS01, BR01, BR04 en BR05. In ZS01 is die poging geslaagd en zijn de jongen, getuige de foto's in de week dat ze zouden uitvliegen, gepredeerd. In perceel BR is het bij wat hakschade aan de nestkastjes gebleven.

Predatie van mezenest door een Grote Bonte Specht, 22 mei 2026 (CvP).

Sterfte net voor uitvliegen

Het was tenslotte opvallend dat een groot aantal jonge vogels kort voor het uitvliegen het loodje heeft gelegd:

- In ZS 12 hadden we op 29 mei 7 gezonde, jonge Koolmezen op uitvliegen (17 dagen oud). De week daarop lagen er 3 jongen dood in de kast. De overige 4 waren uitgevlogen.

- In S04 op 22 mei 9 Koolmezen op uitvliegen (17 dagen oud). De week daarop waren er 8 uitgevlogen en was er 1 dood achtergebleven.
- In S10 waren op 29 mei, op het oog, 7 gezonde Bonte Vliegenvangers aanwezig. De week erop bleek er 1 dood achtergebleven.
- In BR12 waren op 5 juni 6 jonge Boomklevers aanwezig van 15/16 dagen oud. Op 12 juni bleken er 3 dood in de nestkast te zijn achtergebleven.
- In S06 waren bij de controle op 19 juni 3 jongen aanwezig van 11 dagen oud en 1 jong van 10 dagen. Bij de controle één week later op 26 juni lagen er 3 dode, jonge Koolmezen in de nestkast en was er (waarschijnlijk) 1 uitgevlogen.

Wat is de oorzaak van deze sterfte onder deze vogels zo kort voor het uitvliegen? Voedseltekort, oudervogels verongelukt, ziekte, bestrijdingsmiddelen? ■

[Pelt, C. van 2023.](#) Resultaten nestkastonderzoek Bladel in 2023. Blauwe Klauwier 49(3): 15–21.

[Pelt, C. van 2024.](#) Resultaten nestkastonderzoek Bladel in 2024. Blauwe Klauwier 50(3): 8-12.